PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

ABDEST

Belirli vücut organlarını gerekli şekilde yıkamaktan ibaret bir temizlik ve ibadettir. Namaz gibi, bir takım dinî görevleri yerine getirmek için abdest şarttır. Abdestsiz namaz kılınmaz. Abdest «Namaz abdesti» ve «Boy abdesti - Gusül abdesti» olarak iki çeşittir. (Aşağıdaki resimlerde namaz abdestinin nasıl alınacağı sırası ile anlatılmaktadır.) Resimlerde görülen hareketlerden şunlar lâzımdır:

«Bir kere yüzü yıkamak, kolları dirsekleriyle beraber bir defa yıkamak, ayakları bilekleriyle birlikte yıkamak ve başın dörtte birini ıslak elle sıvazlamak». Bunlarda biri eksik olursa veya abdest alınan organlardan su damlayacak kadar akılmazsa abdest alınmış olmaz. Bunların dışındaki hareketler abdestin sünnetleridir. Abdesti tamamlarlar. Yağmur, kar, dolu, çay, dere, ırmak, nehir, pınar, göl, deniz, kuyu suları ile abdest alınabilir. Fakat bunların kokularının, tatlarının bozulmamış olması ve kullanılmamış olmaları gerekir.

Abdest şu hallerde bozulur:

- Büyük ve küçük abdest yapmak, gaz çıkarmak,
- Vücuttan kan veya cerahat akması
- Ağız dolusu kusmak
- Ağızdan kan gelmek
- Yatarak veya bir yere dayanarak uyumak
- Bayılmak
- Sarhoş olmak.

Ağlamakla akan gözyaşı, vücuttan çıkıp etrafa yayılmayan kan ve cerahat, otururken veya bir yere dayanmadan dururken uyumak abdesti bozmaz.

GUSÜL (BOY) ABDESTİ

Gusül abdestini gerektiren haller şunlardır:

- Kadınlar aybaşı ve loğusalık hallerinden kurtulunca,
- Cinsî münasebette bulunulunca,
- Rüyasında ihtilâm olunca.

Gusül abdesti şöyle alınır:

1. Bismillahirrahmanirrahim diyerek besmele çekilir ve **«Niyet ettim Allah rızası için gusül abdesti almağa»** denilerek niyet edilir.
2. Eller yıkanır ve vücudun en mahrem yerleri elle temizlenir.
3. Namaz abdesti alınır. Ağız yıkanırken üç defa gargara yapılır.
4. Abdest bitince önce sağ, sonra sol omuzlara üçer defa su dökülür. Her döküşte vücut iyice ovulur. Islanmadık yer bırakılmaz.

Bu hareketlerden ağzı, burnu ve vücudu birer defa yıkamak farzdır. Bunlardan biri eksik yapılırsa gusül abdesti alınmış olmaz. Erkeklerin bütün saçlarını ıslatmak da farzdır. Kadınlar ise örgülü saçlarını çözmeyebilirler. Fakat saçlarını diplerine kadar ıslatmaları şarttır.

ADAK

Allaha saygı için bir şeyi yapmayı deruhte etmektir. Allah rızası için ibadet sayılacak bâzı şeyleri adamak makbuldür, sevabı vardır. Meselâ **«Adağım olsun yarın Allah rızası için oruç tutayım, iki rekât namaz kılayım, fakirlere şu kadar para vereyim...»** gibi. Fakat dünya işiyle ilgili bir adak makbul değildir.

«Şu işim olursa üç gün oruç tutayım, fakirlere para dağıtayım...» gibi. Bir de adakların kurbanla ilgili olanları vardır. Fakat adak kurbanları da Allah rızası için adanır ve kesilir. Yoksa **«Şu türbeye şu kadar mum adadım... Ey falan kişi! Sen benim işimi halledersen, hastamı iyi edersen, kayıp malımı bulursan türbene şunları alacağım, şu kadar mum yakacağım...»** gibi adaklar bâtıldır, haramdır. Adak kurbanının etini; adayan, adayanın eşi, çocukları, babası, anası, dedesi yiyemez. Bu eti fakirlere dağıtmak lâzımdır.

AHİRET

İslâmiyetin altı imân prensibinden biri âhirete inanmaktır. Âhiret islâm inançlarına göre dünyadan sonraki sonsuz âlemdir. Allah bu dünyayı ve üzerindeki varlıkları belirli bir zaman için yaratmıştır. Bir gün gelecek bu dünya ve üzerindeki bütün canlı ve cansızlar yok olacaktır. Bu âlem bambaşka bir âlem halini alacaktır. Bu Kıyamet'tir. Bundan sonra Allah'ın takdir ettiği gün gelecek ve bütün insanlar dirilecek, bir araya toplanacaktır. Bu Mahşer'dir. İşte o zaman Allahın sorgusu başlayacak, insanlar dünyada yaptıklarından sorguya çekilecekdir. İyiler cennetle mükâfatlandırılacak, kötüler cehenneme gönderilecektir. Suçlu müminler cezalarını çektikten sonra cennete döneceklerdir.

A'RÂF

İslâm inançlarına göre A'râf, cennet ile cehennem arasındaki yerdir.

ARAFÂT

Mekke'nin Güney-doğu'sunda bulunan kutsal bir dağdır. Kurban bayramından bir gün önceki arife günü güneşin batışı ile bayramın birinci gününde güneşin doğuşu arasında kalan sürenin her

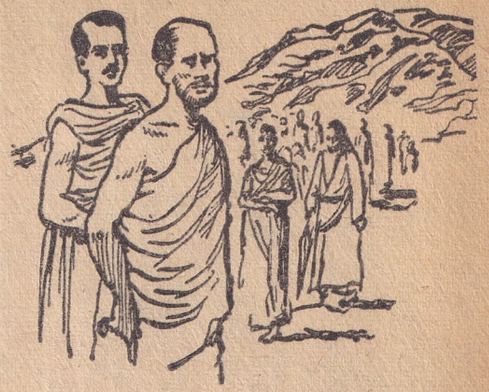

hangi bir parçasında hacılar Arafât'a çıkarlar ve Allaha dua ederler. Bu Haccın farzlarındandır.

AV

İslâmiyet'te gereken şartları yerine getirdikten sonra avlanmak ve avlanan hayvanın etini yemek câizdir. Bir av etinin yenebilmesi için başlıca şartlar şunlardır:

O av, şer'an eti yenilebilen hayvanlardan olmalıdır: «Tavuk, kaz, ördek, zürafa, devekuşu, deve, güvercin, bıldırcın, koyun, keçi, sığır, manda, tavşan, turna, sülün, keklik gibi...» Kurt, ayı, arslan, kaplan, köpek, pars, sincap, samur, sansar, tilki, maymun, sırtlan, fil, kedi, gelincik, çaylak, kartal, kuzgun, akbaba, yarasa, atmaca, şahin, fare, yılan, kurbağa, kaplumbağa, domuz gibi hayvanların ise eti yenmez.

AZRÂİL

Lûgat anlamı ölüm meleğidir. İslâm inançlarına göre Allahın emriyle insanların canını alan melektir.

NAMAZ ABDESTİ NASIL ALINIR?

Besmele çekilir, sonra «Niyet ettim Allah rızası için abdest almaya» denilerek niyet edilir ve eller üç defa bileklere kadar yıkanır.

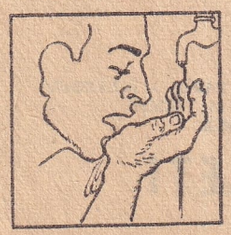

Sağ elle ağıza üç defa su alınır, çalkalanır, tükürülür. Dişler fırça olmadığı zaman sağ elin şahadet parmağı ile ovulur. Temizlenir.

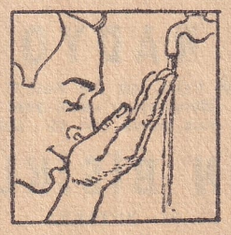

Sağ elle buruna üç defa su çekilir ve her seferinde sol elle sümkürülür. Burun bu şekilde iyice temizlenir.

İki avuca su doldurulur. Yüz, üç defa bu şekilde bol su ile yıkanır.

Önce sağ kol musluk altına tutularak ve sol elle bileklere kadar üç defa yıkanır. Sonra sol kol musluk altına tutulur ve sağ elle üç defa yıkanır.

Islak olan sağ elin içi ile basın üst kısmı sıvazlanır. Buna bası meshetmek de denir.

Islak olan ellerin küçük veyahut şahadet parmakları ile kulakların içi, baş parmaklarla da kulakların dışı bu şekilde temizlenir.

Islak olan her iki elin dışı ile ense sıvazlanır. Bu şekilde ense temizliği yapılmış olur.

Önce sağ ayak musluk altına tutulur ve bileklere kadar yıkanır. Sonra sol ayak aynı şekilde yıkanır.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

BAYRAM

Bayram ferahlama ve sevinme günüdür. Hazreti Muhammed Mekkeden Medineye göç ettiği zaman Medinelilerin yılda iki bayramları olduğunu öğrenmiş ve **«Allah size o iki bayram günlerinden daha hayırlı iki Bayram ihsan etmiştir.»** demiştir. Bu bayramlar Ramazan ve Kurban bayramlarıdır. İslâm dininde iki bayram vardır. Ramazan Bayramı üç, Kurban Bayramı dört gündür. Ramazan Bayramı Arabî aylardan Şevval'in 1, 2, 3. günleridir. Kurban Bayramı ise Zilhicce ayının 10, 11 12 ve 13 üncü günleridir. Ramazan bayramı otuz gün oruçtan sonra gelir. Kurban Bayramında Allaha yakınlık niyetiyle kurban kesmek hür, borçsuz, belirli bir ikametgâhı olan varlıklı bir müslüman için vecibedir. Bayram günlerinde erken kalkmak, yıkanmak, güzel kokular sürünmek, en temiz ve yeni elbiseleri giymek, sevinçli olmak, güleryüzlü olmak, fakirlere sadaka vermek lâzımdır. Bayram günlerinde Müslümanların birbirlerini tebrik etmeleri, birbirleriyle sohbet etmeleri gereklidir.

BESMELE

Kurân'ın Neml sûresinin 30. âyetidir. Anlamı **«Esirgeyen, bağışlayan Allah adıyla başlarım»** demektir. Her işe başlarken Besmele çekmek İslâmiyette bir kaide ve sünnettir. Hazreti Muhammed bir hadisinde **«Her hangi hayırlı bir işe besmele ile başlanmazsa o işin sonu yoktur.»** demiştir. Bu bakımdan müslümanlar her işe başlarken Besmele çekerler.

BÂTIL

Şartları tamamen veya kısmen yerine getirilmemiş ibadet veya bir muameledir. Meselâ bir mazeret bulunmadığı halde abdestsiz namaz kılmak gibi.

BERAT

Lügat anlamı rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren fermandır. İslâmiyette **«Berat Kandili»** kutsal bir gecedir. Şaban ayının 15. gecesidir. Ramazan'a göre son Kandildir. Hazreti Muhammed'e Peygamberliğin verildiği gecedir.

BEDR

Müslümanlar, üstün düşman kuvvetlerine rağmen galip geldiler...

İslâm tarihinin en önemli ve ilk savaşıdır. İslâm tarihi Bedr savaşını İslâm dünyasının bir kahramanlık örneği olarak gösterir.. Asırlarca sonra Mehmet Akif bile Çanakkale Savaşında Türk'ün kahramanlık destanını anlatırken **«Bedr'in arslanları ancak bu kadar şanlı idi...»** demiştir. Bedr Savaşı Hicret'in ikinci yılında Ramazan ayında olmuştur. Hazreti Muhammed Putperest Kureyşlilere ait bir ticaret kervanının Şam'dan dönmekte olduğunu öğrenmişti. Muhammed 305 kişilik müslüman kuvvetle kervanın yolunu kesmek için yola çıktı. İslâm mücahitleri Ravha denilen yere geldikleri zaman kervan onların gelişini haber alıp başka bir yoldan sıvışıp gitmiş ve Mekkelilere durumu bildirmişti. Putperest Mekkeliler 900 kişilik bir ordu ile kervanı kurtarmağa koştular. Kervan kaçıp müslümanların elinden kurtulduğu halde Mekkeliler Ebû Cehl'in teşviki ile Bedr'e kadar geldiler. Maksatları Müslümanlarla savaşa tutuşmak ve onları yenerek İslâmiyete bir darbe vurmaktı. Hazreti Muhammed bunu haber alınca Müslümanların ileri gelenlerini topladı. Onlara **«Kervanı mı takip edelim, yoksa Kureyş ordusuna karşı savaşalım mı?»** diye sordu. Bir kısmı böyle bir savaşa kuvvetlerinin yeterli olmadığını söyledilerse de sonunda Peygamberin savaşa mütemayil olduğunu anlayınca **«Biz sana tâbiyiz. Sen ne tarafa yürürsen biz arkandan geliriz.»** dediler. Düşman ordusu Bedr suyunu tutmuş ve İslâm ordusu susuz kalmıştı. O gece Müslümanlar derin bir uyku uyudular. Bütün yorgunluklarını çıkardılar. Ertesi sabah müthiş bir yağmur yağdı. Müslümanlar susuzluktan kurtuldular. Nihayet savaş başladı. Düşmanlardan birinin attığı ok Hazreti Ömer'in azat ettiği kölesi Mihcâ'ya isabet etti ve öldürdü. Hazreti Muhammed dua etti **«Yarabbi!»** dedi. **«Bugün müslümanlara yardım et. Eğer bu islâm cemaatini yokedersen yer yüzünde sana ibadet edecek kimse kalmayacak.»** Hazreti Muhammed bu duadan sonra yerden bir avuç ufak taş aldı. Bunları **«Yüzleri kara olsun!»** diyerek düşmanın üzerine attı. Bu taşlardan her biri bir mûcize eseri olarak düşmanlardan her birinin gözüne veya kulağına isabet etti. Nihayet düşman ordusu bozuldu ve yenildi. Düşmandan yetmiş kişi öldürüldü ve bir o kadar da esir alındı. Müslümanlar da 14 şehit vermişlerdi. Bedr savaşının İslâm tarihinde önemi çok büyüktür. Bu savaş İslâmın kuvvetini artırmıştır. Putperestlere karşı ilk zaferidir. Bu zaferi duyan çok kimse Müslüman olmuştur. Bedr savaşına katılanlarla, mazeretleri dolayısiyle katılamayan sekiz kişiye **«Ashabı Bedr»** denir.

CAMİ

İslâm mabedlerine mescid denir. Mescitlerin büyüğü camidir. Camiler Allaha ibadet için yapılmıştır. Camilere saygı duyularak girilir. Çünki cami Allahın evidir Camiler Allaha ibadet için yapılmıştır. Camilere saygısızlık, camilere tecavüz Allahın hukukuna tecavüz etmek demektir. Sorumluluğu çok büyüktür. Camilere her müslüman Allahın karşısına eşit olarak girer. Burada dünya rütbelerinin hiç bir kıymeti yoktur. Herkes istediği yere oturur ve Allaha ibadet eder, dua eder. Camilerin duvarlarının, kubbesinin yaldızlı motiflerle süslenmesinde bir beis yoktur. Fakat bu motiflerin sade olması daha makbuldür. Camilerde yemek yenmez, su içilmez, uyunmaz. Camilere çocuk ve akıl hastaları getirilmez. Çocuklar ancak namaz saatlerinde getirilir. Camilere lâübali bir kıyafette girmek doğru değildir. Mabede saygısızlıktır. Camiye kollar sıvalı palto omuzda girmek bu lâübaliliğe bir misaldir. Camiler daima temiz tutulmalıdır. Bunun için cami hademelerinden baska en önemli görev cemaate düşmektedir. Temiz cemaat, camiyi temiz tutar. Islak veya kirli ayaklarla halılara basılırsa cami kirlenir. Camiye ayakkabı ile girilmez Herkes ayakkabısını camiin kapısında çıkarır. Ayakkabılar ya kapıdaki hademeye verilir ya da içeriye getirilerek ayakkabılar için ayrılmış olan yere konur. Ayakkabıları içeriye sokarken altlarını üstüste getirmek ve böylece yere toz, toprak, çamurun düşmesine mani olmak lâzımdır. Camileri gezmeğe gelen turistlerin ayakkabılarının üzerine cami hademeleri tarafından verilen terlikleri giymelerinde bir mahzur yoktur. Camilerde yüksek sesle konuşulmaz. Ancak imamlar vâizler yüksek sesle cemaate hitap edebilirler. Camilerde yüksek sesle konuşulamayacağı gibi dünya işlerine ait sohbetlerin yapılması da caiz değildir Camilerin içinde alış-veriş yapılmaz. Camilerin içinde nikâh kıyılmaz. Soğan, sarmısak gibi kokulu şeyleri yemiş olanların camiye gelip cemaatin içinde namaz kılmaları doğru değildir. Çünkü ağızlarından çıkan koku diğerlerini rahatsız eder. Camilerde okunan Kurân-ı Kerîm, hutbe, vaaz ve mevlidleri saygı ile dinlemek lâzımdır. Camilerin kapıları namaz saatinden önce kapanmaz.

CAİZ

İslâm kaidelerine göre yayılması dinen yasak olmayan şey demektir. Bâzı hareketler dünya ahkâmı bakımından doğru olduğu halde, âhiret ahkâmı bakımından câiz değildir. Meselâ Cuma namazı ile yükümlü bir kimsenin Cuma ezanı okunurken alış veriş yapması gibi.

CEMAAT

Camide topluca namaz kılanlara cemaat denir. Müslümanlıkta cemaatle namaz kılmaya büyük önem verilir. Namazın sevabının büyük olması için cemaatle namaz kılmak lâzımdır. Cemaat ne kadar çok olursa fâzilet ve sevap da o kadar büyük olur. Cemaatle kılınan namazda müslümanların birliği beraberliği, birbirlerine olan bağlılıkları gösterilmiş olur. Cemaatle kılınan namaz müslümanlar arasında bağlılık ve dayanışma uyandırır.

CEBRAİL

İslâm dinine göre Peygamberlere emir ve vahye vasıta olan dört büyük melekten biridir. Kurân-ı Kerim Allah tarafından Hazreti Muhammed'e vahy olmuştur. Bu vahy'e vasıta olan Melek Cebrâildir.

CEHENNEM

Kurân-ı Kerim'de Ahirette günahkâr kulların göreceği azap yeri olarak bildirilir. İslâm inançlarına göre yedi kattır. Bu yedi katın isimleri şunlardır: **«Cehennem, Sair, Sakar, Cahîm, Huteme, Lâzi, Havye».** Cehennemde kâfirler ile bâzı günahkâr müminler bulunur. Kâfirler burada ebediyyen kalacaklar, günahkâr müminler ise cezalarını çektikten sonra çıkıp Cennete döneceklerdir. Cehennemin nerede bulunduğunu ancak Allah bilir..

CENNET

Kur'ân-ı Kerîmde âhirette günahkâr olmayan müminlerin gideceği yer olarak bildirilir. İslâm inançlarına göre sekiz kattır. Müminler cennette akıl ve hayallerinden geçirmeyecekleri maddî ve manevî nimetlere kavuşacaklardır. Dünyada iyilik eden, Allaha ibadet eden, sevap işleyen kimseleri Allah cennete koyacaktır. Cennette müminler Allahı, zamandan münezzeh ve şânına lâyık bir şekilde zaman zaman göreceklerdir. Buna «Rüyetullah» denir.

CENAZE

Ölen bir müslümanı yıkamak, kefenlemek, namazını kılıp gömmek farzdır. Bu görevi yerine getirmeyen müslümanlar sorumlu olurlar. Bir müslüman ölünce gözleri kapatılır, çenesi bir bez ile iyice çekilerek ağzı kapatılır, bez başının üzerinden düğümlenir. Bundan sonra ölünün üzerinden elbisesi çıkarılır, teneşir veya bir tahta masa üzerine yerleştirilir. Karnının üzerine şişmemesi için varsa kılıç yoksa bir demir parçası konur. Elleri iki yanına uzatılır. Ayaklar kıbleye gelmek üzere teneşire yatırılan ölünün üzerine bir bez çekilir.

Ölüleri bir an önce yıkayıp namazını kılıp defnetmek lâzımdır. Cenaze şöyle yıkanır: Yıkayıcı eline bir bez alarak örtünün altından ölünün önünü ve arkasını temizler. Bundan sonra abdest aldırmağa başlar. Önce ölünün yüzünü yıkar, ağzına, burnuna su vermez. Dudaklarının içini, dışlarını, burun deliklerini, göbeğinin çukurunu parmağı veya parmağına sardığı bir bezle temizler. Elleriyle kollarını yıkar, başını meshedip ayaklarını yıkadıktan sonra abdest alınmış olur. Namazın ne olduğunu bilmeyen bir çocuk için böyle bir abdest aldırmağa lüzum yoktur. Abdest tamamlanınca saçı sakalı sabunla yıkanır. Saçı sakalı taramağa lüzum yoktur. Bundan sonra ölü sağ ve sol taraflarına çevrilerek her iki taraf üçer defa yıkanır. Yıkayıcı bundan sonra ölüyü doğrultarak göğsüne veya dizine yaslandırarak karnını iyice sıvazlar. Bir şey çıkarsa su dökülüp akıtılır. Bir daha abdest aldırmağa lüzum yoktur. Şişip dağılmak üzere olan bir ölünün üzerine yalnız su dökülür. Abdest aldırmağa veya iki yanını yıkamağa lüzum yoktur.

Ölünün saçları ve tırnakları kesilmez. Yıkanılmasında pamuk kullanılmaz, sünnet edilmemiş ise sünnet edilmez. Ölünün yıkanması bittikten sonra bir havlu ile kurulanır, kefen gömleği giydirilir.

Saçına sakalına güzel bir koku sürülür. Ölüyü muhakkak kefenlemek lâzımdır. Ölüyü kefenlemeyen müslüman günahkâr olur. Ölü kapalı bir yerde yıkanmalıdır. Ölüyü yıkayıcıdan ve yardımcılarından başkası görmemelidir. Erkek ölüyü erkek, kadın ölüyü de kadın yıkar. Bunların temiz ve abdestli olmaları lâzımdır. Bir kadın kocasını yıkayabilir. Fakat bir erkek ölmüş karısını yıkayamaz.

Çünkü kadın iddet bekleyecektir (Bak: İddet). Bu iddet süresi yani 130 gün çıkmadıktan evlilik ortadan kalkmaz. Fakat bir erkeğin iddet beklemesine lüzum yoktur. Bu bakımdan evlilik ortadan kalkmıştır. Su bulunmadığı takdirde ölüye teyemmüm yaptırılır. (Bak: Teyemmüm).

DEFTERİ ÂMÂL

İslâm inancına göre her insanın dünyada yaptıkları iyi ve kötü şeyler, sevaplar, günahlar melekler tarafından bir deftere yazılmaktadır. İşte bu deftere **«Defteri âmâl»** denir. Bu defter âhirette sahibine verilecek ve kendisine okuması söylenecektir. O zaman herkes dünyada ne yaptığını görecektir.

DUA

İnsanın Allaha yalvarışıdır. İslâm dininde her ibadetin sonunda dua edilir. Dua insanın kendisi için olduğu gibi yakınları, memleketi için de yapılır. Her insan içinden geldiği gibi Allaha dua eder. Duanın ille de şu dilde yapılması gereklidir, diye Allahın bir emri yoktur. Her müslüman konuştuğu dille Allahına yakarabilir.

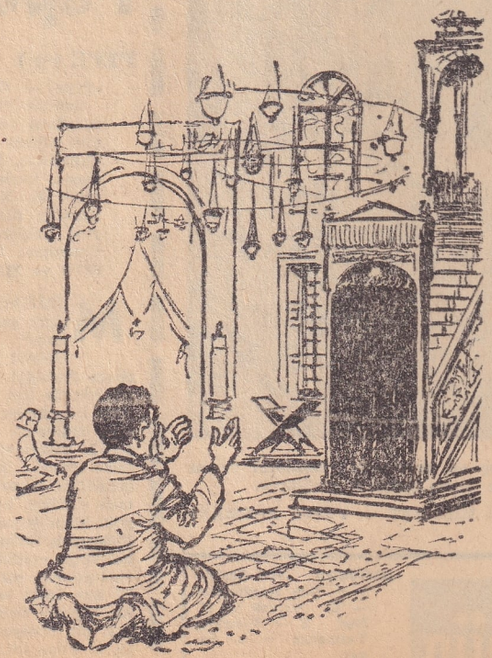

Dua, Allaha yakarmak ve günahların affını istemektir.

DİN

Din Allahın kanunudur. İslâm inancına göre Allah birtakım hükümleri, gerçekleri Peygamber vasıtası ile insanlara ulaştırmıştır. İnsanlar Allah'ın kanunlarına uyarak doğru yolu bulurlar. Bu yol insanları dünyada da, âhirette de esenliğe götürür. Dinler başlıca üç kısma ayrılırlar:

1 **Tek Allah prensibi üzerine kurulmuş dinler. Müslümanlık, Hristiyanlık. Musevilik tek Allaha inanır. Bu dinler esasta birdir. Aralarında ibadetler, muameleler bakımından farklar vardır.**

2 Tek Allah prensibi üzerine kuruldukları halde sonraları çeşitli tesirlerle gerçek mânalarını kaybetmiş dinlerdir. İslâm dinine göre Hazreti Âdem'den, Hazreti İsa'ya kadar bütün peygamberlerin insanlara bildirdikleri dinlerin hepsi tek Allah prensibine dayanırlardı. Fakat bu dinler çeşitli etkilerle tahrif edilmiştir. Bunun üzerine Allah Hazreti Muhammed'i bütün insanlara peygamber olarak göndermiştir. Onun vasıtası ile gerçek dinlerin en sonu olan İslâm dinini insanlara göndermiştir.

3 **Tek Allah prensibine inanmayan dinlerdir. Bu dinlere mensup olanlar, putlara, ateşe, güneşe veyahut her hangi bir canlı varlığa taparlar. İslâm dini bu dinleri «Bâtıl dinler» olarak isimlendirir. Bunlar ilâhî dinler değildir.**

EDÂ

Lügat mânâsı borç, veya borç gibi bir şeyi yerine getirme ödemedir. İslâm dininde edâ bir namazı vaktinde kılmaya denir.

EZAN

Müslümanları namaza, ibadete çağırmak için minareden müezzin tarafından yüksek sesle yapılan dâvettir. Hicretin birinci yılında Medine'de «Mescidi Nebevi» nin inşaatı bitmiş ve müslümanlar cemaat halinde namaz kılmağa başlamışlardı. Hazreti Muhammed müslümanların ileri gelenlerini bir araya topladı ve onlarla namaz vakitlerinin ilânı konusunda bir toplantı yaptı. Bu toplantıda ezan kararlaştırıldı ve okunmağa başlandı. Ezanın Arapçası şudur:

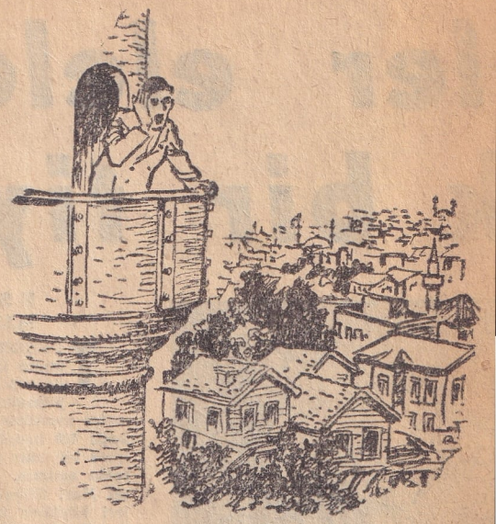

Ezan, Müslümanlara namaz vakitlerini bildiren çağrıdır.

«Allahüekber, Allahüekber, Allahüekber, Allahüekber.

Eşhedü en lâ ilâhe illallâh, eşhedü en lâ ilahe illallah, Eşhedü enne Muhammeden resûlüllâh, eşhedü enne Muhammeden resûlüllâh.

Hayye alassalât, hayye alassalât, Hayye alelfelâh. Allahü ekber, Allahü ekber, lâilâhe illâllah.»

Ezan memleketimizde uzun süre Türkçe okunmuştur. Fakat 1950 yılında Demokrat Parti iktidara geldikten sonra tekrar Arapça okunmağa başlamıştır. Türkçe ezan şöyledir:

«Tanrı uludur, Tanrı uludur, Tanrı uludur, Tanrı uludur.

Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrıdan başka yoktur tapacak. Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrıdan başka yoktur tapacak. Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrının elçisidir Muhammed. Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrının elçisidir Muhammed.

Haydin namaza, haydin namaza. Haydin felâha, haydin felâha. Tanrı uludur, Tanrı uludur. Tanrıdan başka yoktur tapacak.»

Ezan kutsal sözlerden ibarettir. Namaz vaktinin ilânıdır. Her müslüman toplumu ezanı kendi diliyle okuyabilir. Ezan beş vakit namaz için Peygamber tarafından emredilmiş müekket sünnet'tir. Farz olan namazlardan önce ezan okunması sünnettir(Bak: Sünnet). Sabah namazı hariç bütün namazlardan önce aynı ezan okunur. Yalnız sabah namazında **«Hayye alelfelâh - Haydin felâha»** dan sonra iki defa **«Essalât ühayrün minen nevm - Namaz uykudan hayırlıdır»** denir. Namaz vakti gelmeden ezan okumak caiz değildir. Ezan ne geç ne de erken, tam zamanında okunmaaıdır. Yalnız sabah namazının biraz önce okunmasının caiz olduğu hakkında yerleşmiş bir hüküm vardır. Ezan muhakkak ayakta okunmalıdır. Ezan okunurken durup dinlemek dine saygıdır.

FARZ

Allah'ın yapılmasını kat'i surette emrettiği şeyler farzdır. Abdest almak, namaz kılmak, oruç tutmak, Hacca gitmek, zekât vermek... gibi. Farz olan emirlere inanmayan islâm dinine göre kâfirdir. Farz olan emirlerden bir kısmını her müslümanın kendisi yapması lâzımdır. Onun yerine başka biri yapamaz. Abdest, namaz bu çeşit farzdır Bâzı farzlar vardır ki, müslümanlardan bir kısmı bunları yerine getirirse diğer müslümanların üzerinden borç düşer. Cenaze namazı gibi.

FÂSİD

Lügat mânâsı kötü, fena, yanlış, bozuk'tur. Dinde fâsid olan şeyler, doğru olan bir şeyi, ibadeti bozan hareketlerdir. Meselâ namaz kılarken gülmek namazı ifsâd eder. Yani burada gülmek fâsiddir.

FELSEFE

İslâm dininin kendine mahsus geniş bir felsefesi vardır. Eski Yunan felsefesinin İslâm felsefesine büyük etkileri olmuştur. Bu etkileri İslâm felsefe âlemine ilk getirenler El-Kindî ve Farâbî'dir.

İslâm felsefesine baştan sona kadar hâkim olan tek mefhum «imkân» anlayışıdır. Bu anlayışa göre kendiliğinden var olan Allah âlemin hayat kaynağıdır. Âlemde var olan başka her şey ondan çıkar.

İşte İslâmiyetin «Tasavvuf» denilen felsefî görüşü bu anlayıştan doğmuştur. Tasavvuf görüşü bütün maddî âlemi, tek varlık olarak kabul ettiği Allah'ın bir belirmesi olarak tasarlar ve düşünür.

FATİHA

Müslüman mezarlıklarındaki her mezar taşının üzerinde «El Fâtiha» ibaresi vardır. Mezarlıkta ölülere «Fâtiha» okumak sevaptır.

Kur'ân-ı Kerîm'in birinci sûresi «Fatiha Sûresi» dir. Her ibadette okunur. Namazın her rekâtının başında Fâtiha Sûresi okunur. Müslümanlar ölmüşleri anarken Fâtiha okurlar. Mezarlıklarda her mezar taşının üzerinde «El Fâtiha» ibaresi vardır. Ölünün ardından veya mezarı başında Fâtiha okumak sevaptır. Fâtiha okumak Allah'ın ululuğunu söyleyerek şükretme ve övmedir. Her kul, en içten dileklerini ve en yüksek özleyişlerini belirterek bunların gerçekleşmesi için Allah'ın yardımını yakararak ister. Yedi âyet olan Fâtiha Sûresinin okunuşu şöyledir:

«Elhamdü lillâhi Rabbilâlemin Errahmânirrahim Mâliki yevmiddin. İyyake na'büdü ve iyyake nestain. İhdinassıratımmüstakîm. Sıratellezine en'amte aleyhim gayrilmağdubi aleyhim veleddâllin, Âmin.»

Fâtiha Sûresinin anlamı şudur:

«Hamd; esirgeyen, bağışlayan din gününün sahibi, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Sade sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi dosdoğru yola, iyiliğine erenlerin gazabına uğramayanların, sapmayanların yoluna eriştir.»

FITIR

İslâm dininde varlıklı sayılan her müslümanın, yoksullara 1460 gram buğday yahut 2920 gram arpa, kuru üzüm, hurma veya bunların karşılığı olan parayı vermesidir. Buna Fıtır Sadakası denir.

Yoksullara Fıtır Sadakası verilmesi vâciptir (Bak: Vâcip). Küçük çocukların fıtır sadakasını babası veya anası verir. Müslüman olmayan fakire, anaya, babaya, çocuklara, torunlara, karı kocaya sadaka verilmez. Fıtır Sadakası Ramazan ayının sonlarında, bayram namazından önce verilir.

Bugün pratikte, her Ramazan ayında müftüler şehirlere göre fıtır ücretlerini tesbit ve ilân etmektedirler. Bu yüzden fıtır sadakası para olarak verilmektedir. Fıtır İslâmiyetin yoksullara yardım prensibinin bir örneğidir.

FIKIH

İslâm hukuku olan fıkıh şu esaslar üzerine kurulmuştur:

1. Kur'ân
2. Hadîs (Hazreti Muhammed'in sözleri ve davranışları)
3. Kıyas
4. İcmâ.

Her hangi bir konuda, o konuyu kapsayan bir âyet Kur'ân'da varsa fıkıh hükmü için esas budur. Eğer o konuda Kur'ân'da açık bir âyet yoksa Hazreti Muhammed'in «sahîh» doğru hadislerine bakılır.

Eğer aranan esas bu şekilde de elde edilemez ise «Kıyas» ve «İcmâ» ya başvurulur.

«Kıyas» İslâm hukuku bilginlerinin (Fakîhler) in bir konunun benzerini Kur'ân veya Hadîs'te bulmaları demektir. Karşılaştırma ve benzetme ile Kur'ân veya Hadîs'te kökü yahut benzeri olan konu genişletilir, genelleştirilir ve çözülmesi, hükme bağlanması gereken konuya uygulanır.

«İcmâ» ise milletin o konu üzerindeki isteği demektir. Bu istek Kur'ân veya Hadîs'e aykırı olmadıkça Fıkıh ilminde esas sayılır ve dine uygundur.

İslâm hukuku bu şekilde derlenmiştir. Bu derleme zamanla gelişmiş 8 ve 9. yüzyıllarda yazılı hale getirilmiştir. Bundan sonra İslâm hukukunun «Okulları» meydana gelmiştir. Mezhep dediğimiz din kolları birer hukuk okuludur. (Bak: Mezhep)

GÜNÂH

Kişilerin ve toplumun selâmetine, mutluluğuna muhalif olan şeyler İslâm dininde yasaktır, harâmdır. Bunları yapan bir kimse İslâm dinine göre dünyada ve âhirette sorumluluk altına girer. Bunlara kısaca günah denir.

Günah olan şeyleri sadece yapmak değil, onların işlenmesine razı olmak veya yardım etmek de bir suçtur. Meselâ rüşvet almak kadar rüşvet vermek de günahtır. Hazreti Muhammed bir hadîsinde bu konuda şöyle demiştir:

«Allah rüşvet alana da, verene de, bunların arasında vasıta olanlara da lânet etsin.»

İslâm dini önce akıl ve mantığa dayanan bir dindir. İslâm dini bâtıl şeylerle, hurafe ve safsatalarla dolu bir din değildir. Fakat dini vasıta ederek kendi küçük menfaatlerini sağlamak isteyen bâzı kişiler Allah'la kul arasına girerek her medenî ve ilerici hamlenin karşısına dikilip bir «Günah» duvarı çekmişlerdir. Asıl onların yaptıkları Allah katında günahtır.

İslâm dini medeniyete ve bilgiye karşı bir din değildir. Vicdan hürriyetini en iyi tanıyan bir din hurafe ve safsatalarla çevirmek ve dinde olmayan birtakım bâtıl inançları cahil halkın dinî duygularını istismar ederek kendi menfaatlerine âlet etmek kadar «günah» sayılan bir şey olmaz.

HAC

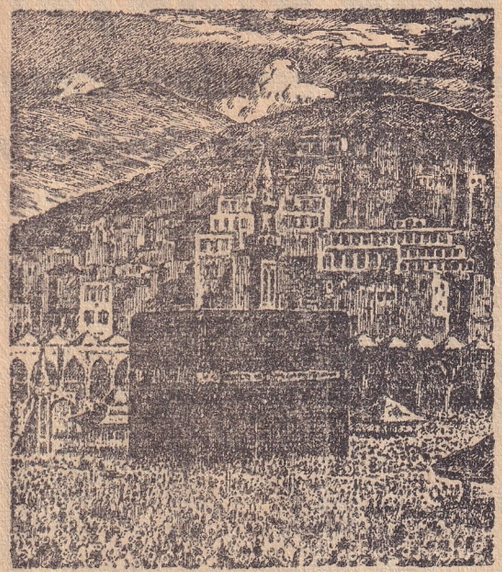

Kâbe'nin etrafını tavaf için dolduran binlerce müslüman. Her yıl her ülkeden binlerce müslüman Mekke'ye gelir ve Hacı olarak memleketlerine dönerler.

İslâm dininin temel prensiplerinden beşincisi Hac'dır. Gücü kuvveti yerinde, aklı başında, ergin her zengin Müslüman'ın ömründe bir defa Hac zamanında Mekke'ye gitmesi Kâbeyi ve civarındaki kutsal yerleri ziyaret etmesi farzdır.

Hac mal ve bedenle yapılan bir ibadet şeklidir. Yoksullara, kötürümlere, felçlilere Hac farz değildir. Hacca gitmek için gidilecek yolun da açık olması lâzımdır. Bundan maksat yolun emniyetli olmasıdır. Bir kimsenin muhtaç olduğu malı mülkü satarak Hacca gitmesi doğru değildir.

HACCIN FARZLARI

Haccın temel kaideleri (Farzları) ikidir:

1. **Kâbeyi ziyaret (Tavâf)**
2. **Arafat'da duruş (Vakfe)**

Dinî kaidelere göre Hac'ın doğru olması için aşağıdaki dört şartın yerine getirilmesi gereklidir:

1. **İslâm olmak,**
2. **İhram'a girmek,**
3. **Haccı vaktinde yapmak,**
4. **Haccı tayin olunan mekânda yapmak.**

HACCIN VÂCİPLERİ

Haccın vâcipleri şunlardır:

1. **İhrama Mikât denilen yerde girmek. İhram Kâbe için bir saygı alâmetidir. İkrama giren erkek dikişli elbiselerini çıkarır, bir peştemal kuşanır, üzerine de bir omuz havlusu alır. Başı ve ayakları çıplaktır. Temizlenir, yıkanır, abdest alır, iki rekât namaz kılar ve «Lebbeyk» duasını okur. İhram'a giren kadınlar elbiselerini çıkarmazlar, başlarını ve ayaklarını çıplak tutmazlar.**
2. İhramın mahzurlarını yapmamak. Yani cinsî münasebette bulunmak, güzel kokular sürünmek, avlanmak, Kâbe civarındaki yeşil ağaç ve otları kesmek, saçını sakalını traş etmek.
3. **Arafat'ta arife gününde güneşin batışından Kurban Bayramının ilk günü güneşin doğuşuna kadar geçen vakitte bir süre kalmak.**
4. Kurban Bayramının birinci günü tanyerinin ağarmasından sonra ve güneşin doğumundan önce Müzdelife'de bulunmak. Müzdelife Mekke'ye dört, Arafat'a iki saat mesafede bulunan bir yerdir.
5. **Tavafı yedi kere yapmak. Tavaf Kâbenin etrafını dolaşmak demektir. Tavaf'ın dört defası farzdır.**
6. Tavafı Kurban Bayramının birinci, ikinci veya üçüncü gününde yapmak.
7. **Vedâ tavafını yapmak. Bu tavaf Mekke ve çevresinde oturmayıp başka ülkelerden gelen hacılara mahsustur. Bunlara «Âfâkî» denir.**
8. Tavaf sırasında edep yerlerini kapalı bulundurmak ve abdestli olmak.
9. **Kâbeyi tavafa Haceri Esvet denilen siyah taş yönünden başlamak Beyti Muazzam sola alınarak yürümek.**
10. **Her tavaftan sonra iki rekât namaz kılmak.**
11. **Safâ ile Merve arasında yedi defa gidip gelmek. Safa ile Merve Mekke'de Mescidi Haram'ın hemen yakınında bulunan merdivenli iki tepedir. Bunlar geniş bir cadde ile birbirlerine bağlıdırlar. Safa'dan başlayıp Merve'ye dört ve Merve'den Safa'ya üç defa gidip gelmek vâciptir.**
12. Mina'da taş yığınlarına ufak taşlar atmak. Mekke'ye iki saat uzakta bulunan Mina denilen sahada birbirine birer ok atımı kadar uzakta üç taş yığını vardır. Bunlara Cemre denir. Bunların herbirine Kurban Bayramının birinci, ikinci ve üçüncü günlerinde **«Bismillahirrahmanirrahim - Allahüekber»** denilerek yedişer taş atılır. İslâm inançlarına göre bu taşları atmak, Allahın emirlerine itaatı göstermek ve şeytanî vesveselere karşı olan nefretin tezahürüdür.
13. **Mina'da taşları attıktan sonra kurban kesmek ve Mekke'nin içinde Kurban Bayramının ilk üç gününden birinde saçları traş etmek. Kadınlar saçlarını ucundan biraz kırparlar.**

Haccın vâciplerinden birini yapmamak Haccın doğruluğuna mâni değildir. Yalnız bu eksikliği telâfî için kurban kesmek lâzımdır.

Mekke'de Haccın farz, vâcip ve sünnetleri yerine getirildikten sonra Medine'ye gidilir Hazreti Muhammed'in mezarı ziyaret edilir, namaz kılınır ve dua edilir. Haç da bu şekilde sona erer.

Hacca gidecek kimselerin helâl para ile yolculuğa çıkmaları şarttır. Çünkü helâl olmayan para ile Hacca gitmek haramdır. Hacca gitmeğe karar veren herkes borçlarını ödemelidir. Borçlu bir adamın Hacca gitmesi doğru değildir.

HIRKA-İ ŞERİF

İstanbul'da **«Hırka-i Saadet»** ten başka yine Hazreti Muhammed'e ait bir hırka daha vardır. Buna **«Hırka-i Şerif»** denir. Bu hırkayı Hazreti Muhammed'in Veysel Karanî'ye gönderdiği söylenir. Bu hırkayı İstanbul'a Şükrullah Efendi isminde biri getirmiştir. Ölümünden sonra hırkayı çocukları saklamıştır.

Bu hırka şimdi İstanbul'da **«Hırka-i Şerif»** camiinde bulunmaktadır. Her Ramazan'ın 15'inden Kadir gecesine kadar halkın ziyaretine açıktır.

HARAM

Lûgat anlamı din tarafından yenilmesi, içilmesi, yapılması yasak edilen şeydir. İslâmiyette haram ikiye ayrılır:

1. **Liaynihî haram,**
2. **Ligayrihî haram**

Liaynihî haram herkese haram olan şeydir. Leş yemek, şarap içmek, hırsızlık yapmak gibi.

Ligayrihî haram aslında helâl olup başkasının hakkına tecavüzden dolayı haram olur. Meselâ herhangi bir ev eşyası helâldir. Fakat onu çalıp veya sahibinden izinsiz kullanmak haramdır. Emek sarfedilmeden başkasının hakkına tecavüz ederek kazanılan para gibi.

HELÂL

Lûgat anlamı din tarafından yenilmesi, içilmesi, yapılması yasak olmayan şeydir. Bir insanın çalışarak emek karşılığı kazandığı para helâldir.

HACER-İ ESVED

Kâbe'de bulunan siyah kutsal bir taştır. Kâbenin kapısına yakın bir yerde, dışarıda bulunan **«Hacer-i Esved»** in yerden yüksekliği birbuçuk metredir. Üçü büyük, bir kaçı küçük olmak üzere parçalardan meydana gelmiş ve bir çemberle kuşatılmıştır.

«Hacer-i Esved» in biraz ilerisinde **«Hacer-i Es'ad»** denilen bir taş daha vardır. Mekke'ye gelen Hacılar Kâbe'yi ziyaret ederken yalnız bu taşa ellerini sürerler.

HATİM

Kur'ân'ı baştan sona kadar okumağa denir. Müslüman inançlarına göre ölülerin ruhuna **«Hatim indirmek»** sevaptır.

HAFIZ

Kur'ân'ı ezbere okuyan din adamlarına denir. Hâfızlar Kur'ân'ı ezbere yüksek sesle okurken Arap fonetiğine uymak için seslerini ayarlarlar. Buna tecvit denir.

HIRKA-İ SAADET

Hazreti Muhammed'in hırkasıdır. Topkapı Sarayın'daki özel **«Hırka-i Saadet»** dairesinde saklıdır. Tahminlere göre Hazreti Muhammed hırkayı ashâptan şair Kâab İbni Züheyr'e hediye etmiştir. Mısır'ın, Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim tarafından fethi üzerine Hırka-i Saadet'i Mekke Şerifi Yavuz'a vermiştir. Yavuz Sultan Selim de Mısır'da elde ettiği diğer kutsal emanetlerle birlikte bu hırkayı da İstanbul'a getirmiş ve kendi yaptırdığı «Hırka-i Şerif» dairesine yerleştirmiştir.

Hırka keçi kılından yapılmıştır. Kolları geniştir. Yeşil ipek kadifeden yapılmış som sırma ve inci işlemeli yedi bohçaya sarılı altın bir sandık içinde saklanmaktadır. Bu sandık daha büyük bir gümüş sandığın içindedir.

Padişahlık devrinde her Ramazan ayının 15'inde bu hırka padişah ve devlet ileri gelenleri tarafından ziyaret edilirdi. Altın sandığın kapağını Padişah altın bir anahtarla açar, hâfızlar Kur'ân okurlarken önce kendisi sonra, devletin ileri gelenleri hırkanın eteğine yüz sürerlerdi. Bu arada hırkanın eteği su dolu bir kazana batırılır ve sonra bu su devletin ileri gelen kişilerine dağıtılırdı.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

HİCRET

Lügat anlamı bir memleketten bir memlekete göç etmek demektir. Fakat İslâm tarihinde Hicret denilince Hazreti Muhammed'in Mekke'den Medine'ye ilk müslümanlarla birlikte göç etmesi anlaşılır.

Milâdî 622 yılında olan bu olayın İslâm tarihinde ve İslâmiyetin yayılışında çok büyük bir önemi vardır. İslâm takvimi bu olayla başlar. İslâmiyet Mekke'de yayılmağa başlamıştı. Putperest olan Kureyşliler bu yeni dinden endişe duyuyor ve Hazreti Muhammed'le müslümanlara eziyet ediyorlardı. İşte bu günlerde Mekkenin kardeş şehri olan Yesrib'den bir grup Mekkeye geldi. Mekke Arabistanın kutsal şehriydi. Yesribliler, Mekke'de Hazreti Muhammed'in Peygamberliğini öğrendiler. Hazreti Muhammed'i dinlediler. Muhammed'in konuşması onları etkiledi. Bir kaç soru sorup Hazreti Muhammed'den cevap aldılar. Aldıkları cevaplar onları tatmin etmişti. Medine'ye dönünce Hazreti Muhammed'i ve söylediklerini anlattılar. Onları dinleyenler de müslümanlıkla ilgilendiler ve Mekke'ye gidip Hazreti Muhammed'le görüştüler. Hazreti Muhammedin sözlerindeki samimiyet ve okuduğu âyetler karşısında müslüman oldular.

Mekkelilerin Hazreti Muhammed ile müslümanlara nasıl davrandıklarını gördüklerinden onları Medine'ye yerleşmeğe dâvet ettiler. Hazreti Muhammed'i ve beraberindekileri iyi karşılayacaklarına, onlara yardım edeceklerine, kardeş olacaklarına İslâmiyet için mücadele edeceklerine söz verdiler. Bir süre sonra müslümanlar gruplar halinde Yesrib'e göç etmeğe başladılar. Hazreti Muhammed en son gidecekti. Son müslüman da Mekke'den ayrılınca Ebu Bekir'le yola çıktı. Putperestlerin kendilerini aradıklarını bildikleri için bir mağarada iki gece saklandılar. Sonra yola çıkıp Yesrib'e gittiler.

Böylece 24 Eylül 622 tarihinde Hicret tamamlanmış oldu ve Yesrib şehri bundan sonra Medine **(Peygamberin Şehri)** olarak anılmağa başladı.

Medineye giden ve oraya yerleşen müslümanlara **«Muhacirin»**, onlara yardım eden Medine'lilere de **«Ensâr»** denildi. Her iki taraf kısa bir zamanda kaynaştılar. Putperest Mekke'lilerin zulmünden kaçan müslümanlar Medine'ye hicret ettiler. Hicretin İslâm tarihinde önemi büyüktür. İslâm takvimi hicretle başlar.

HUDEYBİYE ANDLAŞMASI

İslâmiyetin ilk kuruluş yıllarında Müslümanların, putperestler tarafından bir kuvvet olarak tanınmalarını belirten olay Hudeybiye andlaşmasıdır. Milâdın 628. yılında Hazreti Muhammed büyük bir Müslüman topluluğu ile Medine'den Mekke'ye doğru yola çıktı. Mekke'ye Hac'ca gidiyorlardı. Bundan önceki mağlûbiyetler dolayısı ile Mekke'lilerin artık savaşmaya ne istekleri ne de güçleri vardı. Fakat bu kadar kalabalık ve silâhlı bir Müslüman topluluğunun Mekke'ye, kutsal sınırlardan içeri girmesine müsaade etmediler. Bu yüzden her iki taraf arasında görüşmeler başladı. Uzun süren görüşmelerden sonra Mekke'liler bir mütarekeye razı oldular ve Hudeybiye andlaşması imzalandı.

Bu andlaşmanın İslâm tarihinde çok büyük önemi vardır. İslâm tarihinde bu andlaşma için Hazreti Muhammed'in diplomatik büyük zaferi denir. Çünkü bu andlaşmada Mekke'liler Muhammed'in bir çok şartlarını kabul etmişlerdi. Artık Hazreti Muhammed serbestçe istediği topluma vaaz edebilecek, onlara İslâmiyeti telkin edebilecek ve Arapları Müslümanlığa döndürebilecekti. Bu andlaşma, Hazreti Muhammed'e bu hakları tanıdığı gibi Peygamber'in ve Müslümanların her Hac vakti Mekke'ye girmelerine de müsaade ediyordu. Bu andlaşma on yıl sürecekti.

İslâm dinine girmedeki kayıtlar kaldırıldığı için Hudeybiye andlaşmasından sonra binlerce Arap kitle halinde Müslüman oldu. Bunların arasında o devrin büyük kumandanı Halid İbni Velid de vardı

HAVVA

Dinî inançlara göre ilk kadındır. İlk insan ve ilk erkek olan Hazreti Âdem'in karısıdır. Memnu meyvayı birlikte yedikleri için cennetten kovulmuşlardır. Havva, Âdem cennette uyurken sol tarafındaki kaburgadan alınan bir kemikten yaratılmıştır. Bu inanışa göre Hazreti Âdem topraktan, Hazreti Havva da kemikten yaratılmıştır.

HADİS

BUHÂRÎ

Hadis bilginlerinin en büyüğü Buhârî'dir. 810-869 yılları arasında Buhara'da ve Semerkant'ta yaşamıştır. En büyük eseri «El-Cami-ü's-Sahîh» tir. Buhârî bu eseri 16 yılda 60 bin hadisi inceleyerek yazmıştır. Bu eserde Hazret-i Muhammed'in 4 bin hadisi incelenmektedir.

Lügat anlamı Hazreti Muhammed'in kutsal sözü ve bu sözleri inceleyen ilimdir. Hadîs ilmi Hazreti Muhammed'in sözlerini, tutumunu ve davranışlarını inceler. Hazreti Muhammed'in sözleri ve davranışları İslâm dininin ikinci hukukî ve dinî temeli sayılır. Kur'ân'da mevcut olmayan konularda bunlara uyulur.

İki çeşit Hadîs vardır:

1. **Hadîs-i Kudsî**
2. **Hadîs-i Şerif.**

Hadîs-i Kudsîler Hazreti Muhammed'in naklettiği Allah kelâmlarıdır. Hadîs-i Şerifler ise Hazreti Muhammed'in kendi sözleridir.

Hazreti Muhammed'in ölümünden sonra birtakım düzenbazlar siyasî ve şahsî menfaatleri uğruna Hadîsler uydurmağa başladılar. Hadîslerin İslâm dininde Kur'ân'dan sonra önemi olduğu için bu uydurma Hadîsler tehlikeli bir durum meydana getirdi. Uydurma Hadîsler İslâmiyeti tehlikeli bir yola götürüyordu. İşte bu şartlar ve zaruret **«Usûl-i Hadîs»** denilen ilim dalını doğurdu.

Bu ilim dalı her Hadîs'i inceden inceye inceledi. Sahîh, yani Hazreti Muhammed tarafından söylenip söylenmediğini araştırdı. Bunun dışında kalan Hadîsler **«zaîf»** (zayıf) veye uydurma kabul edildi. **«Usu-î Hadîs»** ilmi özellikle 9. yüzyılda çok gelişti. **«Usûl-i Hadîs»** ilmi bugünkü tarih metodu bilgisine çok benzediği için çok önemlidir. İnsan fikrinin eleştirici düşünce yolunda attığı en büyük adımlardan biridir. Hadîs ilminin büyük bilginleri vardır. Bunların en önemlisi Buhârî'dir.

İslâm mezheplerine göre Hadîslerin önemi değişiktir. Meselâ Hambelî mezhebine göre Hadîslerin önemi Kur'ân'dan hemen sonra gelir. İslâm âleminin çoğunluğunun ve Türklerin mensup olduğu Hanefî mezhebine göre ise Hadîs daha az önemlidir. Hanefî mezhebinde önemli olan şey **«Milletin çoğunluğunun bir konu üzerinde birleşmesi veya milletin bilginlerinin aynı konu üzerindeki hukukî fikir ve kanaatleridir.»**

HİRÂ

Mekke civarında bulunan yalçın bir kayalığın adıdır. İslâm inançlarına göre Hazreti Muhammed'e Allah katından ilk vahy bu dağdaki mağarada gelmiştir.

HUTBE

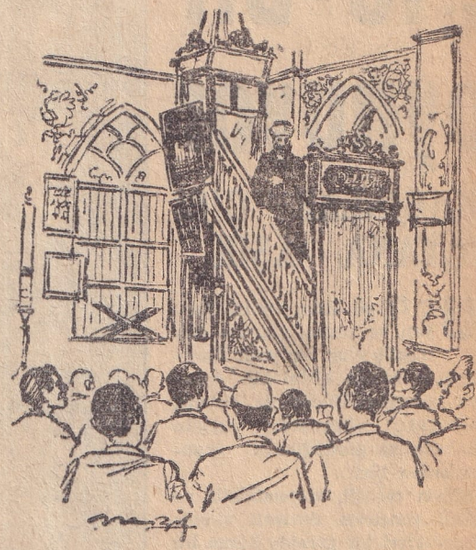

Cuma namazlarından önce, Bayram namazlarından sonra hatibin Minberden cemaate verdiği dinî öğüttür. Hutbeyi uzatmamak lâzımdır. Cemaatin acele işleri olabilir. Onları Hutbeyi uzatarak camide fazla bir süre tutmak Cuma namazlarına devam etmelerine mani olabilir.

Hatip bunları düşünmeli ve hutbeyi uzatmamalıdır. Hutbenin kısa fakat topluma faydalı öğütler taşıması gereklidir. Bu hususta Hazreti Muhammed'in Hadîs'i de vardır.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

HALİFE

ABDÜLMECİT

Son İslâm Halifesidir. Son Osmanlı Padişahı Vahdettin'in Kurtuluş Savaşından sonra yurt dışına kaçarak düşmanlara iltihâk etmesi üzerine 1922 yılının Kasım ayında Büyük Millet Meclisi tarafından Halifeliğe seçilmiştir. Büyük Millet Meclisi 1924 yılında Halifeliği de kaldırmış ve Abdülmecit bütün Osmanoğullarile birlikte vatandan dışarı çıkarılmıştır.

Hazreti Muhammed'den sonra İslâm dininin başına geçenlere verilen isimdir. İslâm dini mezheplere ayrılınca Halife yalnız dört Sünnî mezhebin dinî lideri durumunda kalmıştır. Sünnî mezheplere mensup olanlar bugün dünya'daki Müslümanların yüzde 93'ünü teşkil etmektedirler.

Hazreti Muhammed'den sonra dört halife seçim yolu ile İslâm ümmetinin başına geçmiştir. Bunlar Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'dir.

Bu dört halifeden sonra 661 ile 750 yılları arasında 14 Emevî sultanı Şam'da halifelik yaptı.

Emevî'lerden sonra halifelik Abbasî hükümdarlarına geçti Bağdat'ı başkent yapan Abbasilerin 37 halifesi İslâm âleminin lideriydi. 10. yüzyıla kadar halifeler tek İslâm devletinin hükümdarıydılar. Fakat 10. yüzyıldan sonra İslâm devletleri çoğaldı. Birtakım devletler imparatorluktan ayrıldılar. Ayrılan bu devletler halifeyi ancak dinî başkan olarak tanıyorlardı. 11. yüzyılda Abbasi halifeleri nufuzlarını gittikçe kaybetmeğe başladılar ve İslâm âleminde ikinci duruma düştüler. Kahire'deki Şif. Fâtimî halifelerinin nufuzu birdenbire gelişmeğe başladı. Fakat Selçuklar ve Eyyübîler Fâtimîlerin nufuzunu kırdılar ve Abbasi halifelerine eski önemlerini kazandırdılar.

Moğollar Bağdat'ı istilâ edince Abbasî devleti ve dolayısı ile halifenin hükümdarlığı sona erdi. Abbasiler Kahire'de tekrar halifeliği ihyâ ettiler. 1517'e kadar 17 Abbasi halifesi Kahire'de bulundu. Bunlar her ne kadar İslâm dininin lideri sıfatını taşıyorlarsa da dünya işleri ile ilgili bir görev ve sıfatları yoktu. Devletin başı Memlûk sultanıydı

Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim Mısır'ı fethedip Osmanlı İmparatorluğuna katınca son Abbasi halifesi 3. El-Mütevekkillah'ı da İstanbul'a getirdi. Halifelik alâmetleri olan Hazreti Muhammed'e ait kutsal emanetler de artık İstanbuldaydı. Yavuz Sultan Selim en kudretli İslâm devletinin padişahı olduğu için halifelik sıfatını da üzerine aldı. Artık İslâm dünyasında halifelik ünvanı ilk defa olarak Araplardan Türklere geçmişti. Bu sıfat 1924'e kadar Osmanoğullarının üzerinde kaldı. 29 Osmanlı padişahı halifelik sıfatını taşıdı. Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra Büyük Millet Meclisi saltanatı lâğvetti. Son padişah Vahdettin iki ay kadar halife olarak kaldı. Vahdettin'in İslâm halifesi olmasına rağmen düşmana iltica ederek İstanbul'dan kaçması üzerine Veliaht Abdülmecit Efendi Büyük Millet Meclisi tarafından 101. halife seçildi. Abdülmecit Efendinin de halifeliği uzun sürmedi. 3 Mart 1924'de Büyük Millet Meclisi halifelik müessesesini ortadan kaldırdı. II. Abdülmecit ve bütün Osmanoğulları Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışına çıkarıldılar.

Bu tarihten itibaren ilk defa İslâm dünyasında halifelik müessesesi son buluyordu. Kendilerini yeryüzünde Allahın gölgesi ve Peygamberin halifesi sayanlar bir daha bu sıfatı elde edememek üzere kaybediyorlardı.

Bugün halifeliğin tekrar kurulmasına mânen ve maddeden imkân yoktur. Çünkü Arap olan İslâm devletleri birbirlerine karşıdırlar. Milliyetçilik din duygularının üzerine çıkmıştır. Hiç bir İslâm devleti Osmanlı devletinin parlak ve kudretli günlerini yaşayamamaktadır.

Zaten Osmanlı devletinin son günlerinde hem padişah hem de halife olan kişilerin İslâm dünyasına hiç bir etkisi olmamıştır. Birinci Dünya Savaşında halife'nin Hristiyan devletlerle ittifak ederek bütün Müslümanları tek bayrak altına çağırıp «Cihad-ı Mukaddes» ilân etmesine İslâm dünyasındaki milletlerin çoğu buna uymadıkları gibi halifenin başında bulunduğu Osmanlı devletine karşı savaşmışlardır.

HIRİSTİYANLIK

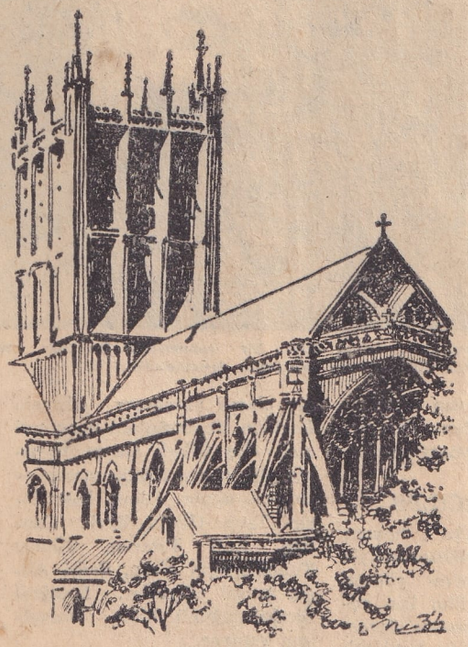

Hristiyan mâbetleri olan kiliselerin özel bir mimarisi vardır.

Tek Allaha inanılan dinlerden biridir. Peygamberi Hazreti İsa'dır. İslâm dini Hazreti İsa'yı Peygamber olarak kabul eder. Halbuki Hıristiyanların İsa'ya olan inançları İslâmiyete tamamen aykırıdır. Onlara göre Hazreti İsa Allah'ın oğludur. İslâm dini Hazreti İsa'yı diğer Peygamberler gibi insan olarak kabul eder. İslâmiyetin esaslarından en önemlisi Allah mefhumudur. Allah insanlara ait bütün sıfatlardan münezzehtir. Bu bakımdan İsa'nın babası olmasına imkân yoktur. Hıristiyanlar Allahın oğlu olan İsa'nın insanlığı huzura kavuşturmak için dünyaya gönderildiğine inanırlar. Hıristiyanlık gök ve yerin yaratıcısı olan tek Allah'ın varlığını kabul eder. Fakat bu inanç zamanla bozulmuş Allah'ın baba, oğul «İsa» ve Ruh-ül Kudüs'den müteşekkil olduğuna inanılmıştır. Buna İslâmiyet'te «Ekaanim-i Selase» veya «Teslîs» denir. Bu inançtan sonra Hazreti İsa'yı Allah olarak değil de insan olarak tanıyan din ve mezhepler Hıristiyanlar tarafından reddedilmiş, mensupları afaroz edilmiştir.

İlk Hıristiyanlar Hazreti İsa öldükten sonra yeryüzüne yakın bir süre sonra döneceğine inanırlardı. Fakat onun dönüşünden önce düşmanı olan Deccal ortaya çıkacaktı. Deccal Hıristiyan inançlarına göre kıyametten az önce ortaya çıkacak olan yalancı peygamberdi. Hazreti İsa ölümünden sonra dünyaya dönünce Deccal'ı öldürecek, ölüler dirilecek, Mahşer günü gelecekti. Hazreti İsa bundan sonra Allah'ın bütün düşmanları yeryüzünden yok edilinceye kadar hüküm sürecekti. Sonuncu düşman ölürdü. O da yok edilince ebedî huzûr başlayacaktı.

Bu ilk Hıristiyanların inancıydı. Fakat Hazreti İsa'nın gelişi gecikince din adamları kiliseleri kurmaya başladılar. Kiliseler kurulduktan sonra İncilde bulunan Hıristiyanlık prensipleri üzerinde çeşitli fikirler ileri sürülmeğe başlandı (Bak: İncil). Böylece Hıristiyanlık mezheplere bölündü. Hıristiyan mezhepleri yenilik taraftarı ve eskiye bağlı olanlar olarak ikiye ayrılabilir. Eskiye bağlı olanlar Katolikler ve Ortodoks'lardır. Yenilik taraftarı olanlar ise Protestanlardır.

KATOLİKLER

Katoliklerin en büyük ruhanî liderleri Papa'dır. Katolik kilisesine özellikle Akdeniz Lâtin milletleri, Güney Almanya'daki Hıristiyanlar ve İrlandalılar bağlıdır. Katolik kilisesi kendisini Roma Devletinin mirasçısı sayar. Roma'daki Vatikan bir devlet ve Papa da bu ruhanî devletin başkanıdır. Papa'dan sonra kardinaller, piskoposlar ve papazlar gelir. Katolik din adamları evlenmezler. Her Katolik kiliseye gidip gizli bir hücrede günah çıkartmak zorundadır. Katolikler Cuma günleri et ve yağlı yemek yemezler. Katolik mezhebinden olanlar ömürleri boyunca ancak bir defa evlenebilirler. Katolik mezhebi çok özel şartlar hariç boşanmayı kabul etmez.

ORTODOKSLAR

Doğu Avrupa milletlerinin çoğu ve Yunanlılar Ortodokstur. Ortodoks kilisesi 11. yüzyılda kurulmuştur. Ortodoks mezhebi Katolik mezhebine göre daha müsamahakârdır. Ayrılmak ve din adamlarının evlenmeleri serbesttir.

PROTESTANLAR

Germen ırkından olan milletlerle Kuzey Avrupa milletlerinin çoğunluğu protestandır. Protestanlığın doğuşu 16. yüzyılda olmuştur. Katolik kilisenin Hıristiyanlığın esas prensiplerinden ayrılışı ve kapalı, koyu bir taassubun içine gömülüşü dinde bir reform ihtiyacını doğurmuştur. Bir Alman din bilgini olan Luther bu reformu yaptı ve Katolik mezhebine karşı «Protestanlık»ı kurdu. Hıristiyanların en ilerici mezhebi olan Protestanlık'ta evlenme ve boşanma serbesttir. İbadet her ülkenin kendi dilinde yapılır. Protestan kiliseleri bâzı bakımlardan birbirlerinden ayrılırlarsa da ortak özellikleri çoktur.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

HÂBİL

Din kitaplarındaki menkıbeye göre Âdem ile Havva'nın ikinci oğludur. Hâbil'e Avrupa dillerinde «Abel» derler. Büyük kardeşi Kâbil tarafından kıskançlık yüzünden öldürülmüştür. Bu cinayet insanlığın ilk cinayeti sayılır. Bu cinayet konu edilerek şiir, heykel, tablo, beste gibi bir çok san'at eseri meydana gelmiştir.

HACCÂC

İslâm tarihinde «Haccâcı Zalim» diye ün salan bu adam 661-714 yılları arasında yaşamıştır. Emevî devletinin en kudretli kumandan ve valisiydi. Anarşi ve isyan içinde bulunan Emevî devletini şiddet tedbirleriyle düzeltmiş Hindistan hudutlarına kadar ordular göndermiş ve Horasan'da Türklerle savaşmıştır. Bu arada büyük ve mamur bir Türk şehri olan Baykent'i yakıp, yıkıp, yağma ettirmiştir. Haccâcı Zalim'in ömrü boyunca 130 bin kişiyi öldürttüğü söylenir. Öldüğü zaman hapishanelerde 80 bin kişi vardı. Ölümü çok ıztıraplı olmuştur. Miğde kanserinden öldüğü tahmin edilmektedir.

HAÇLI SEFERLERİ

İslâm dünyasına karşı Hıristiyanların açtığı Haçlı Seferleri tam 174 yıl sürmüştür. Hıristiyanlar bu seferlerden istediklerini elde edememişlerdir.

Hıristiyanlar tarafından İslâmiyeti ortadan kaldırmak, Kudüs ve Filistini almak için açılmış savaşlardır. Haçlı savaşları aralıklı 174 yıl sürmüş ve Hıristiyanlar bu savaşlardan bir sonuç elde edememişlerdir. Dünya tarihinde bir dini ve o dinin mensuplarını ortadan kaldırmak için böyle seri bir savaş örneği daha yoktur. Haçlı seferleri Papa'nın reisliği altında Avrupa'nın hükümdar ve derebeylerinin orduları tarafından yapılmıştır. Bu seferlere katılan Hıristiyanlar elbiselerinin önüne büyük kırmızı haçlar diktikleri için bu savaşlar «Haçlı seferleri» adını almıştır. İslâm tarihinde bu savaşlar «Ehli Salip'in Hilâl'e saldırışı» olarak vasıflandırılır.

Başlıca Haçlı seferleri sekizdir

● **BİRİNCİ HAÇLI SEFERİ:** 1096 dan 1099 a kadar 3 yıl sürmüştür, iki bölümden ibaret olan birinci seferde Pierre L'Ermit adlı papazın sevkettiği ordu Suriye'ye varmadan mahvolmuştur. Bunun üzerine dört büyük ordudan müteşekkil olan ikinci kuvvet Anadolu'ya girmiş ve Kudüs'ü zaptetmiştir.

● **İKİNCİ HAÇLI SEFERİ** 1148'de başlayıp iki yıl sürmüştür. Haçlılar bu seferde Şam önlerine kadar gelmişler ve kuşatmışlardır. Fakat Musul Sultanı Seyfettin Gazi'nin yetişmesi üzerine bir şey başaramayıp dönmüşlerdir.

● **ÜÇÜNCÜ HAÇLI SEFERİ:** Kudüs'ün 1187 yılında Selâhattin-i Eyyubî tarafından Hıristiyanlardan geri alınması üzerine düzenlenmiştir. 1189'da başlayıp 1192'de son bulmuştur. Bu seferin en önemli özelliği Hıristiyan ordularının kumandanlarından birinin Arslan Yürekli Rişar olması ve Hıristiyanlara karşı Selâhattin-i Eyyubi'nin kazandığı zaferdir. Fransa ve İngiltere Kralları her ne kadar Akkâ'yı uzun kuşatmalardan sonra zaptedebilmişlerse de sonunda Selâhattin-i Eyyubi ile barış yapmak zorunda kalmışlar ve onun büyüklüğünü tanımışlardı.

● **DÖRDÜNCÜ HAÇI SEFERİ:** 1202 ile 1204 yılları arasında yapıldı. Haçlılar İstanbul'u istilâ ve tahrip ettiler.

● **BEŞİNCİ HAÇLI SEFERİ:** 1219 ve 1221 yılları arasında yapılmış ve hiç bir sonuç vermemiştir.

● **ALTINCI HAÇLI SEFERİ:** 1228-1229 tarihinde yapılmıştır. Almanya İmparatoru ikinci Frederic'in Kudüs'ü Mısır Sultanından savaşsız alması ile sonuçlanmıştır.

● **YEDİNCİ HAÇLI SEFERİ:** Fransa Kralı IX. Louis tarafından 1284'de açılmıştır. Fakat IX. Louis'nin 1252'de esir düşmesiyle neticelenmişitr.

● **SEKİZİNCİ VE SONUNCU HAÇLI SEFERİ:** Esir düştükten sonra büyük bir kurtuluş fidyesi ödeyerek serbest kalan Fransa Kralı IX. Louis tarafından açılmıştır. Fakat Kral Tunus'ta ölünce kardeşi orduyu alıp geri dönmüştür.

Haçlı seferlerinin Hıristiyanlık yönünden kesin bilânçosu «hiç» tir. Çünkü istediklerini elde edememişler 174 yıl süren bu savaşlarda gayeleri olan Suriye ve Filistin'deki kutsal topraklar yine Müslümanlarda kalmıştır. Batı tarihçileri bile bu savaşlarda Hıristiyanların Anadolu'da yaptıkları gaddarlığı ve Türklerin kahramanlıklarını belirtirler.

HAHAM

Musevîlerin din adamlarına Haham denir. Ruhanî reis de Hahambaşı'dır.

HAMBELİ

İslâmiyetin «Ehli sünnet» denilen dört mezhebinden biridir. İmam Hambel tarafından kurulmuştur.

HANEFİ

İslâmiyetin «Ehli sünnet» denilen dört mezhebinden biridir. İmam-ı Âzam Ebu Hanife tarafından kurulduğu için bu adı almıştır. Türkiye Müslümanlarının Batı ve Orta Anadolu halkının onda dokuzu Hanefîdir. Orta Asya ve Hindistan Müslümanları da aynı mezhebe mensuptur.

HAREMİ ŞERİF

Mekke'de Kâbe'ye, Medine'de Hazreti Muhammed'in gömülü olduğu yere denir. Haremi Şerif ünvanı daha çok peygamberlerin kabri için kullanılır. Kudüs'te Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksa denilen büyük İslâm mâbedine de Haremi Şerif denir.

HARUN

İsrailoğullarının peygamberlerinden biridir. Hazreti Musa'nın büyük kardeşidir. 123 yıl yaşadığı rivayet edilir. Din kitaplarına göre Hazreti Musa Tur dağına gittiği zaman halkın altından yapılmış bir buzağıya tapmalarına mâni olamamıştır. Bu yüzden kardeşi Musa tarafından ayıplanmıştır. Dinî menkıbelere göre Hazreti Musa peltek olduğundan onun yerine çok güzel konuşan Harun halka hitap edermiş. Batı dillerinde Harun'a Aron derler.

HASAN

Hazreti Muhammed'in torunudur. Babası dördüncü Halife Hazreti Ali, annesi de Hazreti Muhammed'in kızı Fâtıma'dır. Babasının öldürülmesi üzerine halifeliğe geçmiş ve on ay sonra bu makamdan çekilerek yerini babasının rakibi Muaviye'ye bırakmıştır.

HÜSEYİN

Hasan'ın kardeşidir. Peygamberin torunu ve Hazreti Ali'nin oğlu olması dolayısı ile halifeliği kendi soyunda devam ettirmek için giriştiği mücadelede şehid düşmesi yüzünden İslâm âleminde çok sevilir. Şiiler ve Alevîler tarafından kutsal bir kişi olarak tanınır. Ağabeysi Hasan'ın halifeliği Muaviye'ye bırakmasına razı olmamıştı. Muaviye ölünce oğlu Yezid'e biât etmedi. Kûfelilerin yardımına güvenerek ailesiyle birlikte yanında 72 adamı olduğu halde Mekke'den Medine yoluna çıktı. Yezid daha önce Kûfelilerin Hüseyin'e yardım etmelerine imkân bırakmamıştı. Hüseyin Kerbelâ sahrasına geldiği zaman Yezid'in kuvvetleriyle karşılaştı. Çölde susuzluk ve Yezid'in kuvvetleriyle çarpışa çarpışa şehid oldu (Bak: Kerbelâ). Bu olay İslâmiyette ayrılığa ve mezhep kavgaları yüzünden binlerce Müslümanın öldürülmesine yol açtı.

HAVARİ

Hazreti İsa'nın yardımcısı oldukları ve İncil'in muhtelif nüshalarını zaptederek Hıristiyanlığı yaydıkları rivayet edilen oniki kişiye verilen addır. Türkçe'de «Havariyun» yani çoğul olarak bahsedilirler.

HARUNÜRREŞİD

HARUNURRESID
Abbasi hükümdarlarının ve halifelerinin en kudretlisidir. Sarayındaki zenginlik «Binbir Gece Masalları» na konu olmuştur.

Abbasilerin beşinci ve İslâm halifelerinin en meşhurlarındandır. Zevk ve sefa âlemleri ile ün salmıştır. 22 yaşında halife olmuştur. Hayatı «Binbir Gece Masalları» na konu olmuştur. Onun devrine ve hayatına mal edilen bu masallar Doğu'da olduğu gibi Batı'da da nam salmıştır ve dilden dile ulaşmıştır. Adaletli bir halife olarak tanınırsa da bir çok zulmü vardır. Bunların başında bütün devlet işlerini kendilerine bıraktığı vezirlerinin mensup olduğu Bermeki ailesini mahvetmesi gelir.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

İBADET

Tesbih çekmek de bir ibadet şeklidir. Allahın adını anarak dua etmek, yâni zikr de bir ibadettir.

Allah'a kulluk etmektir. Allah'ın emirlerini yerine getirmek bir ibadet olduğu gibi, Allah'a yaklaşmak, Allah'a saygı için yapılan bâzı hareketler de ibadettir.

Her iyi hareket Allah'ın emrini yerine getirdiği için bir ibadet sayılır. Yoksullara yardım etmek, sadaka vermek, de bir ibadettir. Müslümanlık'ta ibadetin esası gizli yapılmasıdır. İbadet Allah'la kul arasında olan bir iştir. «İbadet de mahfi, kabahat de...» sözü buna örnektir.

Bir kimsenin Allah rızası için yaptığı ibadeti sağda solda anlatması veya ibadetini vesile ederek görevinden kaçması günahtır. Çünkü Allah rızası için yapılan ibadet ancak yapanla Allah arasındadır. İbadeti dünya işlerine âlet etmek ve yapılan ibadetten menfaat temin etmeğe çalışan günâh olduğu gibi ibadetin esasına da aykırıdır.

İDDET

Kocasından ayrılan kadının tekrar evlenmek için İslâm kaidelerine göre beklemek zorunda kaldığı süredir. Kadın, kocası ölmüşse 130 gün, kocasından ayrılmışsa 100 gün beklemek zorundadır.

İBRANİLER

Yahudilere ilk devirlerde İbraniler derlerdi. Bu kelimenin Heber isimli bir başkan veya Peygamberin adından gelmiş olduğu veyahut Arapça'da «geçmek» demek olan «abir» kelimesinden geldiği sanılmaktadır. Bu geçiş olayı Yahudilerin vaktiyle Fırat mecrasını geçerek Filistine gelmiş olmalarındandır.

İbrani ismi Yakup Peygamber'den sonra İsrailoğulları şekline girmiştir. Çünkü Yakub'un bir adı da Abdullah anlamına gelen İsrail'di. Yahudi ismi de İsrailoğullarının «İsrail» ve «Yahud» adında iki küçük devlete ayrılmasiyle meydana çıkmış ve Babil esaretinden sonra daha çok yayılmıştır.

İD

Lügat anlamı bayramdır. Eskiden Ramazan, yani Şeker Bayramına «İdı fıtır» Kurban Bayramına da «İdı edha» derlerdi.

İDRİS

Kur'ân'da adı geçen peygamberlerin en eskisidir. Hazreti Adem'in oğullarından Şit'in soyundan olduğu söylenir.

Hazreti İdris'in ismi Tevrat'ta «Ehnoh» olarak geçmektedir. Eski Yunanlıların «Hermes Trismegiste» diye Tanrı'ya yakın olarak tanıdıkları kimsenin Hazreti İdris olduğu tahmin edilmektedir. Hazreti İdris olduğu söylenen bu kimseyi Mısırlıların da «Thot» olarak tanıdıkları bilinmektedir. Dünya'da ilk defa ilim ve fennin keşfi ile şehir ve kasabaların kurulmasını Hazreti İdris'in yaptığı söylenmektedir.

İHTİKAR

Lügat anlamı halkın yiyecek, içecek, giyecek gibi zarurî ihtiyaçlarını ucuz toplayıp, fırsat bulunca pahalı satmağa denir. İhtikârı yapan kimseye muhtekir adı verilir.

Müslümanlıkta ihtikâr harâmdır. Allah katında sorumluluğu vardır. İslâm inançlarına göre ihtikâr yapan kimse günahkâr olup âhiret azabına hak kazanır. İhtikârın bugünkü adı karaborsadır. Karaborsacılar günahkâr kişilerdir ve İslâm dinine göre âhiret'de ceza göreceklerdir. İslâm hukuku muhtekirin cezasını yalnız âhirete bırakmamıştır. Sorumlu veya yetkili kişi ile hâkim muhtekirin üzerinde ihtikâr yaptığı mallara elkoyabilir. Çünkü muhtekir kendi şahsî menfaati için toplumu sıkıntıya sokup, toplumun hayatına kastetmektedir.

El konulan mallardan muhtekire kendisi ve ailesi için gereken miktarları verilir, diğeri narh fiatına satılır. İslâm hukukunun «ihtikâr» hakkındaki hükmü budur. Haksız kazancın daima aleyhinde olan İslâmiyet, toplum için zararlı ve birkaç kişinin gayrı meşrû kazancını temin eden ihtikâra hiç bir şekilde müsaade etmez.

İFTAR

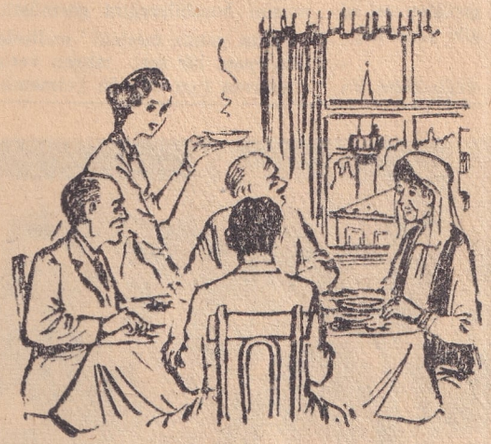

Top atılıp, kandiller yandıktan sonra oruç bozulur. Buna iftar denir. İftar sofrasına biraz önce oturmanın sevap olduğu söylenir.

Oruç bozmaya iftar denir. Ramazan'da Ramazan topu atılınca oruçlular iftar yaparlar. Yani yemek yerler. Fakat iftar yemekleri her zamanki yemeğe benzemez. İftar yemeklerinin bir özelliği vardır.

İftar vaktinden biraz önce oruçlular sofraya otururlar. İçlerinden biri Kur'ân okumağa başlar veya radyoyu açarak Kur'ân dinlerler. Sofra'da kahvaltılık şeyler vardır. Herkesin bardağı doludur. İftar vakti olunca su ile oruç bozulur ve kahvaltılık şeylerden birer ikişer lokma alınır. İftar sofrasının bir özelliği de pidedir. Kahvaltılık şeyler yenildikten sonra sofraya çorba gelir ve onu diğer yemekler takip eder. Bu bir Türk âdetidir.

İHRAM

Kâbeye girerken hacıların örtüldükleri dikişsiz örtüye ihram denir. Eski Yunanlılarla, Romalıların ve bugünkü Berberilerin büründükleri geniş, beyaz ve yünlü çarşaftan ibaret elbiseye de ihram denir.

İKİNDİ

Öğle vakti ile akşam arasındaki zamanın ortasına ikindi denir. Bu zamanda kılınan namaza da ikindi namazı denir.

İLÂH

Lügat anlamı tanrıdır. Eski Yunanlıların çeşitli konularda çeşitli ilâhları vardı.

İLÂHE

Lügat anlamı Tanrıça'dır. Mitolojide ve puta tapanlar arasında dişi sayılan mevhum Tanrıya ilâhe denir.

İLÂHİ

Lügat anlamı Allah'a ait, Allah'ın bir emri ve lûtfudur. Allah'ı övmek ve O'na dua etmek için makamla okuan nazım esere de ilâhi denir. Eskiden ilkokul dersleri ilâhi ile başlar ve biterdi. Okula yeni başlayan çocuklar mahalleden okula «Şol cennetin ırmakları akar Allah deyu deyu» ilâhisi söylenerek gönderilirdi.

İLÂHİYAT

Felsefenin dine ait olan bölümüne ilâhiyat denir. Dini ilimler ilâhiyat ismi altında toplanır. Batı dillerinde buna Teoloji ismi verilir.

İLMİYE

Cumhuriyetten önce din işleri ile uğraşan sarıklı hocalar sınıfına verilen isimdir. Bu sınıf içinden değerli bir çok din adamları, din bilginleri yetişmesine rağmen Osmanlı tarihinde bir kısım sarıklı hocaların meşru olmayan hareketlere karıştıkları görülmüştür. Bunlar her yeniliğin karşısına «Şeriat isteriz» avâzeleriyle dikilmişlerdir. Bütün inkılâpçı hamleler bu yobaz sınıfın muhalefetiyle karşılaşmıştır. Kısacası «Din adamları» nın sınıfı olan İlmiye gitgide hüviyetini kaybetmiş ve sokak politikasına karışmıştır.

Bunun yakın tarihimizdeki en büyük misali «31 Mart olayı» dır. O gün yobaz hocalar cahil askerin arasına «din elden gidiyor» sloganı ile yayılmışlar ve isyana teşvik etmişlerdi

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

İLMİHAL

Dinin esaslarını, kaidelerini, ibadet şekillerini çocuk ve genlçere öğretmek için yazılan kitaba ilmihal denir. Bunların halk içinde en yaygın olanı **«Mızraklı İlmihal»** dir.

İLYAS

İsrailoğlu Peygamberlerinden birinin adıdır. Din kitaplarına göre Milât'dan 9 yüz yıl önce Baalbek'te doğmuştur.

İsrailoğullarını Baal ve Astarte adlı putlara tapmaktan vazgeçirmeğe çalışmıştır. Bu yüzden Peygamber Elyasa ile birlikte çok zaman mağaralarda yaşamağa mecbur kalmıştır. Bir çok mucizeler gösterdiği söylenir. Din kitaplarına göre sonunda peygamberliği Elyasa'ya bırakmış ve ateşten bir araba ile gökyüzüne çıkmıştır. Batı sanat tarihinde İlyas'ın bu ateş arabası büyük iz bırakmıştır. Doğu menkıbelerine göre Hazreti İlyas **«Abı Hayat»** içmiştir. Ebedî hayata mazhar olan Hızır ile İlyas'ın aynı şahıs olması ihtimali de vardır.

İMAM

İmam her namazdan sonra dua eder.

Lûgat anlamı cemaate namaz kıldıran kimse demektir. İmam namaz kıldırırken daima cemaatten önde durur. İmamlar erkektir. Kadınlar kendi aralarında namaz kılarlarken içlerinden biri imamlık yapabilir. Fakat imamlık yapan kadının cemaatten öne geçmesi caiz değildir. Aynı hizada durması lâzımdır. İmamlar yalnız namaz kıldırmazlar. Gerektiği zaman cemaate vaaz vererek onlara nasihat ederler. Dinin esaslarını hatırlatarak doğru yolu gösterirler.

Eskiden mahalle imamları yalnız camide namaz kıldırmakla kalmazlar nikâh, cenaze gibi mahallenin belediye işlerini de görürlerdi.

Sade bir din olan müslümanlıkta din adamlarının kıyafetleri de basittir. İmam siyah bir cüppe giyer ve beyaz sarık sarar. Osmanlı devrinde imamlar bu kıfayetleriyle sokakta da dolaşırlardı. Fakat Cumhuriyetten sonra bütün din adamlarının ibadet kıyafetleri ile sokakta dolaşmaları yasak edildi. İmamlar ancak bir cenaze töreninde cenazeye mezarlığa kadar dinî kıyafetleriyle refakat edebilirler.

İmamlar aynı zamanda hafızdırlar. Her imam'ın Kur'ân'ı ezbere bilmesi gerekir. İmamlar Kur'ân-ı Kerîm'i tilâvetle yani usulüne göre okumak zorunda oldukları için musiki ile de ilgilidirler. İmamların genellikle sesleri güzeldir. Alaturka musikide bestekâr imamlar vardır.

Osmanlı devrinde padişah, şehzade, sultan gibi hanedan mensuplarının özel imamları vardı. Bunlara **«İmâm-ı Sultânî»** denirdi. Bunlar sarayda öğretim yapan Enderun'da müzik ve dinî bilgiler okuyanlar arasından seçilirdi. Fakat kesin şekilde **«İmâm-ı Sultânî»** dendiği zaman padişahın başimamı anlaşılırdı. **«İmâm-ı Sultânî»** büyük bir devlet memuru sayılırdı. İçlerinde Kazasker rütbesine erişenler de vardı.

Müslümanlıkta mezhep kuran veya dinî konularda içtihad sahibi olan kimselere de imam denir. İmam ünvanı verilen kimseler İslâm dinine yeni ve büyük fikirler getirmiş kimselerdir. İslâm Hukukunun temellerini atmış ve bir araya toplamış bilginlere de imam denir.

Dört sünnî mezhebin kurucuları, hadîs ilminin büyük bilginleri, **Buhârî** ile **Müslim**, İslâm felsefesinin **«Kelâm»** ın büyük dahisi **Gazâlî**, İslâm dininde itikat sistemini düzenleyen **Mâturidî** ile **Eş'ari «İmam»** sıfatı ile anılırlar. Bunlardan en büyük mezhep olan Hanefî mezhebinin kurucusu **Ebu-Hanife'ye «İmâm-ı Azam» (En büyük imam)** denir.

Ayrıca Şiî mezheplerinin başkanlarına da **«İmam»** denir.

İMAME

Tesbihlerin başındaki uzun parçaya **«İmame»** denir. İpliğin iki ucu bunun içinden geçirilerek püsküle bağlanır.

Çubukların veya sigara ağızlıklarının başına takılan kehribar veya başka bir maddeden yapılmış iri ağızlıklara da **«İmame»** denir.

İMAMET

Lügat anlamı **«İmamlık»** tır. Camilerde namaz kıldıran kimsenin vasfı ve mesleğine **«İmamet»** denir. Dinî meselelerde içtihat sahibi olmak veya bir müslüman memleketin başkanı bulunmağa da **«İmamet»** adı verilir.

İMARET

İmaretler yoksullara yemek dağıtılan müesseselerdi.

İslâmiyetin sosyal teşkilâtlarından biri de İmaret'tir. İmaretler yoksullara yemek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumlarıydı. İmaretin temellerini zekât ve fitre'de bulabiliriz. Bu bakımdan **«İmaret»** din yönünden gelen bir yardımlaşma kurumudur. Eski devirde zenginler yoksullara yardım için **«hayrat»** denilen birtakım kurumlar kurarlardı. İşte bunlardan biri de **«İmaret»** lerdir.

İmaretler Vakıf geliriyle idare edilirdi. Yani **«İmaret»** kuran kimse bunun gelecekteki gelirini de düşünürdü. Her imaretin bir kaç dükkânı veya evi olurdu. Bu dükkân ve evlerden gelen kiralar imarete harcanır, yoksullara yemek pişirilip dağıtılırdı. İmaretlerde yoksullara verilen ekmeğe **«Fodla»** derlerdi.

İmaretler ekseriyetle bir camiin veya bir medresenin parçası olarak yapılırdı. Yani hayır sahibi zengin tek olarak imaret yaptırmaz, bunu yaptırdığı bir camie yahut medreseye bağlardı. Cami ve medresenin vakfının gelirinden imaret de faydalanırdı. Medreselerin yanında bulunan imaretlerden bilhassa medrese öğrencileri faydalanırdı. Çünkü bilimle uğraşanların başka şey yapmağa vakitleri olmadığı hesaplanmış ve onlara da ücretsiz yemek verilmesi doğru görülmüştü.

İmaretlerin kendilerine göre bir yapı özellikleri vardır. Meselâ İstanbul'da şimdi **«Türk İslâm Eserleri Müzesi»** olarak kullanılan Süleymaniye Külliyesi'nin imareti buna bir örnektir. Kemerli bir kapıdan imaretin avlusuna girilir. Bu avlunun üstü açıktır. Buraya **«Toplanma yeri»** denir. Bu avlunun çevresinde, fırın, mutbak ve odalar bulunur.

İMAN

Lûgat anlamı, inanma, inanç, İslâm dinini kabul etmedir. Müslümanlık iki büyük iman temeli üzerine kurulmuştur. Bu iki temel şunlardır:

1. **Allah'tan başka ibadet edilecek Tanrı yoktur.**
2. **Hazret-i Muhammed bütün insanlara gönderilmiş peygamberdir.**

Müslümanlıkta bu iki temel **«Lâ ilâhe illâ'llâh Muhammedü'r-Resûlu'llâh»** cümlesi ile ifade edilir. Bu kutsal cümleyi dili ile söyleyip, kalbi ile tasdik eden kişi İslâm dinine girmiş olur.

İslâmiyet'te bu inanca İman, inanana da Mü'min denir.

«Lâ ilâhe illâ'llah Muhammedü'r-Resûlu'llâh» İmanın ilk merdivenidir. Bu kutsal cümlede inanılması gereken her şey vardır.

Hazret-i Muhammed îmanı şöyle tarif etmiştir:

«Âmentü bi'llâhi ve melâiketihi ve kütübihî ve resulihî ve'l-yevmi'lâhiri ve bi'l-kaderi, hayrihi ve serrihî mina'llâhi Teâlâ ve'l-ba'sü ba'de'l-mevt.

Eşhedü en lâ ilâhe illâ'llâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Resûlüh»

Buna kısaca **«Âmentü»** denir **«Âmentü»** imanın altı şartıdır. Bu şartlar şunlardır:

1. **Allah'dan başka Tanrı olmadığına, Hazret-i Muhammed'in Allah'ın kulu ve peygamberi olduğuna inanmak,**
2. **Allah'ın meleklerine inanmak,**
3. **Allah'ın kitaplarına inanmak,**
4. **Allah'ın bütün peygamberlerine inanmak,**
5. **Öldükten sonra dirilmeye, yâni âhiret gününe inanmak,**
6. **İyilik ve kötülüğün Allah'ın takdiri ve yaratması ile olduğuna inanmak.**

Bu altı şart imanın ve İslâm inancının temelidir. Bunlar farzdır, yâni Allah'ın kesin emirleridir.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

[«İMAN» konusunun devamıdır.]

ALLAHIN BİRLİĞİNE İMAN

Allah'a inanan bir kişinin ruhu yücelir. İslâm dinine göre Allah'a inanmış, gönlünü O'na bağlamış olan bir mü'min insanlığın varabileceği en yüksek dereceye erişmiştir. Bu inanç, bu îman insanı kötülüklerden uzaklaştırır. Gönlüne kötülük girmez. Îman sahibi her yaptığı işi bir gözeten bulunduğuna inanır. Yaptıklarının hesabını bir gün Allah'ın huzurunda vereceğini düşünür. Bu düşünce onun elini, dilini, kalbini frenler. Kötülüklerden uzaklaştırır. Hiç kimsenin görmediği bir yerde dahi Allah'ın varlığını aklından çıkaramaz. Allahın emrine aykırı ve ahlâka uymayan her şeyden çekinir, sakınır. Bu inanç sayesinde hiçbir şey onu aldatıp yolundan çeviremez.

Allah'a îman ve Allah korkusu insanı yalandan, riyadan ve cehaletten korur. Bu îman sayesinde yalan söylemez, riya yapmaz ve cahil kalmaz. Okur, doğruyu söyler ve olduğu gibi görünür.

Allah sevgisi, Allah'ın yarattıklarını da sevmektir.

İman sahibi kimse Allah'ın bütün insanları eşit haklarla yarattığına inanır. Bunun için servetinden veya rütbesinden ötürü kendisini kimseden üstün görmez. Geçici olan dünya malı onu kibirlendirmez. İnsanı insan yapan şeyin para, mülk gibi şeyler olmayıp ruh olduğuna inanır.

İman sahibi kimse Allah'ın insanları eşit haklarla yarattığını bilir. Bunun için kimseye dalkavukluk, mürailik yapmaz. Küçük menfaatler için el etek öpmez. Kimsenin karşısında küçülmez. Saygı duymanın, dalkavukluk olmadığını bilir. İnsanlara insan gibi davranır. Allah'dan başka kimseye kul köle olmaz.

Kimsenin hakkını yemez. Hak yiyenlerle mücadele eder. Onları doğru yola getirmeğe çalışır. Kanun ve nizamlar çerçevesi içinde hakkını arar. Tembellik yapmaz. Çalışır ve çalışmasının hakkını alır. İnsanlara kuvvet ve kudretinden dolayı zulüm yapmaz. Onları kendi menfaatleri için istismar etmez. Borcunu vaktinde öder. Kırıcı konuşmaktan, kötü söz sarfetmekten kaçınır.

Büyüklere saygı, küçüklere sevgi duyar. Kanun ve nizamlara itaat eder. Yaşadığı toplumun kötülüğüne değil, iyiliğine çalışır. İsraftan kaçınır.

Böylelikle Allah'a inanan îman sahibi Yaradan'a ve O'nun yarattıklarına karşı bütün görevlerini eksiksiz yapar. İnsanın insanlığa yakışan bütün iyi huylarını nefsinde toplar. Bu sayede hem yaşadığı toplum ve insanlık için faydalı bir varlık, hem de kendisi için iyi bir mümin olur.

Her doğan çocuk dünya'ya temiz bir ruhla gelir. Mesele bundan sonraki safhadır. Her insanda bulunan istidatları iyi yönde geliştirmek lâzımdır. Her insan iyidir. Mesele bu istidatları iyi kullanmak ve geliştirmektir. Bu istidatları îman ile geliştiren kimse görevini yerine getirmiş insanların iç huzuru ile Allah'ına kavuşur.

MELEKLERE İMAN

İslâm inançlarına göre Allah'ın çeşitli yaratıkları vardır. Allahın bilgisinin erişmediği ve gücünün yetmediği bir şey yoktur. Bilgi ve güç yeterliği konusunda Allah'ın bir sınırı yoktur. Allah yarattığı her varlığa ayrı bir şekil ve biçim vermiştir. Bu yarattıklarının kimini insanın görebileceği, kimini de göremiyeceği kılık ve biçimde yaratmıştır.

İşte Melekler de gözle görülmeyen yaratıklardır. Onların yaratılışları insanın yaratılışına benzemez. İnsanlar melekleri göremedikleri için inkâr edemezler. Çünkü Allah ve Allah'ın peygamberi meleklerin varlığını insanlara bildirmiş ve haber vermiştir.

Akıl ve ruh da göremediğimiz halde varlıklarını bildiğimiz şeylerdir.

İslâm inançlarına göre melekler Allah'ın emirlerine karşı gelmezler, emrinden çıkmazlar, görevleri ne ise onu yaparlar.

Melekler yemezler, içmezler, yorulmazlar ve usanmak nedir bilmezler.

Melekler nurânî yaratıklardır. Onlarda erkeklik ve dişilik yoktur.

Meleklerin en büyüklerinden olan Cebrâil, Allah'ın emirlerini peygamberlere ulaştırmakta vasıtadır.

Meleklerin bir kısmı Allah'ın emriyle eceli gelenlerin ruhlarını alır.

Bâzı melekler de insanları korumak için onların etrafında dolaşırlar.

Bâzı melekler ise insanların yaptıkları iyilikleri ve kötülükleri yazarlar, kaydederler.

Melekler îman sahiplerine kuvvet ve metanet verirler. İnsanlar için Allah katında şefaat dilerler. Hayır duasında bulunurlar.

Bir kısım melek ise âlemin düzeni ve gidişatı ile meşgul olurlar. Görevleri budur.

Allah meleklerin hepsini ayrı ayrı işlerin meydana gelmesine sebep etmiştir. Allah kuvvet ve kudretini onlarla âleme göstermiştir.

Meleklerin en büyükleri **Cebrâil, Azrâil, Mikâil, İsrâfil**'dir. Bu dört melek Allaha en yakın olan meleklerdir.

İslâm inançlarına göre bu dört büyük meleğin görevleri şunlardır

CEBRÂİL: Allahın emirlerini peygamberlere indirir.

MİKÂİL: Âlemdeki birtakım olayların meydana gelmesine Allah tarafından memur edilmiştir. Rüzgârların, yağmurların, ekinlerin meydana gelmesi görevi ona verilmiştir.

AZRÂİL: İnsanların ölecekleri zaman ruhlarını almağa Allah tarafından memur edilmiştir.

İSRÂFİL: Kıyamet gününün vücuda gelmesi ve bütün insanların öldükten sonra tekrar dirilmeleri hususlarına memurdur.

Melekler, yerde, gökte, yerle gök arasında Allah'ın emirlerini yerine getirirler. Meleklerin sayılarını Allah'tan başka kimse bilmez.

KİTAPLARA İMAN

Allah, emirlerini ve doğru yolu, peygamberlerine gönderdiği kitaplarla insanlara bildirmiştir. Bu kitaplardaki emir ve yasaklara uymak farzdır. Peygamberler Allah'tan aldıkları emirleri insanlara aynen ulaştırmışlardır.

Kitaplar insanların bu dünyada ve ahirette saadete kavuşmaları için doğru yolun nelerden ibaret olduğunu gösterirler. İnsanlara Allaha yapacakları kulluk görevlerinin neler olduğunu açıklarlar. Allah'ın emrine uyarak doğru yola girenlerin saadete erişeceklerini bildirirler.

Kitaplar, Allahın emirlerine uymayan azgınların ve doğru yoldan sapmışların bu dünyada ve âhirette görecekleri cezaları belirtirler.

Bu kitaplar Allah tarafından Cebrâil vasıtası ile peygamberlere vahy edilmiştir.

Müslümanlar Allahın peygamberlere gönderdiği bütün kitaplara inanırlar. Bu farzdır. Bu kitapların bir kısmı sahifelerden ibarettir. Bunlara Suhuf denir. Suhuflar şu peygamberlere şu şekilde gönderilmiştir:

10 suhuf: Hazreti Âdem'e
50 suhuf: Hazreti Şit'e
30 suhuf: Hazreti İdris'e
10 suhuf: Hazreti İbrahim'e

Dört tane de büyük kitap vardır.

TEVRAT: Hazret'i Musa'ya,
ZEBÛR: Hazreti Davut'a
İNCİL: Hazreti İsâ'ya
KUR'ÂN: Hazreti Muhammed'e inmiştir.

İslâmiyetin kutsal kitabı olan Kur'ân yalnız bir zamana, bir millete inmemiş bütün insanlığa inmiştir.

Kutsal kitaplar bugün yeryüzünde tamamen mevcut değildir. Aradan asırlar geçmiş, milletler tarihe karışmış olduğundan, kitaplardan çoğu kaybolmuş, bir kısmı değişmelere uğramış ortadan kalkmış ve bunların yerlerini birtakım tarihî kitaplar tutmuştur.

Meselâ bugün elde bulunan Tevrat, Zebûr ve İncil'in Allah tarafından peygamberlere indirilen kitaplar olmadığı ancak Kur'ân-ı Kerîm'in aynen bugüne kadar hiç değişmeden geldiği din âlimleri tarafından belirtilmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'in bütün âyetleri daha başlangıcında Hazreti Muhammed tarafından ezberlenmiştir. Ayrıca âyetler Hazreti Muhammed'in yakınında bulunan Müslümanlar tarafından da ezberlenmiş ve yazılmıştır.

Hazreti Muhammed'in ölümünden sonra halife seçilen Hazreti Ebubekir bütün ashâbı kirâmı bir araya toplamış ve hepsinin huzurunda Kur'ân'ın bir nüshası yazdırılarak muhafaza edilmişti. Hazreti Osman'ın hilafeti zamanında da bu yazılı nüshadan kopya edilerek Kur'ân çoğaltılmış ve büyük İslâm merkezlerine gönderilmişti. Sonra bunlardan da yeni Kur'ân'lar yazılmıştır.

PEYGAMBERLERE İMAN

İslâm dinine göre Allah kullarına doğru yolu göstermek için emirlerini, yasaklarını peygamberleri vasıtası ile göndermiştir.

Peygamberler Allah ile insanlar arasında aracı ve elçidirler. Peygamberler de birer insandır. Fakat peygamberlik onlara Allah tarafından verilmiştir. Bu bakımdan peygamberlik Allah vergisidir. Çalışmakla elde edilemez.

Hazreti Âdem'den, Hazreti Muhammed'e kadar bütün peygamberler gelmiş geçmiş milletlere Allah tarafından gönderilmiştir.

Allah'ın insanlar içinde en sevgili kulları peygamberlerdir. İnsanlara Allah'ın emrettiği doğru yolu gösterenler peygamberlerdir. Peygamberler günah işlemezler.

Kıskançlık, riyakârlık gibi kötü huylar aslâ onlarda yoktur. Yalan söylemezler. Ne demişlerse olmuştur.

Peygamberler daima yaşadıkları toplumun ilerici, akıllı ve uyanık insanlarıdır.

İlk insandan Hazreti Muhammed'e kadar dünya'ya çok peygamber gelmiştir. Kur'ân bunların bir kısmını bildirmektedir. Kur'ân'da ismi geçen peygamberler şunlardır:

1 — Âdem	13 — Şuayb
2 — İdris	14 — Musâ
3 — Nûh	15 — Hârûn
4 — Hûd	16 — Dâvûd
5 — Sâlîh	17 — Süleymân
6 — İbrâhim	18 — İlyâs
7 — Lût	19 — Elyesa'
8 — İsmail	20 — Yûnûs
9 — Ishak	21 — Zülkifl
10 — Yâkup	22 — Zekeriyâ
11 — Yûsuf	23 — Yahyâ
12 — Eyyûb	24 — İsâ

25 — Hazreti Muhammed

Üzeyr, Lokman ve Zülkarneyn adında üç kişinin peygamberlikleri ihtilâflıdır.

Müslümanlar Kur'ân'da bildirilen ve bildirilmeyen bütün peygamberlere inanırlar. Hiç birini ayırdetmezler.

İslâm dini bütün kitaplara ve bütün peygamberlere inandığı için insanlığın hepsini kapsar. Bütün insanlığı içine alır.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

[«İMAN» konusunun devamıdır.]

AHİRET GÜNÜNE İMAN

İslâm inançlarına göre **«Âhiret»** dünyadan sonraki sonsuz âlemdir. Allah bu dünyayı ve üzerindeki varlıkları belirli bir süre için yaratmıştır. Bir gün gelecek bu dünya ve varlıklardan hiç bir eser kalmayacaktır. Bu güne **«Kıyamet»** denir. Bundan sonra Allah'ın takdir edeceği bir gün daha gelecek ve bütün insanlar dirilecek ve geniş bir sahada toplanacaklardır. Bugüne de **«Mahşer»** denir. İşte bugünden itibaren başlayacak sonsuz âleme de **«Âhiret»** denir.

Âhiret'in olacağı Kur'ân'daki âyetlerle, Hazreti Muhammed'in hadisleriyle sabittir. Bütün peygamberler de âhireti ümmetlerine haber vermişlerdir. Bu yüzden **«Âhirete iman»** pek büyük bir görevdir. Bütün dinlerce önemli bir âkidedir.

Her müslümanın öldükten sonra sonsuz bir hayatın varlığına inanması farzdır. Müslümanlar âhiret gününe, âhiret hayatına, cennet ile cehennemin mevcut olduğuna iman ederler. İslâm inançlarına göre dünyada Allah'ın emrini tutanların, Allah'ın çizdiği doğru yoldan ayrılmayanların kabirleri cennet bahçelerinden bir bahçe olacaktır. Allahın emrini, Allahın yolunu tutmayanların ise kabirleri cehennem çukurlarından bir çukur olacaktır. İşte İslâmiyet'te **«Kabir hayatı»** denilen şey budur.

Âhiret hayatı aslında dünya hayatı ile başlar. Âhiret hayatının alacağı sonuç dünya hayatına bağlıdır. Daha açıkçası âhiret hayatı dünyadaki yaşayışın bir sonucudur.

İnsan dünyada her yaptığı işin iyi ve kötü bir karşılığı olacağına ne kadar çok inanırsa, bütün işlerini dikkatle yapar ve kötülüklerden kaçınır. Ölümden sonra bir hayatın olacağı ve insanların âhirette yaptıklarının hesabını vereceği duygusu herkesin içine yerleşmelidir. Bu duygu insanın düşünceli ölçülü hareket etmesini sağlar.

KAZA VE KADERE İMAN

İslâm inançlarına göre kâinatın yaratıcısı Allah'tır. Kâinatta vücude gelen her şey Allah'ın dilemesi, yaratması ile olur. Bu inanca göre her hangi bir şeyin belirli bir şekilde vücude gelmesini Allahın ezelde dilemiş olmasına **«Kader»** denir.

Allah'ın böylece dilemiş olduğu bir şeyi meydana getirmesine de **«Kazâ»** denir.

Meselâ herhangi bir insanın Allah'ın belirli bir günde vücude gelmesini ezelden dilemiş olması bir kader'dir. O insanın takdir edilmiş günde vücude getirilmesi de kazâ'dır. Bu kazâ tâbiri takdir, hüküm anlamına da gelir.

Kazâ ve kadere iman müslümanlar için önemli ve büyük bir esastır. Bunlara inanmak Allah'ın birliğine ve yaratıcılığına inanmaktır. Allah'ın birliğine, varlığına îman eden bir insan için kazâya kadere inanmamak mümkün değildir.

Kazâ ve kader insanların iradelerine, kudretlerine, çalışıp kazandıkları şeylerden sorumlu olmalarına engel değildir. Allah insanlara kudret ve seçme vermiştir. Her insan dilediğini yapmakta serbesttir.

İnsan gerek iyilik, gerek kötülük neyi yapmak isterse Allah onu halkeder. **«Hayır ve şer Allah'tandır»** demenin anlamı budur.

Çalışan ve kazanan insandır. Yaratan ise Allahtır. Allah'ın her şeyi, bu âlemdeki bütün işleri ezelden bilmesi insanların bir şeyi serbestçe yapmasına mâni değildir.

Allah, insanların iradesiyle nasıl hareket edeceklerini bilir. Bu bakımdan Allah insanları istediklerini yapabilmeleri için serbest bırakmıştır.

İnsan her işde sonuç almak için gerekli olan herşeyi yapmalı, bütün gayretini sarfetmeli, yapılacak bir şey kalmadıktan sonra işi Allah'a bırakmalıdır. Allah'a bel bağlamalıdır. Buna Müslümanlıkta **«Tevekkül»** denir. İnsanların, her iş Allaha bağlıdır diye çalışmaması, işi Allaha bırakması doğru değildir. Kader ve kısmet Allah'dandır diye işi Allaha bırakmanın Müslümanlıkta yeri yoktur. Bu tembelliktir. İslâm dini tembelliğin tüm karşısında olan bir dindir. Müslümanların vazifeleri kendi hayatlarını kurtarmak ve bulundukları toplumu kalkındırmak için çalışmaktır. Müslümanlık atalete, miskinliğe müsaade etmez.

Müslümanlık hayat dinidir. Müslümanlık yaşama dinidir. Müslümanlık durmadan doğru çalışma dinidir. Yoksa her işi Allah'a bırakıp **«Allah büyüktür»** deyip yan gelip yatma dini değildir. **«Bir lokma, bir hırka»** lâfının tatbikatı Müslümanlıkta yoktur.

İMSAK

Oruca başlama zamanıdır. Güneş doğmadan önce ufkun gün doğusu tarafından görülen aydınlığıdır. Kısaca tan yerinin ağarmasıdır.

İMSAKİYE

Ramazan'da imsak vakitlerini gösteren cetvele denir.

İNŞALLAH (İNŞAALLAH)

Lügat anlamı Allah isterse, Allah dilerse demektir. İstek ve dua yerinde kullanılır. Fakat dilimizde bâzı defa lâf olsun diye veya baştan savmak için söylendiği de vardır. Meselâ **«Bu işi inşallah yakında bitireceğim»** derken bir istek **«İnşallah başarırsın»** derken bir dua, **«Bize de buyurun»** diye sudan bir dâvet yapan kimseye **«İnşallah»** derken de baştan savmak anlamı vardır.

İNCİL

Hristiyanların kutsal kitabı İncil'dir. Hazret-i İsa'ya Allah tarafından indirilen İncil'in aslı bugün yoktur.

Hıristiyan dininin kutsal kitabına İncil denir. İslâm inançlarına göre Hazreti İsa'ya Allah tarafından indirilmiştir.

Hıristiyan inançlarına göre kutsal kitaplar iki kısımdır. Bunlardan birine **«Ahd-i Atik»** yani **(Eski Zaman)** denir. Diğerine de **«Ahd-i Cedid»** yani **(Yeni zaman)** denir.

Hıristiyan inançlarına göre Hazreti İsa daha beşikteyken annesini korumak ve peygamberliğini ilân etmek için konuşmak mucizesini göstermiştir. 30 yaşındayken ise Hazreti İsa'ya peygamberlik gelmiş ve İncil ilhâm edilmiştir.

Fakat asıl olan bu İncil hiç bir zaman bulunamamıştır. Havarilerinden (Bak: Havari) dördü Saint Mathieu, Saint Marc, Saint Luc ve Saint Jean Hazreti İsa'nın sözlerini derleyip toplamışlar, hayatına ait olaylarla birleştirip dört ayrı İncil meydana getirmişlerdir. Bu İncillere **«Enacili Erbaa»** denir. Bu İnciller İsa'nın hayatına ait söylentileri ve bâzı İncil âyetlerini ihtiva etmekle beraber birbirinden farklı ve asıl İncil'den başkadırlar. Bu İncillerin ilk üçü Milâd'dan sonra 60-70 yılları arasında yazılmıştır. Dördüncüsü de Milâd'dan sonra 90. yılda meydana getirilmiştir.

İlk İnciller Yunanca ve İbranice'ydi. Orta Çağda ise bütün İnciller Lâtincesinden okunuyordu. Alman din adamı Luther dinde ilk reformu yapınca İncil'i de Almanca'ya çevirdi. Bundan sonra Hıristiyanların reform mezhebi ve mensup olan Protestanlar İncil'i milletlerinin dili ile okumağa başladılar.

İSA

Hazreti İsa Hıristiyanların peygamberidir. Hıristiyanlar İsa'nın **«Allahın oğlu olduğuna ve insanlığı kurtarmak için yeryüzüne indiğine»** inanırlar. Halbuki Müslümanlığa göre İsa da bir insandır ve peygamberlik ona Allah tarafından verilmiştir. İslâm dini İsa'yı Hazreti Muhammed'den sonra peygamberlerin en büyüğü olarak tanır. Hıristiyanlık Müslümanlığın ortaya çıkışına kadar tek **«Hak dini»** dir.

Hazreti İsa Filistin'de Bethlehem'de doğmuştur. Annesi Meryem, Peygamber Davut'un soyuna mensup bir Yahudi kızıdır. Meryem, Yusuf (Joseph) adında bir marangozla nişanlıyken evlenmeden önce gebe kalmıştır. Bu gebe kalış olayı Kur'ân'da ve İncil'de ayrı ayrı şekillerde izah edilmiştir. Kur'ân'a göre Meryem'in gebeliği Cebrâil'in kendisine bir nefes üfürmesindendir. İncil'e göre de Meryem Ruh-ül Kudüs'ten gebe kalmıştır. Dinî inançlara göre Meryem marangoz Yusuf'la nişanlıyken Cebrâil ona bir çocuğu olacağını, bu çocuğun Allah'ın oğlu olduğunu, Musevilerin peygamberi olacağını bildirmişti. Melekler Meryem'e, doğacak olan oğluna **«Allahın yardımcısı»** anlamına İesus **«İsa»** adını vermesini söylemişlerdi.

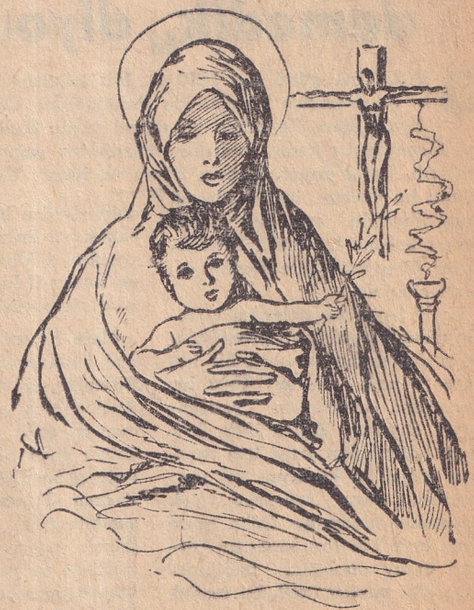

Hazret-i İsa'yı annesi Meryem'in kucağında ve çarmıha gerilişini gösteren temsili resim.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

[İSA Konusunun Devamı]

İsa'nın doğumuna pek az bir süre kala Yusuf'la Meryem vergilerini ödemek için Nazareth (Nâsıra) dan Bethlehem (Beytullâhm)'e gelmişlerdir. Meryem'le Yusuf şehirde kalacak yer bulamadıkları için bir ahırda yatmışlar ve İsa bu ahırda doğmuştur. Hazreti İsa'nın 25 Aralık günü doğduğu kabul edilir ve o gün «Noel» olarak bütün Hıristiyan âleminde kutlanır.

Musevilerin reisi Herod yeni bir peygamberin doğduğunu haber alınca bundan kendisine bir rakip çıkacağından dolayı endişelenmiş ve yeni doğan bütün çocukların öldürülmesini emretmiştir. Bunun üzerine Meryem Yusuf'la birlikte Mısır'a kaçmıştır.

İsa'nın çocukluğu hakkında çok az şey bilinmektedir. Yalnız daha çok küçükken bütün bilginleri şaşırtacak kadar bilgili olduğu ve birtakım mûcizeler gösterdiği bilinmektedir.

İsa 30 yaşında peygamberliğini ilân etmiştir. Hazreti İsa üç yıl peygamberlik yapmış ve ancak ortaya koyduğu esaslara inanabilen 12 kişi bulmuştur. İşte bunlara «Havariler» denir. İsa peygamberliğini ilân ettikten sonra anavatanına döndü. Sinagog'da halka kendisini peygamber olarak tanıttı. Daha sonra Kudüs'e gitti. Şöhreti bütün Filistin'e yayılmıştı. Herkes onu görmek ve dinlemek istiyordu. İsa dinini yaymak için diyar diyar dolaşmağa başladı. Bu sırada aleyhinde iki cereyan vardı. İsa'nın Roma'lılar aleyhine bir ihtilâl hazırlayıp İsrail devletini yeniden kurmak istediği söyleniyordu. Musevi liderler de İsa'nın şöhretini çekemiyorlardı. Nihayet İsa bir Pazar günü büyük törenle Kudüs'e girdi. Kudüs'te bir kaç gün vaaz verdi ve istirahat etti. Perşembe günü kendisine ilk inanan «Havariler» le bir yemek yedi. Hıristiyanlık tarihinde buna «Son yemek» denir. Hazreti İsa yemek yedikten sonra geç vakit Kudüs'ün arkasındaki «Zeytin Dağı» na çıkıp dua etti ve sonra da tevkif edildi. İsa'ya ihanet edenler arasında Havarilerinden Yahuda da vardır. Yahuda İsa'yı yakalamak isteyenlere bir miktar para uğruna yardım etmiştir.

İsa'yı suçlu çıkarmağa çalışan mahkeme onu şahit olmadığı için mahkûm etmekte güçlük çekmiştir. Hıristiyan inançlarına göre hakimlerden biri İsa'ya «Sen Allahın oğlu musun?» diye sormuş ve «Evet» cevabını almıştır. Bu cevap İsa'nın mahkûmiyetine sebep olmuştur. İsa çarmıha gerilerek öldürülmüştür.

Hıristiyan inancına göre İsa çarmıha gerilip öldürülmüş ve gömülmüştür. İsa gömüldükten üç gün sonra dirilmiş ve kırk gün sonra da göğe çıkmıştır.

İsa'ya ihanet eden Yahuda da bir süre sonra yaptığına pişman olmuş ve kendisini bir ağaca asmıştır. Bu ağaç utancından kıpkırmızı kesilmiş ve Erguvan ağacı böyle meydana gelmiştir.

İslâm inançlarına göre olay bambaşkadır. Çarmıha gerilen İsa değil, hain Yahuda'dır. Allah hain Yahuda'yı Yahudilere İsa kıyafetinde göstermiş ve Hazreti İsa'yı da göğe çıkarmıştır.

İSHÂK

Kur'ân'da ismi geçen peygamberlerden biridir. İsrailoğullarına mensuptur. Milâd'dan iki bin yıl önce yaşadığı rivayet edilir. Babası Peygamber İbrahim, annesi de Sara'dır. Tevrat'tan gelen rivayete göre babası İbrahim onu Allah'a kurban etmek üzereyken bir meleğin müdahalesi ile kurtulmuştur. Halbuki İslâm inançlarına göre bu kurban olayı İshâk'la ilgili değildir. İbrahim rüyasında İshâk'ın kardeşi İsmail'i Allah'a kurban ederken gökten bir koç inmiştir. Bunun üzerine Hazreti İbrahim oğlunu kurban etmemiş, yerine koçu kesmiştir (Bak: Kurban). Hazreti İlyas Rebeka ile evlenmiş ve iki çocuğu olmuştur. Bunlar Yakup (Jacop) ve Ays (Esaü) dür.

İSMAİLİLER

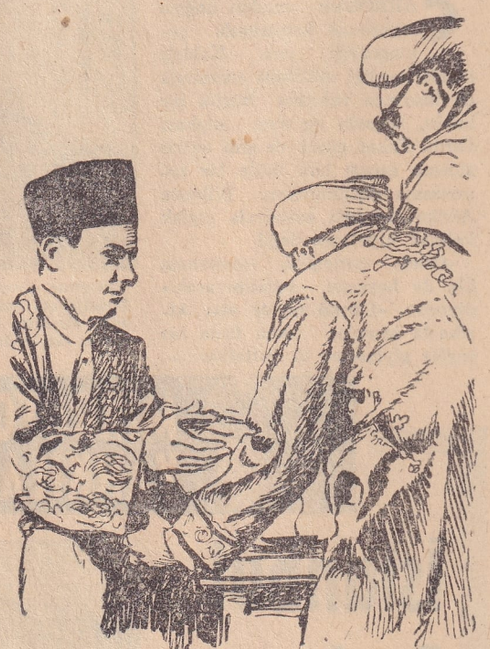

Hindistan'daki «İsmailiyeler»in dini liderlerine «Ağa Han» denir. İsmailiyeler «Ağa Han»larına belirli zamanlar hediye verip elmasla tartarlar.

Müslümanlığın Şiî zümresine mensup dinî, mezhebî ve siyasî mahiyette bir şubenin adıdır. İsmaililer İslâm tarihinde karışık ve çoğu kanlı olan olaylara karışmışlardır. Hazreti Ali'nin torunlarından İmam Cafer Sadık'ın büyük oğlu İsmail'i imam tanıdıkları için kendilerine bu isim verilmiştir. Kur'ân'ın açık olan emirlerine değil de gizli ve bâtınî delâletlerine uyduklarını ileri sürdükleri için onlara «Bâtınî» ler de denir. Yedi imamı kabul ettikleri için «Seb'iye» adıyla da anılırlar. İsmaililer «Tenasüha» yani ruhların cesetten cesete geçtiğine inanırlar. Sünnî Müslümanların haram saydığı bir çok şey onlar için mubahtır. «Kuramıta» denilen ve İslâm âlemine çok zarar veren topluluk da onlara mensuptur. Hasan Sabbah ve Fatımîler de aşağı yukarı bu mezheptendirler. Dürziler, Nusayriler ve Vehabîler de İsmailîye mezhebinden çıkmışlardır.

Hindistan'daki İsmailîlerin dinî liderlerine «Ağa Han» denir. Bu ünvanı ilk defa Hasan Ali Şah almıştır. Torunu olan Muhammed Şah en meşhur «Ağa Han» dır. 1957 yılında ölmüştür. Üçüncü «Ağa Han» dır. Hinduların birleşme hareketine karşı Hindistan'daki Müslümanların İngilizlere karşı sözcülüğünü yapmış ve onların ayrı bir halk olduğunu belirtmeğe çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşında bütün Müslümanları İngilizlerin safında toplanmağa çağırmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun İngilizlere karşı savaşa girmesini protesto etmiştir.

«Ağa Han» hayatının son yıllarını Avrupa'nın eğlence şehirlerinde geçirmiştir.

«Ağa Han» oluşunun 50. yılında İsmaililer kendisini ağırlığınca altınla tartmış ve altınları kendisine vermişlerdir. 60. yılında ise İsmaililer «Ağa Han»ı elmasla tartmışlar ve 110 kilo elmas karşılığı olan 3 milyon 600 bin sterlini kendisine vermişlerdir. Bu para yaklaşık olarak 90 milyon Türk lirasıdır.

«Ağa Han» ın ölümünden sonra yerine torunu Kerim Han «Ağa Han IV» ünvanı ile geçmiştir.

İSMAİL

Kur'ân'da ismi geçen peygamberlerdendir. Hazreti İbrahim'in Hacer'den olma oğludur. Hazreti İlyas, baba bir üvey kardeşidir. Din kitaplarındaki bilgilere göre Hazreti İbrahim diğer karısı Sara'nın kıskançlığı yüzünden Hacer'le oğlu İsmail'i Hicaz tarafında bir yere götürüp bırakmıştır. İsmail'le annesi orada susuz kalmışlar ve Zemzem kuyusundan su Hazreti İsmail için fışkırmıştır. Hazreti Muhammed'in mensup olduğu Kureyş kabilesi gibi diğer bâzı Arap kabileleri Hazreti İsmail'in soyundandır.

İSLÂMİYET

Hazreti Muhammed tarafından kurulmuş büyük din. (Bak: Müslümanlık).

İSRAFİL

İslâm inançlarına göre Allaha en yakın sayılan dört büyük melekten biridir. Kıyamet günü ölüleri uyandıracak olan «Sur» borusunu İsrafil'in üfleyeceğine inanılır. İsrafil ismi Arapça'ya İbrani dilinden geçmiştir.

İSRAİL

Yakup peygamberin lâkabıdır. İbrani dilinde Allah kulu «Abdullah» demektir. Yakup peygamberin 12 çocuğundan üremiş olan İbranilere de «Beni İsrail» İsrailoğulları denir.

İTİKAT

İnanmak, dinî esasları, hükümleri kalben tasdik etmektir. İnanana mutekit, inanılan şeylere de akide denir. Saçma ve temelsiz şeylere inanışa da «İtikadı bâtıl» denir.

İTİKÂF

Lügat anlamı bir şeye devam etmektir. Dinde ise itikâfın anlamı «Bir camide veya ona benzer bir yerde ikamet etmek ve ibadette bulunmak» demektir. Hazreti Muhammed Medine'ye hicretten ölümüne kadar her Ramazan ayının son on gününü itikâfla geçirirdi. İtikâf kutsal bir yere çekilip dünya işlerinden uzaklaşmak ve Allaha ibadet etmektir. İtikâfın belirli adâbı şunlardır:

- İtikâf Ramazan ayının son on gününde yapılmalıdır.
- İtikâf esnasında hayırdan başka bir şey söylenmemelidir.
- İtikâf sırasında Kur'ân okunmalı ve dinî konular konuşulmalıdır.
- İtikâfa giren kimse temiz elbiselerini giymeli ve güzel kokular sürünmelidir.

KÂBE

Mekke'de Müslümanlar tarafından Harem-i Şerif diye anılan büyük camiin avlusunun ortasındaki kutsal yapıdır. Bütün Müslümanların kıblesi Kâbe'dir. Yani her Müslüman namaz kılarken Kıble olan Kâbe yönüne döner. Küp (muka'ab) şeklinde olduğu için «Kâbe» adını alan bu yapı ölçüleri bakımından küb de değildir. İki duvarı 10'ar metre iki duvarı da 12'şer metredir. Kâbe'nin yüksekliği de 15 metredir.

Kâbe Mekke civarındaki dağlardan getirilen siyah taşlardan yapılmıştır. İki kapısından Doğu tarafındaki açık, Batı tarafındaki kapalı tutulur.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

[Kâbe konusunun devamıdır].

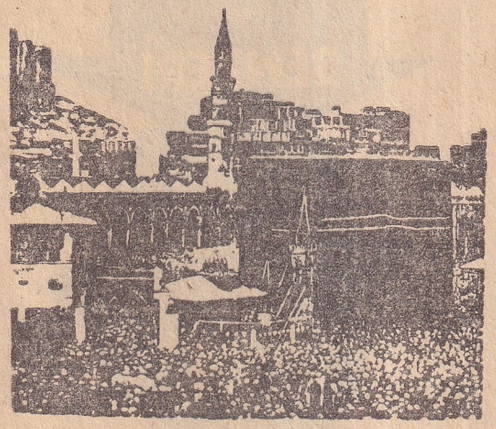

İslâmiyet'in en kutsal yapısı Mekke'de bulunan Kâbe'dir. Dünya'daki bütün Müslümanlar namaz kılarken Kâbeye yönelirler.

Açık olan kapının yerden yüksekliği ikibuçuk metredir. Bu kapı yaldızlı ve gümüş kaplıdır. Yerden yüksek olduğu için tahta tekerlekli özel bir merdivenle çıkılır. Kâbe tek odadan ibarettir. İçinde üç direk vardır. Kâbenin damı bu direklere dayanır. Dama çıkmak için de bir merdiven vardır. Kâbenin içinde çeşitli altın ve gümüş kandiller bulunur. Duvarlar mermer kaplıdır.

Dışarıda kapıya yakın bir yerde **«Hacer-i Esved»** denilen siyah kutsal bir taş vardır. Cennetten indirildiğine inanılan bu taş yerden 1,5 metre yükseklikte ve duvarın içine gömülüdür. **«Hacer-i Esved»** üçü büyük olmak üzere bir kaç parça taştan meydana gelmiş ve demir bir çemberle kuşatılmıştır. **«Hacer-i Esved»** in biraz ilerisinde **«Hacer-i Es'ad»** denilen bir taş daha vardır. Hacılar bu taşa ellerini sürerler.

Kâbe'nin üstü her yıl siyah bir örtü ile örtülür. Yere kadar inen bu örtünün üzerine **«Kelime-i şehâdet»** işlenmiştir. Bu örtünün üst yarısında altın işlemeli bir şerit vardır. Bu şeritin üzerinde Kur'ân Sûreleri yazılıdır. Osmanlılar devrinde bu örtü İstanbul'dan gönderilirdi.

Kâbenin etrafı 30 kadar ince sütunla çevrilidir. Bu sütunların arasında her gece yedişer kandil yanar.

Beytullah **«Allah'ın evi»** diye de anılan Kâbe hakkında çeşitli bilgiler vardır. Yeryüzünde kurulan ilk kutsal yapı olduğuna inanılan Kâbe'nin temellerini Hazreti İbrahim'le Hazreti İsmail'in attığı Kur'ân'da yazılıdır. Yine Kur'ân'da Hazreti İbrahim'in Allah'ın iradesiyle Hac'cı insanlara emrettiği yazılıdır.

Kâbe en eski tarihlerden beri kutsal tanınmıştır. Putperest Arapların bile en büyük mâbedi Kâbe'dir. Bir kaç defa tahrip edilmiş ve yeniden yapılmıştır.

Hazreti Muhammed Mekke'yi fethettiği zaman Kâbe'nin etrafında bulunan 360 put'u kırmıştır.

Her yıl Hac'ca giden binlerce Müslüman Kâbenin etrafında dönerek tavaf vazifelerini yaparlar.

KADİR GECESİ

Müslümanlık'ta Ramazan ayının her gün ve gecesi kutsal olmakla beraber 27'nci gecesi olan **«Kadir gecesi»** ne büyük önem verilir. İslâm inançlarına göre Müslümanların kutsal kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm, Kadir gecesi inmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'in 97'nci sûresi olan **«Kadir Sûresi»** nde şöyle denilmektedir:

«Innâ enzelnâhü fî Leylet-ül-Kadr. Vemâ edrâke ma leyletül Kadr. Leyletül Kadr hayrün min elfi şehrin. Tenezzel-ül melâiketü ver rûhü fihâ biizni rabbihim min külli emrin. Selâmün hiye hattâ metla-il fecr.»

Bu sûrenin anlamı şudur:

«Doğrusu biz Kur'ân'ı, Kadir gecesinde indirmişizdir. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır. Melekler ve Cebrail o gecede rablerinin izniyle her türlü iş için inerler. O gece, tanyerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.»

Bu sûreden de anlaşılacağı üzere Müslümanlıkta Kadir gecesinin önemi çok büyüktür.. Allah **«Kadir gecesi»** nin önemini Peygamberi Muhammed'e anlatabilmek için beş âyetli sûrenin üç yerinde **«Kadir»** kelimesini biribiri ardınca söylemiştir. Birinci âyette **«Doğrusu biz Kur'ânı Kadir gecesinde indirmişizdir»** denildiğine göre Kur'ân'ın Kadir gecesi indirildiğine şüphe yoktur. Bu kesindir. Fakat Kadir gecesi acaba Ramazan'ın hangi gecesidir? Bu konuda din bilginleri arasında çeşitli ve uzun tartışmalar olmuş, sonunda İslâm âlemi bu gecenin Ramazan ayının 26'ncı gününü 27'nci gününe bağlayan gece olduğunda birleşmiştir.

Hazreti Peygamberin kendisine Kadir gecesinin hangi gece olduğunu soranlara şu cevabı verdiği rivayet edilir:

«Kadir gecesini Ramazan ayının son on günlerinin tek rakkamlı gecelerinde araştırınız.»

Kadir gecesinin Ramazan ayında bir gece olduğu Bakara Sûresinin 185. âyetinde de açıkça belirtilmektedir

«Ramazan ayı ki; onda Kur'ân insanlara yol göstererek — yol gösterici ve doğruyu yanlıştan ayırıcı belgeler olarak — indirildi.»

İslâm âleminde Kadir gecesi ve Kadir Sûresi için çeşitli tefsirler yapılmıştır. Meselâ Kadir Sûresinin üçüncü âyetinde **«Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır»** denilmektedir. Buna göre bin ay içinde 83 veya 84 Kadir gecesi olduğu akla gelebilir. Bir tefsire göre bu bin ay Kadir gecesinin değerini yüceltmek için vahy edilmiştir. Diğer bir tefsire göre de **«Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır»** diye vahy edilmesinin sebebi Hazreti Muhammed'in çevresinde bulunan Yahudi ve Hiristiyanların her fırsatta kendilerinin de kitap sahibi olduklarını söyleyerek geçmiş devirlerde bin ay savaş yapanların olduğunu tekrarlamalarıdır.

Bu tefsire göre **«Ne çok sevap işleyenler ve ne de uzun ömürlüler varmış»** diye o devrin insanlarına imrenen Hazreti Muhammed'e Allah katından Kadir Sûresi inmiş ve **«Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır»** diye buyurulmuştur.

Kadir gecesi İslâm âleminde büyük bir ibadet gecesidir. O gece Müslümanlar camilerde toplanırlar ve gecelerini ibadetle, Allah'ın günahlarını affetmesi ve kendilerini doğru yola sevketmesi için dua etmekle geçirirler. İslâm inançlarına göre meleklerle ruhlar Kadir gecesi yeryüzüne inerler. Yeryüzü gökyüzüne benzer. Melekler insanları özleyerek yeryüzüne Allah'dan izin alarak gelmişlerdir. İnsanlara müjdeler ve mükafatlar getirmişlerdir.

Din adamları Kadir gecesini şöyle tarif ederler:

«Bu gece baştan sona kadar ferahlıktır. Bu gece tanyeri ağarıncaya kadar hayırdır, bereket-tir ve selâmettir.

Bu geceyi her inananın Allah'a hamdederek, O'na şükrederek, iyiliğin ve kötülüğün O'ndan olduğunu anarak, tövbe ederek ve Hazreti Muhammed'in O'nun elçisi olduğunu tekrarlayarak geçirmesi gerekir.»

KABİL

Din kitaplarındaki menkıbeye göre ilk erkekle ilk kadın olan Âdem ile Havva'nın oğludur. Kıskançlık yüzünden kardeşi Habil'i öldürmüştür (Bak: Habil). Bu cinayet Batı âleminde bir çok san'at eserlerine konu olmuştur.

KABİR

Lügat anlamı mezarlıktır. İslâm inançlarına göre kabirleri bakımlı tutmak, muhafaza etmek, ağaç ve yeşillikler ile süslemek sağ olanlar için bir vazifedir. Kabirlerin üzerinden çiğneyerek geçmek doğru değildir. Bir ölü yıkanıp, namazı kılınıp gömüldükten sonra kabrini açmak doğru değildir. Ancak zaruretler dolayısı ile kabir açılır ve kemikler başka bir yere nakledilir. İslâm kaidelerine göre kabirlerin yanında uyumak, çevrelerini kirletmek, üzerindeki yeşillikleri ve ağaçları kesmek, koparmak mekruhdur.

Kabirleri haftada bir gün bilhassa Cuma günleri ziyaret etmek Kur'ân okumak sevaptır. Mezarların başında Yâsîn Sûresini okumak yerleşmiş bir adettir ve inançlara göre çok büyük sevaptır. Kabirlere ölüler daima baş tarafları Kible'ye gelecek şekilde yerleştirilir.

KADI

Tanzimattan sonra Kadılar şer'i mahkemelerin hâkimi oldular. Evlenme boşanma miras gibi dâvâlara bakarlardı

Osmanlı İmparatorluğunun ilk devirlerinde ilçelerin başında bulunan hem idare âmirliği hem de mahkeme hâkimliği yapan hocalara ve din âlimlerine **«Kadı»** derlerdi. Daha sonra **«Kadı»** ünvanı her türlü mahkemelere bakan hâkimler için kullanılmıştır.

Tanzimatın ilânından sonra yeni bir adliye teşkilâtı kurulmuştur. Bu teşkilâtta Şer'iye Mahkemeleri ayrılmış ve kadılar bu mahkemelerin başına getirilmiştir. Şer'iye mahkemeleri evlenme boşanma, nafaka, miras dâvâlarına bakarlardı. Bu gibi konular dinî hükümlere göre sonuçlandığından yargıçları kadılardı.

Medenî Kanunun kabulünden sonra kadıların işine son verilmiş ve kadılık müessesesi tarihe karışmıştır.

KADER

İslâm inançlarına göre âlemde Allah'tan başka yaratıcı yoktur. Kâinatta vücuda gelen her şey Allah'ın dilemesi, bilmesi ve yaratmasıyla meydana gelmiştir. Bu inanca göre herhangi bir şeyin belirli şekilde meydana gelmesini, ezelde, yani başlangıcı belli olmayan geçmişte Allah'ın dilemesine **«Kader»** denir. Kader İslâm felsefesinde büyük önemi olan bir konudur.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

KURBAN

Borcu olmayan her müslümanın kurban kesmesi vaciptir.

Allaha yaklaşma için kesilen özel bir hayvandır. İslâm esaslarına göre Kurban Bayramında Kurban kesmek hür, belirli ikametgâhı olan ve zengin bulunan her Müslüman için bir vecibedir. Kurban Bayramı Arap aylarından Zilhicce'nin onuncu günü başlar ve dört gün sürer.

Kurban bayramında kurban kesmek İslâmiyetin sosyal yönlerinden biridir. Çünkü kesilen kurbanların etlerini fakirlere dağıtmak sevaptır. Bu bakımdan yoksullara kurban eti dağıtmakla sosyal yardımlaşmanın bir örneği ortaya çıkmaktadır. Kurban yoksulların menfaatine kesilir.

Kurban hayvanları koyun, keçi, deve ve sığırdır. Manda da sığır cinsinden sayılır. Deve ile sığırın dişilerini, koyunun ise erkeğini yani koçu kurban etmek makbuldür.

Kurban edilecek koyun ile keçinin ya birer yaşını bitirmiş olmaları, ya da yedi sekiz aylık oldukları halde birer yaşındaymış gibi gösterişli olmaları lâzımdır. Deve en az beş, sığır da iki yaşını bitirmiş olmalıdır.

Tavuk, horoz, kaz gibi evcil hayvanlar kurban olamaz. Bunları kurban niyetiyle kesmek mekruhdur.

Bir koyun veya bir keçi yalnız bir kişi adına kurban edilir. Bir deve ile sığır ise birden yedi kişiye, adına kurban edilebilir. Birleşerek bir deve veya bir sığır kurban edenler hayvanın etini tartı ile paylaşırlar.

Kurbanlık hayvanın şaşı, topal, uyuz, deli, boynuzlu veya boynuzsuz, boynuzunun biraz kırık, kulaklarının delik, enine yarılmış, bir kaç dişinin yok ve buruk olmasında bir mahzur yoktur.

İki gözü veya bir gözü kör, dişlerinin çoğu düşmüş ve dökülmüş, kulakları kesilmiş, boynuzlarının biri veya ikisi kökünden kırılmış, kulakları ve kuyruğu doğuştan olmayan hayvanlar kurban edilemez.

Kurban edilecek hayvanın besili olması lâzımdır. Zayıf, sıska, kesileceği yere kadar gidemeyecek derecede halsiz, hasta hayvanları kurban etmek doğru değildir.

Kurban, Kurban Bayramının birinci, ikinci ve üçüncü günü kesilebilir. Fakat birinci günü kesmek makbuldür.

Kurban şehirlerde ve bayram namazı kılınan yerlerde bayram namazından sonra, bayram namazı kılınmayan köylerde, göçebelikte ise bayram gününde güneşin doğmasından sonra kesilir. Kurban gece kesilmez.

Kurban edilecek hayvan Kıbleye doğru yatırılır. Gözleri bir tülbentle bağlanır. Üç ayağı biribirine bağlanıp biri serbest bırakılır. Kurbanı kurban sahibinin kesmesi sünnetir. Fakat kesemezse birisine vekâlet verir o keser. Vekâlet verilenin Müslüman olması şarttır. Kurbanı keskin bir bıçakla kesmek ve hayvana eziyet etmemek lâzımdır. Kurbanı kesecek olan kimse Besmele çekip, tekbir getirdikten sonra keskin bıçağı hayvanın çene altına dayayarak keser. Hayvan kesildikten sonra bir süre beklenir ve bütün refleksler kesildikten sonra derisi soyulur.

Kurban etinden sahibi de yiyebileceği gibi fakir olmayan kimselere de dağıtabilir. Onlar da kurban etinden yiyebilirler. Fakat kurban etinin hiç olmazsa üçte birinin fakirlere dağıtılması lâzımdır.

Kurbanın etini ve derisini satmak veya malla takas etmek mekruhdur. Kurbanın postu seccade olarak da kullanılabilir. Fakat kurbanın derisini şimdi Türk Hava Kurumuna vermek faydalıdır. Bu derilerin bedeli Türk Hava Kurumu tarafından yurt savunmasında kullanılmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi her zengin Müslümanın kurban kesmesi vaciptir. Bu zenginlikten maksat borcu olmamak ve ailesiyle kendisinin her türlü ihtiyacını temin etmiş olmaktır.

KADERİYE

İslâm felsefesinde günah ve küfür gibi hareketlerde kaderi kabul etmeyen mezhebe verilen isimdir. Kaderiye mezhebi günah ve küfürde kaderi kabul etmez ve **«Kul kendi fiilinin yaratıcısıdır»** der.

KAADİRÎ

Bir İslâm tarikatının adıdır. Abdülkadir Geylanî isminde bir din adamı tarafından kurulmuştur. Kaadirî tarikatı mensupları İslâm âleminin her tarafına yayılmışlardır. 1077-1166 yılları arasında yaşayan Abdülkadir Geylânî'nin türbesi Bağdat'tadır.

KUDÜS

Kudüs bütün dünyaca kutsal sayılan bir şehirdir.

Hem Müslümanlar, hem Hıristiyanlar, hem de Museviler için kutsal olan bir şehirdir. Filistin'de tarihin en meşhur şehirlerinden biridir. Hıristiyanlar Kudüs'e **«Jerusalem»** derler. İsrailoğullarından çok önce mevcud olan bu şehri M. Ö. 1049 yılında Davut hükûmet merkezi yapmıştır. Ondan sonra peygamber Süleyman şehri imar etmiş, meşhur mabedini ve sarayını yaptırmıştır. Bundan sonra Kudüs Roma'lıların eline geçmiş ve 630 tarihinde de Araplar tarafından alınmıştır. Halife Ömer zamanında Mescid-i Aksâ'nın yeri tayin edilmiş ve oraya bir cami yaptırılmıştır. Bundan sonra Haçlı Seferleri başlamış ve 1099 yılında Kudüs Hıristiyanların eline geçmiştir. 88 yıl sonra 1187'de Selâhattin Eyyubî Kudüs'ü Hıristiyanların elinden geri almış ve Mescid-i Aksâ tekrar cami olmuştur.

1517 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından alınan Kudüs şehri tam 400 yıl Osmanlı Türklerinin elinde kalmış ve Birinci Cihan Savaşında 1917 yılında İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Kudüs şehri şimdi İsrail ve Ürdün devletleri tarafından ikiye bölünmüş durumdadır. Bir kısmı Ürdünlülerde, bir kısmı da İsraillilerdedir.

Kudüs her bakımdan kutsal bir şehirdir. Hem Müslümanlar, hem Hıristiyanlar, hem de Museviler tarafından kutsal tanınır. Mescid-i Aksâ, Kamame kilisesi, Süleyman mabedinden kalma olduğu rivayet edilen **«Ağlama duvarı»** gibi ve diğer dinî ziyaret yerleri vardır.

KAZÂ

Kazâ kaderin devamıdır. (Bak: Kader). İslâm inançlarına göre Allah'ın dilemiş olduğu her hangi bir şeyi zamanı gelince meydana getirmesine **«Kazâ** denir.

KÂFİR

Allah'ın varlığına, birliğine inanmayan, Allaha eş koşan, Allah'ın emirlerini inkâr eden kimselere Müslümanlar kâfir derler.

KÂHİN

Eski devirlerde gaipten haber vermek iddiasında bulunan kimseye kâhin derlerdi. Kâhinler sözde bilinmeyen, görünmeyen şeylerden haber verirlerdi. Yaptıkları işe de kâhinlik denirdi. Eski İsrailoğullarında kâhinlik çok gözde olan bir şeydi. Kâhinler İlkel toplumlarda önemli kişilerdi.

KALÛBELÂ

Türkçe'de **«Dünya kurulduğu zaman - Çok eski çağ»** mânâsına gelen Arapça bir sözdür. **«Kalûbelâ'dan beri bu gelenek vardır. - Kalûbelâ'dan kalma bir bina»** gibi cümlelerde kullanılır. Bu sözü yaygın hale getiren İslâm menkıbesi şudur:

«Allah insanları yarattıktan sonra «Elestü birabbiküm» yani «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» diye sormuş, onlar da «Evet» diye cevap vermişler.»

İşte **«Evet dediler»** mânâsında olan **«Kalûbelâ»** sözü bu menkıbeden Türkçe'ye yerleşmiştir.

KAMET

Gerek yalnız başına, gerekse farz namazlara başlanacağı zaman Kamet getirilir. Kamet tıpkı ezan'dır.

Fakat Kamet ezanda olduğu gibi ağır ağır okunmaz. Minarede değil, namaz kılınan yerde yani camiin içinde ayakta ve Kıbleye karşı çabuk çabuk okunur.

Kamet'te ezandaki **«Hayye alelfelah»** dan sonra iki defa **«Kad kametüs-salât»** denir.

Kadınlar kamet getiremezler.

KASSAM

Şeriat mahkemeleri zamanında bu mahkemelerin bir memuruna **«Kassam»** adı verilirdi. Kassam mirasçılar arasında malı taksim eder ve yetimlerin mallarını muhafaza ve idare ederdi.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

KANDİL

Kandil günleri ölülerin ruhuna su dağıtmak sevaptır.

Zeytinyağı içine batırılmış bir fitilin yanmasıyla ışık veren ve çok defa camdan yapılıp asılarak eski usûl ışıklandırma aracıdır. İslâmiyette kutsal geceler de kandil ismiyle anılır. Miraç kandili, Berat kandili, Regaip kandili gibi... Bu gecelerde camilerin şerefelerindeki kandiller yanar. Fakat şimdi eski kandillerin yerini elektrik ampulleri almıştır. Kandil günleri kandil çöreği denilen yağlı simitlerin satılması da âdet olmuştur. Kandil günleri ölülerin ruhu için herkese bedava su dağıtılır. Bunun sevap olduğu hakkında yerleşmiş bir kanaat vardır.

KARUN

Tevrat'taki menkıbeye göre çok zengin ve o nisbette hasis bir adamın ismidir. Hazreti Musa devrinde yaşamıştır. Hazreti Musa'nın yardımı ile Simya ilmini öğrenip büyük bir servet kazandığı halde Musa tarafından kendisine teklif edilen ondalığı vermemiştir. Bunun üzerine Musa Peygamber'in bedduasına uğramış, servetiyle birlikte mahvolmuştur.

KAZASKER

Osmanlı İmparatorluğunun ilk devirlerinde Padişahların başında bulundukları ordularda görevli ve ordunun din işleriyle, dâvâları ile uğraşan büyük kadı ve din âlimlerine kazasker denirdi. Sonra da bu ünvan «İlmiye» denen sarıklı sınıfın en yüksek rütbesi haline gelmiştir. «Şeyhülislâmlar» Kazaskerler arasından seçilirdi. Kazaskerlik, vezirlik ve müşirlikle (Mareşal) bir tutulurdu. İstanbul pâyesinden sonra büyük hocalar önce Anadolu, sonra da Rumeli kazaskeri olurlardı.

KELÂMIKADİM

Kur'ân-ı Kerîm'in isimlerinden biridir. Müslümanlar çok kere Kur'ân-ı Kerîm yerine «Kelâmıkadim» derler.

KİBLE

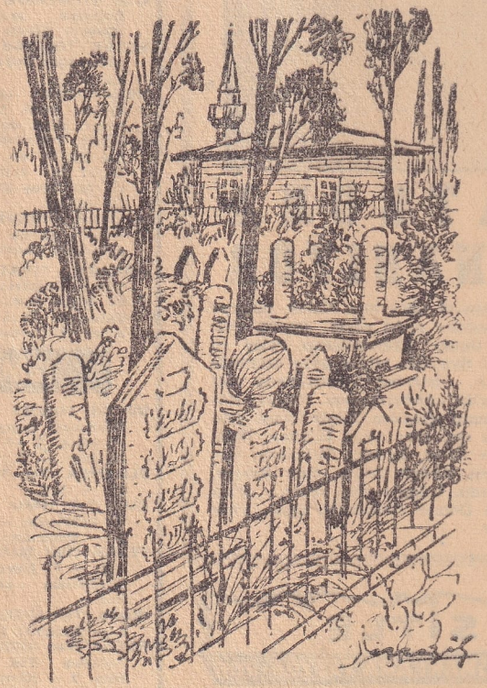

Müslüman kabristanlarında mezar taşları Kıble'ye bakar

Kıble, Kâbe'nin bulunduğu Mekke şehrinin yönüdür. Namaz kılarken Kıbleye karşı durularak namaz kılınır. Camilerin mihrapları daima Kâbe yönündedir. Ölüler mezarlara baş tarafları Kıbleye gelecek şekilde konur. Mezar taşları daima Kıble'yi gösterir.

KERBELÂ VAK'ASI

İslâm tarihinin en önemli vak'asıdır. Hazreti Muhammed'in torunu dördüncü Halife Hazreti Ali'nin oğlu Hüseyin, Kerbelâ denilen yerde Emevî hükûmdârı Muaviye'nin oğlu Yezid'in askerleri tarafından öldürülmüştür. Bu olay İslâm Tarihinde kanlı olaylara ve mezhep ayrılıklarına yol açmıştır. Binlerce müslüman Kerbelâ vak'asından sonra birbirlerine düşman olmuştur.

Kerbelâ Irak'ta Fırat ırmağı kenarında ve Şiî mezhebinden olan müslümanlar tarafından kutsal sayılan bir şehirdir. Her yıl Kerbelâda ve Şiîlerin bulunduğu yerlerde 10 Muharrem günü büyük matem törenleri yapılır. Hazreti Hüseyin'in öldürülüşüne ağlanır.

İslâmiyette büyük ayrılıklara sebep olan «Kerbelâ vak'ası» şöyle olmuştur:

Hazreti Hüseyin, ağabeysi Hazreti Hasan'ın Halifeliği Emevî hükümdarı Muaviye'ye bırakmasını doğru bulmamıştı. Hazreti Muhammed'in torunu ve dördüncü halife Ali'nin oğlu olması dolayısiyle Halifeliği kendi soyunda devam ettirmek istiyordu. Muaviye ölmeden önce oğlu Yezid'i kendisine halef olarak seçmişti. 680 yılında ölünce oğlu Yezid Halife ilân edildi. Yezid gençliğinde kendisinden çok şeyler ümid edilen bir adamdı. Fakat sonraları zevke, safaya dalmıştı. İslâmiyetin ilk yıllarında böyle bir Halife kat'iyen kabul edilemezdi. Bir Halifenin böyle bir hayat sürmesi dinsizlik ve müslümanlara bir hakaretti. Bir çok yerlerden Yezid'e karşı muhalefet başladı. Bunların en başında Kûfe geliyordu. Kûfe şehri halkı Yezid'in halife seçilmesini Allah'a bir hakaret sayıyorlardı.

Medine'de bulunan Hazreti Hüseyin'e mektup yazdılar. Mekke'ye gelerek Yezid'e karşı mücadeleye başlamasını kendisinden istediler. Babası Hazreti Ali'nin idare merkezinin Kûfe şehri olduğunu hatırlattılar. Kendisi Hazreti Muhammed'in torunu ve Hazreti Ali'nin oğluydu. İslâmiyeti kurtarmak kendisine düşerdi. Eğer mücadeleye başlamazsa gelecek nesiller kendisini kat'iyen affetmiyeceklerdi.

Hazreti Hüseyin bu mektuba yazdığı cevapta taraftarı olmadığını, parası bulunmadığını, Yezid'in kuvvetli bir hükümdar olduğunu, bu kadar eşit olmayan şartlarla mücadeleye atılmanın delilik olacağını söyledi.

Kûfe'liler Hazreti Hüseyin'e bu sefer kendisinin arkasında olduklarını, bir kere oraya gelirse bütün eyaletin ve bütün İran'ın onu destekleyeceğini bildirdiler.

Bunun üzerine Hazreti Hüseyin Mekkeli müslümanların lideri Abdullah İbni Zübeyr'e danıştı. Abdullah da Yezid'e muhalifti. Onu hâlâ Halife olarak tanımamıştı. Bir savaş yapılmasını istiyordu. Hazreti Hüseyin'i bu fikrinden caydırmadı.

Hazreti Hüseyin bir kere de durumu yakından öğrenmesi için yeğeni Müslim ibni Ukeyli Kûfe'ye gönderdi. Gerçek durumun yazıldığı gibi olup olmadığını öğrenmek istiyordu.

Müslim, Kûfe'de, coşkun bir şekilde karşılandı. Herkes ona elinden gelen itibarı gösterdi. Bunun üzerine Müslim, Hazreti Hüseyin'e yazdığı mektupta her şeyin yolunda olduğunu ve muhakkak Kûfe'ye gelmesi gerektiğini bildirdi.

Artık Hazreti Hüseyin'in Kûfe'ye gitmesi gerekiyordu. 680 yılının Eylül ayında Kûfe'ye hareket etti. Kısa duraklarla ağır ağır yol aldı. Ekim ayında, sağ kıyısında Kûfe bulunan Fırat nehrine vardı.

Hazreti Hüseyin'in gelişi Kûfe valisi Ubeydullah ibni Ziyad tarafından haber alındı. Ubeydullah ibni Ziyad, Yezid'in yeğeniydi ve merhametsizliği ile tanınmıştı. Hazreti Hüseyin'in yeğeni Müslim ibni Ukeyli ile iki oğlunu yakalatmış ve öldürtmüştü. Hazreti Hüseyin'in üzerine Hur ibni Yezid Tamimî kumandasında bir öncü kuvveti gönderdi. Hur ibni Yezid Tamimî'nin niyeti çok kötüydü. Fakat Hazreti Hüseyinle konuştuktan sonra onun niyetinin ne olduğunu anladı ve çarpışacak yerde onunla birlikte oldu. Bunu işiten Kûfe valisi Ubeydullah çok kızdı. Ömer ibni Saad'ın kumandasında bir orduyu Hazreti Hüseyin'in üzerine yolladı. Ömer ibni Saad 3000 kişilik kuvvetiyle gelip Hazreti Hüseyin taraftarlarının mola verdiği Kerbelâ'da karargâh kurdu.

Hazreti Hüseyin'in Fırat nehri ile su irtibatını kesti. Onları susuz bıraktı. Sonra Hüseyin'e bir elçi göndererek teslim olmasını söyledi. Hazreti Hüseyin barışçı bir insan olduğunu ve neden kendisine bu şekilde davranıldığını sordu. Ömer ibni Saad'ın cevabı şuydu:

«— Ben bir askerim. Bunlar benim emirlerimdir. Size bu şekilde hareket ettiğim için üzülüyorum. Fakat buna mecburum. Fakat burada Halife Yezid'e biât eder, bağlı olduğunuza and içerseniz yolunuza gidebilirsiniz.»

Bu teklif Hazreti Hüseyin'i çok önemli bir karar almağa sevketti. Yezid'i Halifelik gibi kutsal bir makama lâyık görmüyordu. Bu teklifi kabul edecek, yani Yezid'e biât ederse Allah'ı inkâr etmiş ve kötülüğü seçmiş olacaktı. Müslümanların kendisine gösterdikleri itimadı kötüye kullanmış olacaktı. Hiç düşünmeden cevap verdi:

«— Bu Yezid'le benim aramdaki bir konudur. Müsaade et Yezid'e gideyim meseleyi onunla görüşeyim. Eğer aldığımız emirler benim Şam'a gidip Yezid'le konuşmama mâni ise bırakın Medine'ye döneyim. Eğer buna da izin vermezseniz Müslüman ülkelerin bir ucuna meselâ Horasan'a ailemle birlikte gidebilirim.»

Ömer ibni Saad makûl bir adamdı. Babası İran fatihi Sa'd ibni Ebî Vakkas'dı. Hüseyin'in tekliflerini hemen reddetmemiş ve üzerinde düşünüyordu. Fakat kumandanlarından Şimr ibni Zil-Coşen Hazreti Hüseyin'in bu tekliflerinin aleyhinde bulundu. Ömer ibni Saad'ı kadınlar gibi korkaklıkla ve hainlikle itham etti. Kendi alayını harekete geçirdi ve İran askerlerini de ayaklandırdı.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

(Kerbelâ Vak'asının devamı)

Hazreti Hüseyin başına gelecekleri anlamış geceyi taraftarları ile birlikte namaz kılarak, dua ederek geçirmişti. Çadırların arkasına çukur kazdırmış ve yalnız bir cephede savaşmak için bunlara odun doldurarak ateşe vermişti. Elindeki kuvvet 3000 düşmana karşı 23 süvari ile 40 piyadeden ibaretti. Atına bindi Yezid'in ordusuna yaklaştı. Son defa onlara hitap etmek istiyordu. Bu halini görüp feryada başlayan kızkardeşini susturdu. Allaha hamdetti ve sonra onlara şöyle dedi:

«— Ben Peygamberimizin kızının oğlu değil miyim? Peygamberimizin amcasının oğlunun oğlu ben değil miyim? Şehitlerin efendisi Hamza babamın amcası değil midir? Allahın elçisinin (Hazreti Muhammed) benim için ve kardeşim için «Onlar Cennet gençlerinin efendisidir. Sünnet ehlinin gözbebekleridir» **dediklerini duymadınız mı?»**

Fakat Hazreti Hüseyin'in bu sözleri de fayda temin etmedi. Her bakımdan eşit olmayan bir savaş başladı. Hazreti Hüseyin'in taraftarları kendilerinden çok üstün olan düşman kuvvetleriyle kahramanca çarpıştılar. Hazreti Hüseyin'in kardeşleri, kardeşlerinin çocukları, yeğenleri birer birer şehit düştüler. Savaş sabah saat 10 da başlamış ve öğle olmuştu. Hazreti Hüseyin şehitlerin cesetlerini çadırların yanına taşıdı. Ondan sonra kendisi savaşa katıldı. Üzerinde cüppesi ve sarığı vardı. Düşman askerlerinden önce kimse ona yaklaşmak istemedi. Cesaret edemiyorlardı. Fakat Şimr gibi kumandanlarının tehdit ve teşvikleriyle üzerine yürüdüler. Biri sağ, diğeri sol eline kılıçla vurdu. Artık Hazreti Hüseyin ağır yaralanmıştı. Biri başını kesti. Elbiselerini çıkardılar. Rivayete göre Hazreti Hüseyinin vücudunda 33 mızrak ve ok ile 34 de kılıç yarası vardı.

Hüseyin'in kesik başı Kûfe'ye getirildiği zaman Ubeydullah elindeki asası ile Hazreti Hüseyin'in dudaklarına vurdu. Orada bulunanlardan biri dayanamadı müdahale etti. Hazreti Muhammed'in bu dudakları çok defa öptüğünü görmüştü.

Bundan sonra Hazreti Hüseyin'in kesik başı ailesinden kalan kadınlar ile hasta oğlu Ali (Zeynül-âbidîn) Yezid'e gönderildi. Yezid olayların bu şekilde gelişmesinden memnun değildi. Fakat Hazreti Hüseyin'in kesik kafasını getirenleri çok iyi bir şekilde karşıladı, onlara iltifat etti. Fakat bu olayın sonuçlarını da kestirmişti.

Hazreti Hüseyin'in hayatta kalan tek oğlu Ali'yi çağırttı, ondan özür diledi, bütün suçu Ubeydullah'a yükledi. Fakat Yezid'e kimse inanmadı ve bütün İslâm âleminde ismi lânetle anıldı.

Şii'ler ve Aleviler 10 Muharrem (10 Ekim 680) tarihine rastlayan Kerbelâ vak'asının her yıldönümünde matem tutarlar. Bu olay daha sonra müslümanlar arasında kanlı çarpışmalara ve mezhep ayrılıklarına yol açmıştır. Yüzlerce İslâm şairi bu olay için mersiyeler yazmıştır. Fuzuli'nin **«Hadikatü's-Suadâ»** sı ve yine onun mersiyesi Türk edebiyatının bu konuda mensur ve manzum en meşhur örnekleridir.

KUR'ÂN

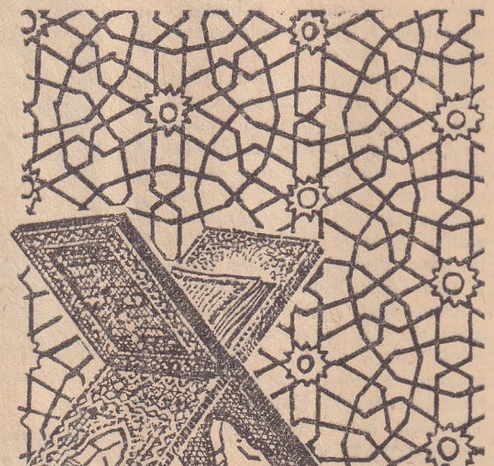

Müslümanların kutsal kitabı Kur'ân bir Güzel San'atlar kolunun meydana gelmesine vesile olmuştur. Süslü yaldızlı kapaklar ve elyazısı Kur'ân'lar birer san'at eserleridir. İslâm inançlarına göre en güzel Kur'anı yazan sanatkârlar cennette peygamberin şefaatine mazhar olacaktır.

İslâmiyetin kutsal kitabıdır. Arapça olan Kur'ân kelimesinin anlamı **«Yazıyla tesbit edilmiş olan vahiylerin bütünü»** dür. Fakat **«Kur'ân»** kelimesi Kur'ân'ın kendisinde geçmez. Kur'ân'da, Allah katından Hazreti Muhammed'e indirilen kitaba mutlak anlamı ile **«El Kitâb»** denir.

Kur'ân'ın ilk âyetinin Hazreti Muhammed'e vahyi, Müslümanlığın başlangıcı sayılır. Bu tarih 610 yılına rastlar. Kur'ân, Hazreti Paygemberin ölümüne kadar 23 yılda parça parça vahiy ve nâzil olmuştur. Kur'ân **«Kelâmullah»** Allahın sözüdür. Kur'ân'da çok kere Hazreti Muhammed'e hitap edilir, ona tutması gereken yol anlatılır.

Âyetler taklidine imkân olmayan bir Arapça ile nâzil olmuştur. Bu âyetler Mekkî ve Medenî diye ikiye ayrılır. Mekkî olanlar Mekke'de inenler, Medenî olanlar da Medine'de inenlerdir. Mekkî âyetler 622 yılından önce vahyedilmiş olanlardır. Çoğunlukla İslâmiyetin ruhundan bahsederler. Medenîler Hicretten sonra Medine'de inmiş olan âyetlerdir. İslâm toplumunun, devletinin, kanunlarından, düzenlerinden bahseder.

İslâm inançlarına göre Hazreti Peygamber okuma yazma bilmezdi. Vahyolunan âyetleri hâfızasına kaydederdi. Hazreti Muhammed bir daha bunları unutmaz yıllarca sonra bile tek hecesini şaşırmadan tekrarlardı. Vahyolunan âyetleri Hazreti Muhammed'in yanındakiler ezberler ve yazarlardı. Bunlara vahiy kâtibi derlerdi. Başlıca vahiy kâtipleri şunlardır:

Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Abdullah ibni Ebu Serh, Avvam oğlu Züheyr, Saîd oğlu Hâlid, Saîd oğlu Eban, K'âb oğlu Ubeyy, Rabî oğlu Hanzale, Arkam oğlu Abdullah, Hasane oğlu Şurahâbil, Ebû Fatıma oğlu Muaykab, Ravâha oğlu Abdullah.

Kur'ân, daha sonra âyetler bir araya getirilerek 114 sûre şeklinde toplanmıştır. Kur'ân'ın bir araya getirilişi şöyle olmuştur:

Hazreti Muhammed'in vefatından sonra Halife olan Ebubekir, Yemâme savaşından sonra bir gün yanına sahabeden Sâbit oğlu Zeyd'i çağırmış ve şöyle demiştir:

«Ömer, Yemâme savaşında Kur'ân'ı ezbere bilenlerin şehit düştüğünü, zaman geçtikçe Kur'ân'ı ezbere bilenlerin kalmayacağını söyleyerek Kur'ân'ı bir kitap haline getirmemi söyledi. Benim de bu işe aklım yattı. Sen gençsin, akıllısın, Hazreti Muhammed'in vahiy kâtipliğinde de bulundun. Kur'ân'ı gözden geçir bir kitap haline koy.»

Sâbit oğlu Zeyd bundan sonra çalışmalara başlamış, derilerde, taşlarda, kâğıtlarda, kabuklarda yazılı olan âyetleri toplamış, halkı ve sahâbeleri dinlemiş ve âyetleri sıraya koyarak Kur'ân'ı kitap haline getirmiştir. Yalnız Berâe Sûresinin son iki âyetini önce bulamamıştır. Nihayet o iki âyeti de sahâbeden Ebû Huzeymetül Ensârî'de bulmuştur. Zeyd âyetleri yazılı bulmakla hemen kabul etmemiştir. Hele ezbere okuyanlara karşı çok dikkatli davranmıştır. Hazreti Muhammed'in huzurunda yazılanları esas tutmuş, fakat bunda da pek titiz hareket etmiş, Kur'ân'ın âyetlerini getirenlerden, bu âyetlerin Kur'ân'dan olduğuna dair iki de şahit istemiştir.

Sâbit oğlu Zeyd Kur'ân'ı kitap haline getirince bunu Ebubekir'e vermiştir. Mushaf denilen bu Kur'ân nüshası Ebubekir'in ölümünden sonra Hazreti Ömer'e, ondan da kızı ve Hazreti Muhammed'in karısı olan Hafsa'ya geçmiştir.

Hazreti Ömer'in halifeliği sırasında Huzeyfe Kur'ân okuyanların âyetleri kendi lehçelerine göre okuduklarını görmüş, bu aykırılığın mânâyı bozacağını düşünerek Osman'ın dikkatini çekmiştir. Bunun üzerine Hazreti Osman, Hazreti Muhammed'in eşi ve Ömer'in kızı Hafsa'daki Kur'ân'ı istemiştir. Hafsa'dan Kur'ân gelince Hazreti Osman, Sâbit oğlu Zeyd, Zübeyr oğlu Abdullah, Âs oğlu Said, Hâris oğlu Abdurrahman'ı çağırmış ve Kur'ân'ı yazma görevini onlara vermiştir. Hazreti Osman bu heyete her hangi bir kelimede tereddüt olursa o kelimenin Kureyş lehçesi ile yazılmasını çünkü Kur'ân'ın Kureyş lehçesi ile indiğini söylemiştir.

Bu heyet görevini yerine getirince Hazreti Osman esas olan nüshayı Hafsa'ya göndermiş ve yazılan Kur'ân'lardan birini Şam'a, birini Yemen'e, birini Bahreyn'e, birini Basraya, birini Kûfe'ye, birini Mekke'ye yollamış, birini de Medine'de bırakmıştır.

Kur'ân'ın ilk sûresi Fatiha Sûresidir. Sonra en uzun sûre olan Bakara Sûresi gelir. En kısa sûreler Fâtiha müstesna, diğerleri sona, en uzun sûreler de başa konmuştur. **«İhlâs»** gibi İslâm dininin özünü belirten kısa sûreler en sondadır.

Kur'ân'ın ilk âyetinin indiği geceye **«Kadir gecesi»** denir. Ramazan'ın 27. gecesi olan **«Kadir gecesi»** Müslümanların en kutsal gecesidir.

Kur'ân Müslümanlar tarafından büyük saygı görür. Kur'ân üzerine yemin edilir. Kur'ân evlerde daima yüksek yerlerde kılıf içinde muhafaza edilir. Abdestsiz Kur'ân okunmaz ve dinlenmesi bile doğru sayılmaz.

Kur'ân'ı baştan sona kadar ezberleyenlere **«Hâfız»** derler. Hâfızların çoğu Kur'ân'ı ezbere okurlarsa da anlamını ve tefsirini bilmezler. Kur'ân'ı tefsir edenlere, yorumunu yapanlara **«Müfessir»** denir. **«Müfessirler»** din bilginleridirler. Ünlü hâfızlar Kur'ân'ı çok güzel makam geçişleriyle okurlar.

Kur'ân okumak bir ilim dalı haline gelmiştir. Buna **«Tecvîd»** denir. Allah'dan Hazreti Muhammed'e nâzil olduğu şekilde aynen muhafaza edilen Kur'ân'ı yanlış okumak günah sayılır. Onun için **«Hareke»** li olarak basılır. **«Hareke»** Arapça sesli harf işaretidir. Hareke olmadan Arapça'yı doğru okumak ancak klâsik Arap lisanını çok iyi bilmekle mümkün olabilir.

İslâmiyet'te Kur'ân her vesileyle okunabilir. Topkapı Sarayında Yavuz Sultan Selim'in Mısır ve Hicâz'dan getirttiği Emanet-i Mukaddese dairesinde 1517'den 1924'e kadar 407 yıl bir dakika bile ara verilmeden Kur'ân okunmuştur. Bu Kur'ân okumayı 24 hâfız aralarında paylaşarak yapmışlardır.

Kur'ân çok eski devirlerden beri en küçük dillere kadar defalarca çevrilmiş ve milyonlarca defa basılmıştır. Dünya'da en çok basılan, en çok başka dile çevrilen, en çok okunan kitaplardan biri Kur'ân'dır. Bu konuda Kur'ân'la ancak İncil ve Tevrat mukayese edilebilir. Batılı müsteşrikler bile «Kur'ân» ın diline ve belâgatine yetişilemiyecek kadar yüksek olduğunu kabul etmişlerdir.

Kur'ân bir Güzel San'atlar kolunun da meydana çıkmasına sebep olmuştur. Türlü yazı çeşitleri, bezemelerle yazılıp süslenen Kur'ân'lar vardır. Büyük san'atkâr olan Türk hattatları tarafından yazılan Kur'ân'lar dünya müzelerinde saklanmaktadır.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

KEFÂRET

Lügat anlamı bir günaha karşı tutulmak üzere yapılan şeydir. Meselâ yerine getirilmeyen yemine karşı oruç tutmak, sadaka vermek, köle azadetmek gibi...

İslâm inançlarına göre Allah bâzı kusurları, günahları, birtakım vesilelerle affeder. İşte bu vesilelere **«Kefâret»** denir. Kefâretler bir çeşit ibadet mahiyetinde olduğundan günahların affedilmesine bağışlanmasına yararlar.

Meselâ dinî kaidelere göre Ramazan'da hiç bir özrü bulunmadığı halde orucunu bozan kimse bir köle veya bir cariye azat eder, yahut iki ay devamlı oruç tutar, veyahut 60 yoksulu sabahlı, akşamlı yemek yedirir doyurur. İşte bu bir kefârettir.

Yaptığı bir yemini tutmayan bir kimsenin de on yoksulu sabah akşam yedirmesi veya on yoksulu orta halli giydirmesi gerekir. Bunları yapamazsa üç gün oruç tutması lâzımdır.

KUREYŞ

İslâmiyet'ten önce Kureyşliler putperest cahil bir kabileydi.

Hicaz'da Peygamber İbrahim'in soyundan gelme olduğu rivayet edilen büyük bir Arap kabilesinin ismidir. Kâbe'nin muhafazası ve bakımı bu kabileye verildiği için İslâmiyet'ten önce de Kureyş kabilesinin Arabistan'da büyük itibarı vardı. Hazreti Muhammed'in bu kabileye mensup oluşu Kureyş'in isminin bütün İslâm âlemine yayılmasına ve unutulmamasına sebep olmuştur.

KIYAMET

Müslüman inançlarına göre Kıyamet dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde bir araya toplanacağı zamandır. İslâm inançlarına göre Kıyamet Meleklerden İsrafil'in **«Sûr»** denilen boruya üflemesiyle başlayacaktır. Bu borudan çıkacak olan sesten sonra bütün canlılar yere serilecek ve her şey altüst olacaktır. İslâm inançlarına göre Kıyametin başlangıcı **«Kıyamet âlâmetleri»** denilen bâzı garip olayların meydana gelmesiyle belli olacaktır. Kıyamet alâmetlerinin neler olacağını Hazreti Muhammed bildirmiştir. Bunlardan bâzıları şunlardır:

1. **Din konusundaki bilgisizliğin her tarafa yayılması, zina ve fuhşun çoğalması, cinayetlerin artması.** (Bunlar ilk alâmetlerdir. Bunlara **«Alâmeti sugra»** denir).
2. Ortaya bir dumanın yayılması. Bu duman müminleri nezleye tutulmuş gibi yapacak, kâfirleri de sarhoşa çevirecektir,
3. **Deccal adında bir şahsın ortaya çıkıp Tanrılık iddiasında bulunması, sonra kaybolup gitmesi,**
4. Ye'cüc ve Me'cüc adında iki kabilenin yeryüzüne yayılması ve fesada kalkışmaları,
5. **Hazreti İsa'nın yeryüzüne inerek Muhammed'in şeriatıyla iş görmesi,**
6. «Dabbetülard» adında canlı bir yaratığın yerden çıkarak insanlara hitap etmesi,
7. **Yemen tarafından müthiş bir ateşin çıkması ve etrafa yayılması,**
8. Doğu'da, Batı'da ve Arap yarımadasında birer yer parçasının batması,
9. **Güneşin bir süre Batı'dan doğması** (Bunlar da «Alâmeti Kübra» yani büyük alâmetlerdir.) **İslâm inançlarına göre bunlardan sonra kıyamet kopacaktır.**

KÜFRAN-I NİMET

Lügat anlamı nimet verene karşı nankörlüktür. Nimet veren Allahtır. Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük yapmak İslâmiyette çok büyük günahtır. İslâm inançlarına göre her Müslüman Allah'ına daima şükretmeli ve O'na karşı, O'nun nimetlerine karşı nankör olmamalıdır.

KÜRSÜ - KÜRSİ

Camilerde vâizlerin vaaz verdikleri yüksek yere kürsü denir. Mevlitler de kürsülerden okunur. İslâm inançlarına göre Arş'ta yani göğün dokuzuncu katında bir ilâhî taht vardır. Bu tahtın, altındaki gökyüzü tabakasına da kürsi denir.

KUL

Allah'a göre her insan kul'dur. Kullar Allah'ın emirlerini yerine getirmekle Allah'a yaklaşmış olurlar. İslâm inançlarına göre iyi kullar cennete girip mükâfatlandırılacak, kötü kullar da cehenneme atılıp cezalandırılacaktır.

KÜFÜR

Allahın varlığını, Allah'ın birliğini, peygamberlerin Allah'ın elçisi olduğunu, dinî esasları inkâr etmeye **«Küfür»** denir. Bu yolda yapılan söz ve harekete de kâfirlik denir.

KUBBE

Lügat anlamı yarım küre şeklindeki kârgir damdır. Fakat kubbe mecazi anlamda gök yerine kullanılır. Camilerin en büyük özellikleri kubbelerdir. Meselâ Süleymaniye Camiinin mimarîsi yeryüzünde ender rastlanan bir kubbe olup Mimar Sinan'ın eseridir.

KERÂHET

Terk edilmesi muhakkak iyi olan bir şeyi terketmeyip yapmak demektir. İslâm esaslarına göre iki türlü kerâhet vardır. Birincisi **«Kerâhet-i Tahrimiyye»** ikincisi ise **«Kerâhet-i tenzihiyye»** dir. Kerâhet-i Tahrimiyye harama yakın olan kerâhettir. Kerâhet-i tenzihiyye ise helâla yakın bulunan kerâhettir. Fıkıh kitaplarında **«Kerâhet»** diye bahsedilen tâbir çok kere **«Kerâhet-i Tahrimiyye»** dir.

LÂİKLİK

Din'le dünya işlerinin birbirinden ayrılmasına denir. Lâik bir devlet idaresinde din işleri ile siyaset birbirinden ayrıdır. Devlet dinî esaslarla idare edilmez. Mahkemeler din hükümlerine göre değil, hukuk hükümlerine göre yargılama yapar ve karar verir. Cumhuriyet'ten önce dinî hüküm ve esaslar devlet idaresinde hâkimdi. Bugünkü Medenî Kanunla sonuçlanan dâvâların bir kısmı şeriat hükümlerine göre verilirdi. Bu mahkemelere şer'î mahkemeler denirdi.

Cumhuriyet'in ilânından sonra din ile dünya işleri birbirinden tamamen ayrılmıştır. Lâiklik vicdan hürriyetidir. Herkes dinî inançlarında serbesttir. Her kul yaptığı işlerden dolayı Allaha karşı sorumludur. Dünya'da kimse ona diniyle ilgili bir hususta dolayı hesap soramaz, ceza veremez.

LÂNET

Lügat anlamı Allah'ın af ve mağfiretinden sonuna kadar mahrumiyettir. Hıristiyan dininden kovulmuş aforoz edilmiş kimseye lânet edilmiş denir. Lânet-i İlâhi, Lânet-i Hak, Lânet-i Rabbani, Lânet-i Samedani... Bu tâbirlerin hepsi Allah'ın lâneti demektir. Çok kere yemin edilirken **«Allah'ın lâneti üzerimde olsun ki»** denir. Allah lânet etsin de bir bedduadır.

LÂTA

Eskiden İlmiye sınıfı denilen din adamlarının giydiği üst elbisesiydi. Bugünkü pardesüye benzerdi. Koyu renkliydi. Üst kısmı alaturka setreye benzerdi. Topuklara kadar uzanırdı. Giyildiği vakit etekler hafifçe birbirinin üzerine binerdi. Geniş kollu olanlarına **«Babayani»** denilirdi.

LEVİ

Yakup Peygamberin Lia'dan gelen üçüncü oğludur. Dinî bilgilere göre Mezopotamya'da doğmuş ve 137 yıl yaşamıştır. Musevilerde Levi kabilesinden olanların ruhanî başkanlığı Lev'inin soyundan gelenlere verilir.

LİHYE-İ ŞERİF

Hazreti Muhammed'in sakalının kıllarıdır. Buna halk arasında **«Sakal-ı Şerif»** denir. Rivayete göre Hazreti Muhammed sakalını tararken etrafındaki sahabeler dökülen kılları toplamışlar ve muhafaza etmişlerdir. Büyük camilerin hemen hepsinde vardır. Fakat bu kılların hepsinin Hazreti Muhammed'in sakalının kılları olduğuna dair elde kesin hiç bir delil yoktur. Müsbet din adamlarının çoğu bu kılların Hazreti Muhammed'in sakalının kılları olsa bile şimdiki gibi bir muameleye tâbi tutulmasını doğru bulmamakta ve İslâmiyet'in bu gibi şekle önem veren hareketlerden uzak olduğunu söylemektedirler. Hattâ daha açık olarak bu hareketlerin günah olduğunu belirtmektedirler.

LOKMAN HEKİM

Filozof yani **«Hakim»** bir kişi olmasına rağmen halk dilinde **«Lokman Hekim»** olarak yerleşmiştir. Kur'ân'da isminden bahsedilir. Davut Peygamberle aynı çağda yaşadıkları söylenir. Habeşistan'da köle olduğunu ileri sürenler de vardır. Fakat Arap olması kuvvetle muhtemeldir. Hicret'ten bin yıldan fazla bir zaman önce Arabistan yarımadasının Amman tarafında Lokman adında bir filozofun bulunduğu hattâ Esope'un hikâyelerine benzer birtakım hikâyeler yazdığı bilinmektedir. Kur'ân'da adı geçen Lokman'ın bu filozof olması kuvvetle muhtemeldir. Bütün bunlara rağmen **«Lokman Hekim»** in nerede ve ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak belli değildir.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

LEVHİMAHFUZ

Dinî inanışlara göre Allah'ın takdir ettiği şeylerin yazılı olduğu levhaya «Levhimahfuz» denir.

LUKATA

Bir yerde bulunan ve sahibi bilinmeyen mala «Lukata» denir. Bu malı bulunduğu yerden alıp kaldırmaya «İltikat», o işi yapan kimseye de «Mültekit» denir.

Başkalarının rızası olmaksızın mallarını ellerinden haksız yere almak nasıl haramsa, lukataları alıp saklayıp benimsemek de öyle haramdır.

Lukata hakkında din kaideleri şöyledir:

Bir kimse bir yerde meselâ bir miktar para veya eşya bulsa sahibine vermek üzere oradan kaldırabilir. Fakat kendisine mal edinmek üzere kaldıramaz. Buna gasp denir. Fakat görüldüğü yerde kayıp olmasından korkulan bir şeyi alıp sahibine vermek için saklamak vaciptir.

Yerden bir şey bulunca bulan kimse bunu sahibine vermek üzere bir şahit tutar. Sonra sahibi çıkıp malın kendisine ait olduğunu ispat edince verir. Fakat şahit bulunmazsa ve bulan bulduğu şeyi kaybederse sahibine bulduğu malın bedelini ödemek zorunda değildir.

Lukataları resmî makamlara teslim etmek de câizdir. Bu lukatalar, sahipleri çıkarsa malları kendilerine verilir. Eğer sahipleri çıkmazsa Hazineye kalır.

Lukatayı bulan eğer resmî makamlara vermezse kendisindeki malı münasip bir şekilde ilân eder ve değerine göre bir süre bekler. Sahibi çıkmazsa fakirlere dağıtır veya kendisi fakirse o istifade eder. Fakat sahibi çıkarsa bulduğu malın değeri kadar borçlanır.

Sahibinin aramayacağı şeyler için meselâ bir kuruş, bir elma gibi, bir süre beklemeğe lüzum yoktur.

MAHŞER

İslâm inançlarına göre Mahşer: Kıyamet günü dirilenlerin toplanacakları geniş yerdir. Meleklerden İsrafil, sûr borusunu üfledikten sonra bütün ölüler dirilecek ve herkes Mahşer'de toplanacaktır. İşte bundan sonra hesap verme başlayacaktır.

MAHYA

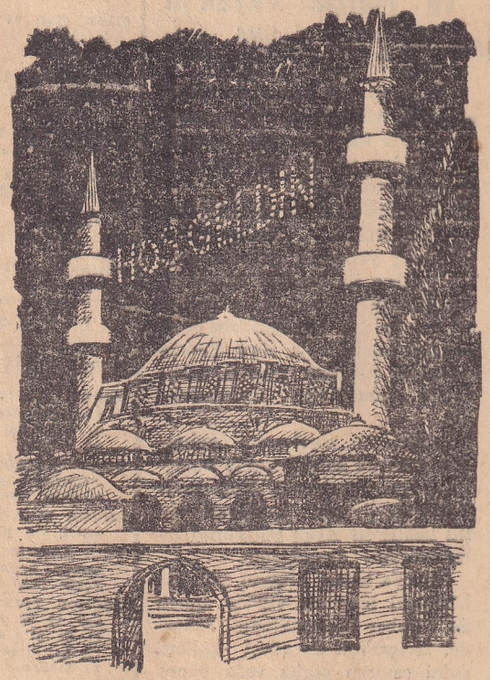

Mahya, Ramazan ayında minareler arasında kurulur.

Ramazan'larda büyük camilerin karşılıklı iki minaresi arasına boşlukta asılarak yapılan ışıklı yazılara, resimlere «Mahya» denir. Mahya kelimesi Arapça «Uyanıklık» anlamına gelir. Işıklar Ramazan gecesine bir canlılık verdiği için bu isim verilmiştir.

Mahyacılık çok ustalık isteyen bir iştir. Hele eskiden kandillerle yani zeytinyağına fitil daldırılarak yapıldığı için çok zordu. Şimdi ise elektrikle yapıldığı için nisbeten kolaydır. Mahyalar şöyle kurulur:

Mahyacı kareli kâğıtlar üzerine mahya yapılacak sözü yazar. Sonra bunların aynı hizada olanlarını ve birbiri arkasından gelecek olanları ayırır. İki minare arasına bir ip gerilmiştir. Bu ip ana ip'tir. Bu ipin üzerinden başka ipler aşağıya sarkıtılır. Lâmbalar yazıdaki sıraya göre bu sarkıtılacak iplere bağlanır. Sonra bunların hepsi aşağıya salındıktan sonra boşluktaki ana ip çekilerek iki minare arasına mahya kurulmuş olur.

Eskiden mahyalara «Merhabâ Yâ şehr-i Ramazan — Elveda yâ şehr-i Ramazan — Bismillâhirrahmanirrahîm — Lâilâhe illâllah — Muhammed — Allah — Ahlâk dinin temelidir — İnsaf imanın yarısıdır» gibi sözler yazılırdı. Şimdi ise daha çok dinî öğütler yazılmaktadır.

MELEK

Dinî inançlara göre Allah'la insanlar arasında aracılık yapan ruhanî bir varlık vardır. İşte bu varlıklara Melek denir. Bu meleklerin dişilik ve erkeklikleri yoktur. Yemezler, içmezler ve göze görünmezler. Binlercesi Allah'ın emriyle yeryüzünde Allah'ın buyruklarını yerine getirirler. Çeşitli şekillere girerler. İslâm dinine göre meleklerin varlığını inkâr etmek peygamberleri ve kitapları inkâr etmektir.

İslâm dini bu meleklerden dördünü büyük melek sayar. Cebrâil, Allah'ın kitaplarını peygamberlere indirip tebliğ etmekle görevlidir. Mikâil, birtakım tabiat olaylarını meydana getirmekle görevlidir. Rüzgârların, yağmurların, ekinlerin meydana gelmesi Mikâil'in görevidir. Azrail ise Allah'ın emriyle insanların canlarını alır. İsrafil ise; kıyamet gününün vücude gelmesi, bütün insanların öldükten sonra dirilmeleri konusunda görevlidir.

MÜMİN

İslâm inançlarına göre Allah'ın birliğine, O'nun kitabına, peygamberlerine, meleklerine, kıyamet gününe, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna, kıyamet gününe inanan insana mümin, yani inanmış denir.

MEYTE

Lûgat anlamı kendi kendine ölmüş herhangi bir hayvandır. İslâm kaidelerine göre bu gibi hayvanlar yenmez. Çünkü temiz ve sağlam olmadıkları için yenmeleri sağlığı tehlikeye sokar. Din kaidelerine göre boğazlanmış, başı koparılmış, şişlenmiş, yüksek bir yerden düşüp ölmüş hayvan da yenmez. Bir kazâ geçirip son nefesini vermekte olan hayvan canı çıkmadan hemen kesilirse etini yemek câizdir.

MEKKE

Suudî Arabistan'ın Hicaz bölgesinde Kızıldeniz limanı olan Cidde'nin 88 kilometre Doğusunda bulunan bir şehirdir. İslâmiyetin en kutsal şehridir. Kâbe'nin bulunduğu ve Muhammed'in doğduğu şehir olduğu için «Mekke-i Mükerreme» denilir. Yalnız Hicaz bölgesinin değil, Arabistan yarımadasının da merkezi ve en büyük şehridir. Kâbe ve etrafını çeviren «Mescid-i Haram» şehrin tam ortasındadır. İslâmiyetin beş şartından biri Hacca gitmek olduğundan her yıl Kurban Bayramında binlerce Müslüman Mekke'ye gider. Kâbe'yi tavaf ederek Hacı olur.

Mekke manzara bakımından Arap yarımadasındaki herhangi bir beldeden farksızdır. Büyük ve süslü binaları diğer şehirlerden farklı değildir. Etrafını saran çıplak ve sarp dağlardan, vâdilerle yeşillik şeritleriyle ayrılmamıştır. Evlerin düz damları dağlardan kopmuş kaya yığınlarından farkedilemez. Bir yabancının gözü manzaraya yavaş yavaş alışır ve şehrin mimarî çizgilerini seçmeğe başlar.

MEDİNE

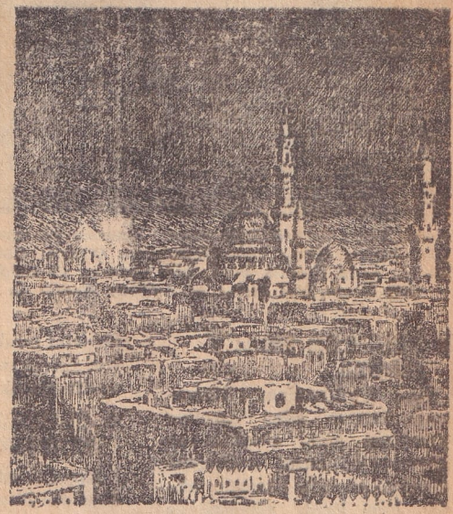

Medine, Mekke'den sonra İslâmiyetin ikinci kutsal şehridir. Hazreti Muhammed'in kabri ve mescidi bu şehirdedir.

Suudî Arabistan'da Hicaz'da bulunan İslâmiyetin kutsal şehridir. «Medine-i Münevvere» diye anılır. İslâmiyetten önce bu şehrin adı Yesrib'ti. Hazreti Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra «Medine-tün-Nebî» Peygamberin şehri adı verilmiştir. Sonra bu tâbir kısaltılarak Medine halini almıştır. Medine Hicaz'ın ikinci büyük şehridir. Mekke'nin 340 kilometre kuzeyindedir. Medine şehri 40 kuleli, 4 kapılı, 30 metre yükseklikte bir surla çevrilidir. Şehrin ortasında Hazreti Muhammed'in kabri bulunmaktadır. Buraya «Ravza-i Mutahhara» denir. Medine'de ayrıca Hazreti Muhammed'in mescidi bulunan «Harem-i Şerif» vardır. Harem-i Şerif'in dört tarafı sütunlar üzerine kurulmuştur. Revaklarla kuşatılmıştır. Güney tarafının sütunları 10, Batı tarafındakiler 4, Kuzey ve Doğu tarafındakiler de 3'er sıradır. Harem-i Şerif'in Güneyinde mermerden yapılmış ve altın yazılarla süslü «Bab-üs Selâm» adlı bir kapı vardır. Harem-i Şerif'in Güney-doğusunda bulunan «Ravza-i Mutahhara» da yalnız Hazreti Muhammed'in değil, Ebubekir ve Ömer'in de kabirleri vardır. Sultan Abdülmecit 1 milyon liraya yakın para sarfederek Harem-i Şerif'i ve Ravza-i Mutahhara'yı onartmıştır.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

MESÇİT

Mahalle aralarında bulunan küçük camilere Mesçit denir. Bu camilerde Cuma ve Bayram namazları kılınmaz. Mesçitlerin çoğunu zenginler yaptırmıştır.

İçinde Cuma ve Bayram Namazı kılınmayan küçük camiilere Mesçit denir. Fakat İslâmiyet'in ilk devirlerinde büyük camiler olmadığı için bütün namazlar mesçitlerde kılınmıştır. İslâmiyet'in önemli mesçitleri şunlardır:

MESÇİD-İ AKSA: Kudüs'teki kutsal mabettir. Buna **«Beyt-i Mukaddes»** de denir.

MESCİD-İ HARÂM: Mekke'deki camidir. Kâbe bu camiin avlusunun ortasındadır. Hazreti Muhammed zamanında açık bir namazgâh iken Hazreti Ömer zamanında genişletilerek etrafı duvarla çevrilmiştir. Halife Osman zamanında daha da genişletilmiştir. Etraftaki revakların da Halife Osman tarafından yapıldığı söylenmektedir.

MESCİD-İ TAKVA: Hazreti Muhammed'in Hicret'te Medine'ye girmeden önce dört gün kaldığı Kuba mevkiinde yaptırdığı mescittir. İslâmiyette ilk kurulan mâbed budur. Mescidin kıble tarafındaki birinci temel taşını Hazreti Muhammed kendi eliyle koymuştur. Bu mâbed Mescid-i Kuba ismiyle de meşhurdur.

MEZHEP

Bir dinin ayrıldığı başlıca kollara Mezhep denir.

İslâmiyet'te başlıca dört mezhep vardır. Bunlar: Hanefî, Malikî, Hambelî, Şafiî mezhepleridir. Yeryüzündeki Müslümanların yarısından fazlası Hanefî, 65 milyonu Şafiî, 16 milyon kadarı Malikî, 7 milyon kadarı da Hambelî'dir. Diğer küçük mezhepler ise tutunmamış ve gelişmemişlerdir.

Dört büyük İslâm mezhebi arasında büyük fark yoktur. Farklar esasta değil, teferruattadır. Meselâ Hanefî mezhebine bağlı erkekler namaza başlarken baş parmaklarının ucunu kulaklarının memesine değdirerek **«Allahü ekber»** derler ve göbeklerinin üzerinde ellerini bağlarlar. Kadınlar ise ellerini omuz hizasında kaldırarak **«Allahü ekber»** derler ve göğüsleri üzerinde kavuştururlar. Diğer mezheplerde ise namaza başlama şöyle yapılır:

Malikîler ellerini omuz hizasına kadar kaldırdıktan sonra yanlarına koyverirler.

Şafiîler omuz hizasına kaldırdıktan sonra kalblerinin üzerinde bağlarlar.

Hambelîler ise ellerini omuz hizasına kaldırdıktan sonra sol yanlarına bağlarlar.

İslâmiyetin ilk mezhebi Hanefî'liktir. Yukarıda da belirtildiği gibi en yaygın olan mezhep Hanefî'liktir. Müslümanların ve bilhassa Türklerin büyük çoğunluğu Hanefî'dir. Bu dört mezhebe **«Sünnî mezhepler»** denir. Hepsi halifeyi dinî lider olarak tanırlardı. Halife Hanefî olmakla beraber dört mezhebin de başı sayılır ve bu mezheplere eşit muamele ederdi.

Diğer mezheplerin kendi düzen ve esasları vardır. Fakat bunlar sünnî mezheplerden çok ayrıdırlar. Halifeyi tanımazlar. Bunların en önemlilerinden biri Vehhabî mezhebidir. Vehhabî'ler, Hambelî'lerden ayrılmışlardır. Vehhabî'ler yalnız Kur'ân'ın emirlerini yerine getirirler. Meselâ namaz kılarken yalnız farzları kılarlar, sünnet namazları kılmazlar. Kıyasî fıkıha ve içmaı ümmete önem vermezler. Türbe, mezar ve ziyaret yerlerini putperesetlik ve Allaha eş koşmak saydıklarından hepsini yıkmışlar, sadece Medine'deki Hazreti Muhammed'in kabrini bırakmışlardır.

Dört mezhep, kurucularının adını taşır.

Hanefî mezhebinin kurucusu İMAM-I ÂZÂM EBU HANÎFE'dir. Kabil halkından olup Türk'tür. Babasının adı Sabit, asıl adı Numan'dır. Kûfe'de doğmuştur. Bağdat'ta ölmüştür. Hazreti Muhammed'in sahâbelerini görenlerden çoğu ile tanışmış ve bilgisini genişletmiştir. Emevî'ler kendisine Kûfe kadılığını teklif etmişlerdir. Fakat kabul etmediğinden 110 kamçı vurmak suretiyle cezalandırmışlardır. Bundan sonra Abbasî halifelerinden Ebu Cafer Mansur tarafından kendisi **«Kadı-ül Kuzat»**, yâni en büyük yargıç görevine getirilmiş bunu da kabul etmemiştir. Bunun üzerine cezaevine hapsedilmiş ve hergün onar kamçı cezasına mahkûm edilmiştir. Arttırılarak vurulan bu kamçıların sayısı yüze çıkınca dayanamayarak ölmüştür.

İmam-ı Âzâm Ebu Hanîfe fıkıh bilimini ele alarak İslâmiyetin çözülmeyen birçok konularını halletmiştir. Açık olmayan meseleleri açık olanlarla Kur'ân ve Hadîslerin ışığı altında kıyaslamasını yapmış ve sonuca varmıştır. **«İcmaı ümmet»** ile içtihadlar meydana getirmiştir. İslâm hukukunu yaratan bilginlerin en büyüğü İmam-ı Âzâm Ebu Hanîfe'dir. Ölümünden sonra öğrencileri, bilhassa İmam-ı Ebu Yusuf ve İmam-ı Muhammed Hanefî mezhebini yaymışlardır.

İMAM-I MALİK BİN ENES

Malikî mezhebinin kurucusudur. Medine'de doğup orada ölmüştür. Fıkıh ve Hadîs ilmi üzerinde büyük bilgi sahibiydi. Kendisinden istenilen bir fetvayı vermediği için Abbasî Halifelerinden Ebu Cafer Mansur'un amcası Süleyman oğlu Cafer tarafından 70 kamçı vurularak cezalandırılmıştır. **«Elmuvattâ»** adındaki hadîs kitabı bu dalda yazılan kitapların en önemlilerinden biridir. Malikî mezhebi en çok Kuzey Afrika'da yaygındır. Bağdat ve Musul taraflarındaki Bedevîler arasında da Malikî olanlar vardır.

İMAM-I ŞAFİÎ

Şafiî mezhebinin kurucusudur. Malik Bin Enes'in öğrencisidir. Sina çölünde Gazze'de doğmuştur. İki yaşındayken Mekke'ye gelmiş ve oradan Medine'ye geçerek İmam-ı Malikî'nin öğrencisi olmuştur. Bundan sonra Yemen'e gitmiş ve Abbasî halifelerinin en meşhuru Harunürreşid tarafından Bağdat'a çağırılmıştır. Burada iki yıl ders vermiş ve İmam-ı Âzâm Ebu Hanîfe'nin öğrencilerinden İmam-ı Muhammed ile tanışıp ondan çok şey öğrenmiştir. Bundan sonra Mısır'a gitmiş ve mezhebini kurarak yaymıştır. Malikî mezhebi şimdi oldukça küçülmüştür. Mensupları çok azdır. İlk zamanlarda Malikîler Mısır, Şam, Irak, İran ve Horasan'da çoğunluktaydılar.

İMAM-I AHMED İBNİ HAMBEL

Hambelî mezhebinin kurucusudur. Merve Türklerindendir. Mekke, Medine, Şam, Yemen, Basra, Kûfe, Cezayir ülkelerine giderek oraların din bilginleri ile tanışmış ve onlardan çok şeyler öğrenmiştir. İmam-ı Yusuf'un ölümünden ve İmam-ı Şafiî'nin de Mısır'a gitmesinden sonra Bağdat'ta din bilginlerinin en büyüğü olarak kalmıştır. Hadîs ilmine dair yazdığı **«Elmüsennet»** adındaki kitabı çok önemlidir. Bağdat'ta Kur'ân üzerindeki mânâsız bir tartışmaya çağırılmış, fakat bu mânâsız işe karışmayınca döğülmüştür. Bağdat'ta ölmüş ve cenazesine muazzam bir kalabalık katılmıştır. Mezhebi çok dağınıktır. Hambelî'ler şimdi Bağdat, Basra, Kûfe'de yaşamaktadırlar. Hambelî'lerin çoğunluğu Bedevî'dir.

Bu dört mezhep kurucusundan başka İslâmiyet'te bir çok kimse mezhep kurmuşlardır. Fakat bu mezhepler tutunmamıştır. Bu mezheplerin bir kaçı şunlardır: **«Mutezile, Sebiyye, Keysaniyye Zeydiyye, İmamiyye, İsmailiyye.»**

MERYEM

Hazreti İsa'nın annesidir. Dinî inançlara göre Hazreti Davud'un soyundandır. 15 yaşındayken Yusuf adında bir marangozla nişanlanmış ve Allah'ın emriyle evlenmeden, bâkire iken gebe kalıp Hazreti İsa'yı doğurmuştur.

Hıristiyanlar, bilhassa Katolikler için Meryem en yüksek, en kutsal yaratıktır. Müslümanlar da onun bir erkekle ilgisi olmadan gebe kalıp Hazreti İsa'yı doğurduğuna inanırlar. Müslümanların inancı İsa'nın sadece babasız doğduğudur. Fakat Hıristiyanlara göre Hazreti İsa Allahın oğludur.

Hıristiyan din bilginleri, tarihçileri Meryem'in hayatı ve İsa'yı dünyaya getirmesi hakkında çeşitli fikirler ileri sürüp çeşitli yorumlar yapmışlardır.

Bu yorumlardan birine göre **«Meryem»** Peygamber Davut'un soyundan Umran adlı bir adamla, Hunne adındaki bir kadının çocuğudur. Babası ve annesinin uzun süre çocukları olmamıştır. Umran ile Hunne çocuk istediklerinden Kudüs'teki kutsal eve yüzlerini sürüp yalvarmışlar ve bir çocukları olursa o evin hizmetine vereceklerine and içmişlerdi. Bundan sonra Umran ile Hunne'nin bir çocuğu oldu. Karı koca sözlerinde durarak Meryem'i kutsal evin bekçisi olan Peygamber Zekeriya'ya verdiler. Meryem Peygamber Zekeriya'nın yanında büyüdü ve 15 yaşına gelince Yusuf adında bir marangozla nişanlandı.

Fakat daha iki nişanlı evlenmeden Meryem gebe kaldı. Bu durum Yahudiler arasında dedikodu doğurdu. Yahudiler ileri geri konuşuyorlardı. Bu arada Zekeriya'dan da şüpheleniyorlardı. Fakat Yusuf nişanlısının masum olduğuna inanıyordu. Bütün bu dedikodulara kıymet vermedi bütün fesatlıklara göğüs gerdi. Bu sırada Yahudilerin kralı ve ruhanî lideri Herodes çıkarılan bir şayiadan ürkmüş ve yeni doğacak bütün çocukların öldürülmesini emretmişti. Çünkü ona bir peygamber dünyaya geleceği söylenmişti. Bunu işiten Meryem'le Yusuf yeni doğmuş İsa'yı alarak Mısır'a kaçtılar.

İsa büyüyüp peygamber olduğunu ileri sürünce Meryem sessiz ve sakin kaldı. Oğlunun işine karışmadı, faal bir rol oynamadı.

Oğlunun Yahudiler tarafından çarmıha gerildiğini gördükten sonra bu faciaya dayanamadı ve öldü.

Başka bir rivayete göre de Meryem'le Yusuf Filistin'den kaçtıktan sonra Mısır'a değil Anadolu'ya gelmişlerdir. Efes'te bugün Meryem Ana kilisesi olan yere sığınmışlardır.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

MEVLEVÎLİK

Bir Mevlevî dervişi semâ'da... Semâ'da dervişin sağ elinin avucu göğe açık, sol elinin parmak uçları da yeri gösterir. Bunun mânâsı Allahın rahmetinin sağ elle alınıp, sol elle yere indirilmesi demektir.

Mevlânâ Celâlettin-i Rumî'nin oğlu Sultan Velet tarafından kurulan, düzenlenen bir tarikattır.

Tarikatın başında bulunan zâta «Çelebi» denirdi. Çelebiler Mevlânâ'nın torunları arasından seçilirdi. Çelebiler Konya'da Mevlânâ'nın türbesi olan dergâhta otururlardı. Çelebilerin özel bir mevkii ve büyük nufuzları vardı, hattâ Padişahlara onlar kılıç kuşatırlardı. Osmanlı İmparatorluğunun belirli şehirlerinde birer mevlevîhane bulunurdu. İstanbul'da da Mevlevî dergâhları vardı. Dergâhın başında bulunana «Şeyh» denirdi. Şeyhler «Dede»ler arasından seçilirdi. Şeyhliği, Çelebi'nin onaylaması şarttı. «Dede» 1001 günlük çileyi tamamlayan dervişe denilirdi.

Mevleviliğin en ilgi çekici tarafı âyinleridir. Padişahlık zamanında bu âyinler her dergâhta yapılırdı. Şimdi yalnız yılda bir kere Konya'da yapılmaktadır. Âyinlerde «Mutrıp» denilen saz heyeti ile «Âyinhan» denilen okuyucular «Âyin-i şerif» besteleri okurlar. Dervişler de bu «Semâ'» da vecd içinde, kendilerinden geçercesine dönerler.

Mevlevî müziği Tasavvuf musikisinin en önemli kısmıdır. Mevlevîhanelerde yüzyıllar boyunca değerli bestekârlar yetişmiş ve Mevlevîhaneler konservatuar yerini tutmuştur.

MEVLÂNÂ

Mevlânâ Celâlettin-i Rumî, 1207-1273 yılları arasında yaşamış şair, mutasavvıf, bilgin ve fikir adamıdır. Doğu ve Batı medeniyeti kendisini dâhi olarak tanır. O devrin büyük kültür merkezi olan Belh'de doğmuştur. Babası ve annesi Türk'tür. Babası «Sultân-ül Ulemâ» (Bilginlerin Sultanı) diye tanılan Bahaettin Velet, annesi Harzemşah hanedanından bir prensestir. Celâlettin-i Rumî Anadolu'da yerleşip şöhretini yaydığı için «Rumî» diye anılmıştır.

Bahaettin Velet'in manevî nufuzundan Harzemşah'lılar çekiniyordu. Bahaettin Velet, Harzemşah'lılarla arası açılınca Belh'ten ayrıldı. Mevlânâ o sırada dört yaşındaydı. Babası ile İran'a, Bağdat'a geçip oradan Mekke'ye gittiler. Babası Hacı olduktan sonra Anadolu'ya geçtiler. Anadolu'da o sırada Selçuklu İmparatorluğu en muhteşem çağını yaşıyordu. Devlet merkezi Konya'da Bahaettin Velet büyük bir saygı ile karşılandı. Aile Konya'ya gelinceye kadar bir çok Anadolu şehirlerini gezmiş ve Karaman'da Mevlânâ, Şerafettin Semerkandî'nin kızı Gevher Hatun'la evlenmişti. Mevlânâ'nın annesi Mümine Hatun da burada ölmüştü. Mevlânâ Konya'ya geldiği zaman 21 yaşındaydı. Babasının ilminden büyük istifadeler sağlamış ve her gittikleri yerin bilginlerinden çok şeyler öğrenmiş ve kendisinde bulunan dehâ ile bunları yoğurarak büyük bir ilim adamı haline gelmişti. Mevlânâ'nın dehâsı ve ilmi ona Konya'da büyük itibar gösterilmesine sebep oldu. Konya'nın en önemli medreselerinde dersler veriyor, öğrencilerine bir hocadan ziyade bir uyarıcı gibi davranıyor, onlara geniş ufuklar gösteriyordu. Ayrıca Selçuk hükümdarını ve vezirleri de aydınlatıyordu.

1244 yılında Konya'ya Tebriz'li Mehmet Şemsettin adında yüksek fikirli ve esrarlı hislere sahip bir derviş geldi. Bu derviş Mevlânâ'nın hayatını tamamen değiştirdi. Bu sırada 37 yaşında olan Mevlânâ bir fikir adamı hüviyetinden bir gönül adamı haline geçti. Mevlânâ daha çocukken bu dervişle Şam'da kısa bir süre görüşmüştü. Mevlânâ artık Şems'ten başka herkesi ihmal ediyordu. Bu hal kendisini sevenleri ve öğrencilerini çok üzdü. İçlerinden bir kısmı Şems'i ölümle tehdit ettiler. Bunun üzerine Şems gizlice Şam'a kaçtı.

Şems'in kaçışı Mevlânâ'yı perişan etti. Şems'in dostluğuna doyamamıştı. Mevlânâ'nın öğrencileri yaptıklarına pişman oldular. Şems'i geri getirmek için teşebbüse geçtiler. Mevlânâ'nın mektupları ve oğlu Sultan Velet'in 20 kişilik bir kafileyle Şam'a gidip yalvarmasından sonra Şems Konya'ya döndü. Fakat Mevlânâ yine ders ve vaaz vermiyordu. Kendi iç âlemine dalmış duygularının esiri olmuştu. Müritleri Mevlânâ'nın bu halinden de şikâyetçi olunca Şems birdenbire esrarengiz şekilde ortadan kayboldu.

Mevlânâ bundan sonra tamamen bir gönül adamı oldu. Kendini şiir ve semâ'a verdi. Kendisini Şems'le aynı görmeğe ve şiirlerinde onun adını kendi adıymış gibi söylemeğe başladı.

Mevlânâ 66 yaşında Konya'da öldü. Hastalığı yüksek ateşli karaciğer rahatsızlığıydı.

Cenaze törenine Hıristiyan, Musevî bütün Konya'lılar katıldı. Türbesini Selçukî Veziri Alâmettin Kaysar, mimar Tebriz'li Bedrettin'e yaptırdı. Ondan sonraki Selçukî ve Osmanlı hükümdarları türbeye ve müştemilâtına ilâveler yaptırdılar. Osmanlı Padişahları Konya'dan sefere çıkarlarken Mevlânâ'nın türbesini ziyaret ederler ve sandukasının örtüsünün saçağını öperlerdi.

Mevlânâ'nın ölümünden sonra yerine müritlerinden Hüsamettin Çelebi geçti. Onun da ölümünden sonra Mevlânâ'nın oğlu Sultan Velet sonradan «Mevlevîlik» adını alan tarikatın başına geçti. Mevlevî tarikatının kurucusu, düzenleyicisi, teşkilâtlandırıcısı babası gibi şair, bilgin ve fikir adamı Sultan Velet'tir.

MEVLÂNÂ'NIN KİŞİLİĞİ

Mevlânâ «Efendimiz» demektir. Yaşarken ve öldükten sonra bu lâkapla anıldığı için asıl ismi ikinci plânda kalmıştır.

Mevlânâ bütün dünya tarafından saygı ile anılmış, takdir edilmiş ve hayranlık duyulmuş büyük bir san'at ve fikir dehâsıdır. İngiliz müsteşrikî A. J. Arberry onun için şu hükmü vermiştir:

«Dünyanın en büyük şairlerinden biri... Eğer en büyüğü değilse.»

Goethe'den başlayarak Batı şairlerinin çoğunda Mevlânâ hayranlığı vardır.

Mevlânâ insanı her şeyden üstün tutmuştur. Kişi hürriyetine, fikir hürriyetine verdiği değer insanı kutsal hale getirmiştir. Mevlânâ doğuştan gelen hiç bir farkı ve sonradan edinilmiş maddî değerleri tanımadan bütün insaniyete aynı kıymeti vermiştir. Mevlânâ'ya göre en kötü insan bile bağışlanmaya ve sevgiye lâyıktır. Mevlânâ bütün eserlerinde Allah aşkının insanı ne kadar yükseltiğini, arıdığını kendi dehâsına has bir söyleyiş ile belirtmiştir.

Yüzyıllar boyunca bütün Doğu'lu şairler onun bu içli lirizminin etkisi altında kalmışlardır. Mevlânâ'nın dinamik felsefesi uyanan İslâm âlemine yüzyılların ötesinden seslenmiştir.

Oğlu tarafından kurulan tarikat Türk kültürüne büyük hizmetlerde bulunmuştur. Mevlânâ'da Türklük sevgisi çok büyüktür. Türk ırkını daima övmüş, fakat Türk dili yaşadığı yıllarda Anadolu'da bir şiir dili olacak kadar gelişmemiş olduğu için Farsça yazmıştır. Buna Mevlânâ çok üzülmüş ve şöyle demiştir:

«Aslem Türk-est egerçî hindû-gûyem». Bu mısranın mânâsı **«Her ne kadar Farsça söylüyorsam da, aslım Türk'tür.»** demektir.

Mevlânâ'nın en büyük eseri Mesnevî'dir. Mesnevî Farsça aruz'un **«Fâilâtün - fâilâtün-fâilât»** vezniyle yazılmıştır. Dünya edebiyatının bu muhteşem eseri çok defa Mevlânâ tarafından irticâlen söylenmiş ve müridi Çelebi Hüsamettin tarafından zapdedilmiştir. Mesnevî'nin konusu iç içe anlatılan hikâyelerden ve bunların bütün insanlık âlemine seslenecek kadar beşeri bir anlayışla tefsirinden ibarettir. 6 cilte ayrılan Mesnevî 25.700 beyittir.

Mesnevî:

«Bişnev ez-ney çun hikâyet mîküned
Ez-cudâyîhâ şikâyet mîküned»

mısralarıyla başlar. Nahifî bu mısraları şu şekilde Türkçe'ye çevirmiştir:

«Dinle neyden kim hikâyet etmede
Ayrılıklardan şikâyet etmede»

Mesnevî, Kur'ân ve Hadislerden sonra İslâm âleminde üzerinde en çok durulan eserdir.

DÎVAN-I KEBÎR: 40.380 beyitlik muazzam bir şiir külliyatıdır. İslâm edebiyatının en kalın bir kaç dîvanından biridir. Şiirlerin çoğu Farsça'dır. İçinde Arapça, Türkçe hattâ Rumca parçalara da rastlanır. Mevlânâ'yı yeryüzünün en büyük şairleri arasına koyan eserlerinden biri budur.

Mesnevî ve Dîvân-ı Kebîr'in Doğu ve Batı dillerine sayılamayacak kadar tercümesi vardır. Mevlânâ'nın bu iki eserinden başka **«Fîhi mâ Fîh»**, **«Mektûbat»**, **«Mecâlis-i Seb'a»** adında Farsça üç eseri daha vardır.

MESH

Lûgat anlamı bir şeyi, vücudun bir yerini el ile silme, sığamadır. Meselâ abdest alırken ıslak elin avucu ile başın dörtte biri meshedilir. Bir de, bir çeşit fotin olan «mest»ler üzerine meshetmek vardır. Yani abdest alırken ayaktan mestler çıkarılmaz ve ıslak elle üzerine meshedilir. Fakat mestlerle camiden ve seccadeden başka hiç bir yere basılmaz ve üzerine lâstik giyilir.

Bundan başka kırık olan veya yaralı bulunan bir uzvu meselâ kolu abdest alırken yıkamak mümkün olmayacağından sargı üzerine meshedilir.

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

MÜSLÜMANLIK

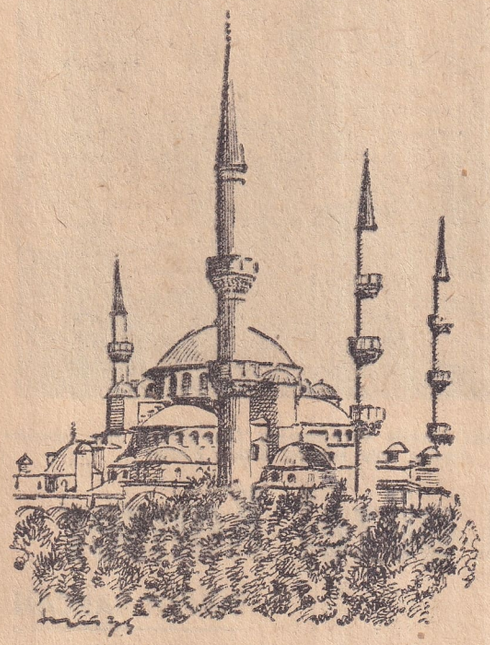

Camiler, Müslümanlığın kutsal yapılarıdır. İslâm medeniyetinin mimarî şâheserleri camilerdir.

Müslümanlık VII. yüzyılda İslâm inançlarına göre Hazreti Muhammed'e Allah katından Kur'ân'ın inmesiyle başlamıştır. İlk âyet 610 yılında vahyolunmuş ve Hazreti Muhammed'e hayatı boyunca inen âyetlerle Kur'ân tamamlanmıştır.

Putperestlerin çok olduğu bir devrede Müslümanlık yayılışı büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Hazreti Muhammed bu yüzden putperestlerle çeşitli savaşlar yapmıştır. Putperest Kureyş'lilerin Müslümanlara yaptıkları baskı ve eziyet yüzünden Hazreti Muhammed ilk inanmışlarla Mekke'den Medine'ye hicret etmiştir. Hicret, Hicrî tarihin başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Müslümanlığı ilk kabul edenler Hazreti Muhammed'in karısı Hatice ile yakın arkadaşı Ebu Bekir'dir. Müslümanlık ilk yıllarda putperestler arasında kolay anlaşılmamış ve benimsenmemiştir. İlk iki yıl içinde Müslüman olanların sayısı onikiydi. Müslümanlık Hicret'ten sonra yayılmış ve bu yüzden Müslümanlar çeşitli savaşlara girmek zorunda kalmışlardır. 623 yılında Hazreti Muhammed öldüğü zaman Müslümanlık bütün Arap yarımadasında yayılmış ve kuvvetli bir din haline gelmiş bulunuyordu.

Müslümanlığın inanç esasları altıdır. (Bak. İman).

Müslümanlık Allah'ın tek olduğunu ve Allah'a eş koşmanın kâfirlik olduğunu emreder. Müslümanlığın ilk şartı olan «Kelime-i Şahâdet» de bu açıkça belirtilmiş ve Hazreti Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğu bildirilmiştir. Müslümanlıkta yaratılan şeylere aşırı derecede bağlanmak, Allah'a karşı yapılan ibadetleri başkasına karşı yapmak, bilinmeyeni bilmek iddiasında bulunmak, sihir, büyü gibi gizli kuvvetlere inanmak, Allah'tan başkasının adına yemin etmek, türbelere, mezarlara karşı aşırı saygı göstermek, bu gibi yerlere giderek dileklerde bulunmak, adak adamak dine aykırıdır. Allaha eş koşmaktır.

Müslümanlık Allah'ın bütün peygamberlerine onların kutsal kitaplarına inanmayı emreden birleştirici bir dindir. Dinî inançlara göre Hazreti Âdem'den başlayıp Hazreti Muhammed'e kadar bir çok Peygamber gelip geçmiştir. Kur'ân'da Hazreti Muhammed'le birlikte 25 peygamberin adı vardır. Müslümanlık Kur'ân'da ismi geçen bütün peygamberlere inanılmasını emreden geniş anlamlı bir dindir. Halbuki diğer dinler böyle değildir. Meselâ İsrailoğulları kendilerinden başka bir milletten peygamber çıkacağına inanmadıkları gibi Hazreti Muhammed'e de inanmamışlardır. Hıristiyan'lar da böyledir. Yalnız İncil'de İsa'dan sonra büyük bir kurtarıcının geleceğinden bir kaç kere bahsedilir.

Putperestliğin ve Musevî'liğin taassubu içinde meydana gelen Müslümanlık insanlık âlemine o zamana kadar görülmeyen bir anlayış getirmiştir. Çünkü Museviler yalnız kendilerinin, Hıristiyanlar da yalnız Hıristiyan olanların cennete gideceğine inanıyorlar ve Hazreti Muhammed'i tanımıyorlardı. Halbuki Müslümanlık bütün peygamberlere ve kutsal kitaplara inanmayı emrediyordu. Bu geniş, açık ve toleranslı anlayış o devir için çok ileri bir görüştü.

Müslümanlık insanların çalışmasını emreden bir dindir. Kur'ân'da insanların çalışmasını emreden bir çok âyet vardır. Fakat îmanın şartlarından biri olan Kazâ ve Kadere inanmak bâzı kimseler tarafından yanlış anlaşılmıştır. Kazâ ve kaderin Allah'tan olduğuna inanmak «Ne yaparsak yapalım mukadder olan başımıza gelecektir» demek değildir. Böyle olsaydı kutsal kitaplara ve peygamberlere ihtiyaç kalmazdı. Çalışkanlığı, bilimi en büyük erdem kabul eden Müslümanlık tembelliğin tamamen karşısındadır. Kazâ ve kadere inanılmasının emredilmesinin sebebi insanları büyük başarılar karşısında putlaştırmamak görevlerini gerektiği gibi yapmaları içindir. Meselâ ölüm korkusundan savaşa gitmeyen bir kimse savaşa gitmese bile öleceğini bilmelidir. Bu inanış ayrıca insanları üzücü olaylar karşısında ümitsizliğe düşürmekten de korur.

Müslümanlık diğer dinlerin aksine kadın hukukuna büyük önem veren ve kadın haklarını tanıyan bir dindir. Müslümanlık kadınla erkeğe eşit haklar tanır. Kur'ân'a göre kadınla erkek arasında Allah nazarında fark yoktur. Kadın çalışabilir, mal, mülk sahibi olabilir. Hazreti Muhammed iki hadîsinde şöyle demiştir:

«Cennet anaların ayağı altındadır.»

«Ananız ile babanız ikisi birden çağırırlarsa ananıza koşunuz.»

Bu hadîsler Müslümanlığın kadına verdiği değeri göstermektedir.

MÜSLÜMANLIĞIN ŞARTLARI

Müslümanlığın şartı beştir:

1. **Kelime-i Şahadet getirmek. Yâni Allah'ın varlığına ve birliğine, Hazreti Muhammed'in Allahın kulu ve peygamberi olduğuna, gönlü ile inanmak ve bunu dili ile tekrar ederek» «Eşhedü en lâ ilâhe illâllâh ve eşhedü enne Muhammeden Abdühû ve Resûlüh» diye söylemek.**
2. **Günde beş vakit namaz kılmak.**
3. **Zekât vermek. Dince zengin sayılan herkes her yıl malının kırkta birini fakirlere zekât olarak dağıtması lâzımdır.**
4. **Ramazan ayında oruç tutmak.**
5. **Hacca gitmek Vücudu sağlam ve yetecek kadar parası olan her Müslüman ömründe bir kere Hac'a gitmelidir.**

MÜSLÜMANLIĞIN YAYILIŞI

Müslümanlık doğuşundan bu yana dünyanın her yanına yayılmıştır. İslâmiyetin doğduğu yüzyılda Müslümanlık Doğu'da Hindistan'daki İndüs nehri kıyılarına, Batı'da Atlas Okyanusuna, Güneyde Hint Okyanusuna, Kuzey'de Kafkasya'ya kadar yayılmıştı.

Bu sınırlar Emevî ve Abbasî saltanatları sırasında daha da genişledi. 8. yüzyılda Müslümanlar İspanya'ya geçtiler ve Müslümanlık Pirene'leri aşıp Avrupa'nın içerisine doğru yayılmağa başladıysa da Hıristiyanlar tarafından önlendi. 15. yüzyılda Müslümanların İspanya'dan çekilmesi üzerine Müslümanlar Kuzey Afrika'da tutundular ve Afrika'nın içeri tarafına yayıldılar. Müslüman Osmanlı Türkleri Müslümanlığı Avrupaya yayıyorlardı. Fâtih Sultan Mehmet'in 1453 yılında Bizans İmparatorluğunu yıkarak İstanbul'u fethettikten sonra Müslümanlık Orta Avrupa'ya da yayılmağa başladı. Fakat Osmanlı İmparatorluğunun 17. yüzyılda gerilemeğe başlaması Müslümanlığın da gelişmesine mani oldu.

Avrupa'daki bu gerilemenin aksine Müslümanlık Asya ve Afrika'da yayılmağa devam ediyordu. Özellikle Hindistan'da çok gelişen Müslümanlık Endonezya adalarına kadar yayıldı.

Bugün yeryüzündeki Müslümanların sayısı 550 milyon kadardır. Müslüman çoğunluğu Asya'da yaşamaktadır. Asya'dan sonra Müslümanların en çok yaşadığı kıt'a Afrikadır. Avrupa'da ise Müslümanlar en çok Trakya, Balkanlar ve Rusya'da yaşarlar. Amerika ve Avrupa'nın diğer bölgelerinde yaşayan Müslümanların sayısı 500 bin kadardır.

İSLÂM MEDENİYETİ

Müslümanlık büyük bir medeniyetin doğmasına sebep olmuştur. İslâm Medeniyeti 700 yılından 1200 yılına kadar Batı âlemini etkisi altına almıştır.

Bu 500 yıl boyunca Müslümanlık hayat seviyesi, devlet idaresi, dinî tolerans bakımından Hıristiyan âlemine önderlik etmiş, müsbet ve sosyal bilimlerde de öncü olmuştur.

Avrupalılar Müslümanlardan çok şeyler öğrenmişlerdir. Yiyecek, içecek, tıbbî malzeme, ticarî ve sınaî maddelerini Avrupalılar Müslümanlardan almışlar ve onları taklit etmişlerdir. Avrupalılar bugün bütün dünyada kullanılan rakkamları da Müslümanlardan öğrenmişlerdir. Müslüman ilim adamları eski Yunanlıların tıp, matematik, fizik, kimya, astronomi bilimlerini geliştirmişlerdir.

Müslüman âlimleri yüzyıllar boyunca dünya medeniyetine önderlik etmiş ve ışık tutmuşlardır.

Bağdat Abbasî saltanatının başkenti olduktan sonra bir bilim şehri haline gelmiştir. 794 yılında Bağdat'ta bir kâğıt imâlathanesi kurulmuş ve sayısız kitaplar yazılmıştır. Mogollar 1258'de Bağdat'ı işgal edip harabeye çevirdikleri zaman şehirde 36 genel ve özel kütüphane vardı.

8. ve 9. yüzyıllarda Avrupada kitaba önem verilmezken İslâm ülkelerindeki camilerde kitaplıklar vardı. 830 yılında Abbasî Halifesi El-Me'mun bugünkü parayla 200 milyon liraya yakın para harcayarak bir ilim akademisi kurdurmuştu. «Beytül Hikme» (Bilim evi) diye anılan burada rasathane, kütüphane ve bir de tercüme kurulu vardı. Bu kurul eski Yunan eserlerini Arapça'ya çeviriyordu. 850 yılında bütün Yunan eserleri Arapça'ya çevrilmişti.

Müslüman dünyasındaki bilim gelişmesi yalnız Arap âlemine ait değildi. Müslüman Türkler de büyük bilginler yetiştiriyordu. Harezm'li El-Harezmi önemli matematik eserleri yazdı. Logaritma, cebir gibi matematik kollarını dünyaya ilk defa o tanıttı. Bağdat'taki rasathanede çalışan bilim adamları dünyanın yuvarlak olduğunu biliyorlardı. Dünyanın çapını bile hesap ederek bugünkü gerçek rakkama yakın bir rakkam bulmuşlardı.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

[Müslümanlık konusunun devamıdır]

FARABİ

870 — 950

Ünlü Türk filozofu ve İslâm medeniyetinin en büyük bilim adamlarından biridir. Türkistan'ın Seyhun ırmağı kenarında Fârab şehrinde doğmuştur. Asıl adı Mehmet'tir. Farsça, Yunanca, Lâtince, Arapça bilirdi. Aristo'nun bütün eserlerini incelemiştir. Tıp ve musiki kollarında devrinin en büyük âlimi olmuştur. Doğu âlimleri kendisine Aristo'ya nisbetle ikinci üstad (Hocay-ı Sâni) ünvanını vermişlerdir.

Türk asıllı El-Biruni de astronomi ve coğrafya bilimlerinde büyük keşiflerin sahibi olmuştur. Enlem ve boylam derecelerini hesaplamıştır. El-Biruni dünyanın hem kendi çevresinde, hem de güneşin çevresinde dönebileceğini söyleyerek Batı bilginlerinden çok önce bir gerçeği açıklamıştır.

Müslümanlar Tıp ilminde de Batı'ya öncülük yapmışlardır. Avrupa'lıların Müslümanlarla yaptıkları ticaretin esasını ilâç teşkil ediyordu. İlk eczacılık okullarını kuranlar Müslümanlardır. Bâzı ameliyatlarda haşhaştan istifade ederek anestezi yapmışlardır. Müslüman ülkelerinin çoğunda hastahane vardı. Bunların en büyüğü Şam'daki Bimâristan'dı. O devirde yetişen tıp bilginlerinden en büyüğü Ebû Bekr Muhammed Razi'dir. Bu ilim adamının 131 cilt kitabı vardır. Bulaşıcı hastalıklar hakkında ilk eseri Ebû Bekr Muhammed Razi yazmıştır.

Razi'den başka ünlü bir Tıp adamı da İbni Sina'dır. İbni Sina yüzyıllar boyunca Batı âlemini tesir altında bırakmıştır.

Müslümanlık Güzel Sanatlar, Mimarî ve Felsefe kollarında da büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Türk filozofu Farabî eserleriyle bütün dünya'ya nam salmıştır.

Müslümanlığın gittikçe ilim ve askerî alanda gelişmesi Hıristiyan âleminde endişe uyandırıyordu. Nihayet Haçlı seferleri iki medeniyeti karşı karşıya getirdi. 174 yıl süren Haçlı Seferleri Hıristiyanların yenilgisiyle sona erdi. Fakat Moğol istilâsı İslâm medeniyetine en büyük darbeyi vurmuştur. 1219 yılında başlayan Moğol istilâsı İslâm âlemini ezip geçti. Semerkant, Buhara, Bağdat, Belh, Merv, Rey, Herat gibi İslâm medeniyetinin en büyük şehirleri Moğolların eline geçti. Yüzbinlerce Müslüman öldürüldü, yüzbinlerce kitap yakıldı ve sanat eserleri parçalandı.

Müslümanlığın tekrar eski kudretini bulması Osmanlı Türkleri sayesinde olmuştur. Fakat Osmanlı imparatorluğunun gerilemesiyle İslâm medeniyeti de gerilemiştir.

MUHAMMED

Hazreti Muhammed 570 yılında Mekkede doğmuş ve 632 yılında riklet eylemiştir. Babası Abdullah, Hazreti Muhammed doğmadan önce ölmüştür. Annesi Amine de Muhammed 6 yaşındayken vefat etmiştir. Bundan sonra Hazreti Muhammed'i dedesi Abdülmuttalip himayesine almıştır. Abdülmuttalip'in de ölmesi üzerine Hazreti Muhammed'i amcası Ebu Talip büyütmüştür.

Hazreti Muhammed Mekke'nin en büyük ailesi olan Kureyşlilerdendi. Dedesi Abdülmuttalip'in babası Haşim, Kureyşlilerin bir koluna kendi adını vermiştir. Bunun için Peygamber sülâlesine **«Haşimiler»** denir. Haşim'in babası Abdül Menâf Kureyş kabilesine adını veren Kureyş'in torunlarından, Kureyş de Hazreti İbrahim'in oğlu Hazreti İsmail'in uzak torunlarındandır. Bu bakımdan Hazreti Muhammed'in soyu Hazreti İbrahim'e kadar dayanır.

Hazreti Muhammed gençliğinde bütün Hicaz'da son derece doğru bir kimse olarak tanınırdı. Bu yüzden **«Muhammedül-Emin»** diye anılırdı. Babasından kendisine hiç bir şey kalmadığı için varlıklı değildi. Fakat asil bir aileden geldiği için itibar görürdü. Hazreti Muhammed 25 yaşındayken 40 yaşında çok zengin bir kadın olan Hatice ile evlendi. Hatice duldu, ticaretle meşguldü. Hazreti Muhammed bu evlilikten sonra Hatice'nin ticaret ve kervan işleriyle uğraştı.

610 yılı Müslümanlığın başlama tarihidir. Bu yıl Hazreti Muhammed 40 yaşına girmişti. Üzerine olağanüstü bir tefekkür, bir durgunluk bir hassasiyet çöktü. Sık sık Mekke çevresindeki Hirâ dağındaki bir mağaraya çekiliyor ve orada tefekküre dalıyordu. İslâm inançlarına göre bu mağarada Hazreti Muhammed'e meleklerden Cebrail vasıtası ile Allah katından ilk vahiy geldi. Bu Hazreti Muhammed'e tarifsiz bir heyecan verdi. Titreyerek evine geldi. Bütün vücudu titriyordu. Karısı Hatice'ye kendisini örtmesini söyledi. Hazreti Hatice bir şey olduğunu anlamıştı. Hiç bir şey söylemeden evde bulunan bütün örtülerle Hazreti Muhammed'i örttü. Bir süre sonra titremesi geçen Hazreti Muhammed doğruldu ilk âyeti okudu. Âyetin kendisine nasıl vahyolduğunu şöyle anlattı:

«Hirâ mağarasında uykuya varmıştım. Cebrail göründü. Gözlerime üstü yazılı bir ipek varâk tutup,

— Oku!

Dedi.

— Ümmiyim!

Dedim. Beni yakaladı, o ipek varâkı dudaklarıma, ağzıma, burun deliklerime dolayıp öyle bir şiddetle bastırdı ki, nefesim tıkandı. Ölüm saatim geldi zannettim. Sonra beni koyverdi:

— Oku!

Diye tekrarladı. Eskisi gibi:

— Ümmiyim!

Dedim. Beni yine tuttu, bu sefer son nefesimi veriyorum zannettim ve yine elini gevşetti, üçüncü defa tekrar etti:

— Oku!

O ipek varakı tekrar ağzıma, burnuma dolarsa öleceğimden korktum. Bu sefer ciğerlerimin dayanamayacağından emindim.

— Neyi okuyayım?

Diye sordum:

Şöyle dedi:

Yaratan rabbinin ismiyle oku ★ O insanı bir kan pıhtısından yarattı ★ Oku! Allah gafururrâhîmdir ★ Kalemi kullanmayı o öğretti ★ İnsana bilmediğini öğretti.

Mağaradan çıktım, dağdan inerken yarı yolda bir nidâ geldi:

— Ya Muhammed, sen Allahın Peygamberisin, ben Cebrail'im!

Başımı kaldırıp göğe baktım. Baştan başa Cebrail'in varlığı ile dolmuştu. Gözlerim sanki görmez olmuştu. Ne yana çevirsem yalnız onu görüyordum. Şaşırmıştım. Ne geri, ne de ileri gidebildim.

Cebrail ikinci defa:

— Ya Muhammed, sen Allah'ın Peygamberisin, ben Cebrail'im.

Dedi, rüyadaki bir hayâl gibi kayboldu. O zaman yüreğim en müthiş bir heyecanla çarparak eve koştum.»

Bu vahiyden sonra Hazreti Muhammed'e 3 yıl bir daha vahiy gelmedi. Hazreti Muhammed heyecan ve sıkıntıyla yeni bir vahiy bekledi. İkinci vahiy yine br gün Hira dağındayken geldi ve bir daha arkası kesilmedi. Hazreti Muhammed okumasını bilmezdi. Ama gelen bütün vahiyleri hemen ezberler bir hecesini bile yıllarca sonra unutmazdı. Etrafındaki müslümanlar da bu vahiyleri ezberlerler veya yazarlardı.

Yeni dini ilk kabul edenler Hazreti Hatice, Ebu Bekir ile Peygamberin kölesi ve manevî oğlu Zeyd oldu. Kısa bir süre içinde yeni dine girenlerin sayısı arttı. Yeni dine girenlere **«Allaha teslim olanlar anlamına» «İslâm»** dendi. Hazreti Muhammed'in amcası Ebu Talip'in oğlu Hazreti Ali ile Emevî ailesinden Hazreti Osman'ın müslüman olması yeni dinî kuvvetlendirdi. Yeni din Mekke'de büyük muhalefetle karşılandı. Çünkü Müslümanlık Putperestliği ortadan kaldırıyor ve insan hakları üzerinde büyük devrimler yapıyordu. O devirde Arabistan görülmemiş bir ahlâksızlık ve cehalet içindeydi. Bu yüzden Arapların bu devrine **«Cahiliye devri»** denir.

Yeni nesil putperestliğe ve tatbik edilen Hıristiyanlığa da karşıydı. İslâm inançlarına göre Allah'tan gelen dinlerin saf şeklini kaybetmesi üzerine Hazreti Muhammed Allah tarafından insanlığa gönderilmişti. Çünkü tek Allaha inanan Hıristiyanlık kısa bir süre içinde esas şeklinden ayrılmış, Allah'ın kulu olan Hazreti İsa'ya da Allahlık sıfatı verilmiş, Allah üçe ayrılmak istenmişti. Bütün bunlara rağmen Hazreti Muhammed'e kadar olan tek hak dini Hıristiyanlıktı. Fakat Hıristiyanlık bu haliyle insanların ihtiyaçlarını karşılayamıyordu. Herşeye rağmen, tahrif edilmelerine rağmen Tevrat, hoş görülüyordu. Fakat putperestlik böyle değildi. Putperestler kendi yaptıkları putlara tapıyor ve boş inançlara bel bağlıyorlardı. Halbuki yeni din ahlâk ve akıl diniydi.

Mekkeli putperestler yeni dine inananlara şiddetli bir baskı yapıyorlardı. Baskı şiddetini o derece artırmıştı ki, Hazreti Muhammed bir kısım Müslümanların müslümanlık kesin zaferi kazanıncaya kadar Habeşistana göç etmelerine izin verdi. Fakat baskı gittikçe artıyordu. Nihayet Hazreti Muhammed anne tarafından mensup olduğu «Yesrib» (Medine) halkı tarafından dâvet aldı. Medineliler Mekke'ye geldiklerinde Hazreti Muhammed'i dinlemişler ve Müslümanlara nasıl baskı yapıldığını görmüşlerdi. Nihayet 622 yılının 24 Eylül günü bütün müslümanlar Medineye hicret ettiler. Bu gün Müslümanlar için dönüm günüdür. İlk defa İslâm devletinin temeli atılıyordu. Bu devletin reisi Hazreti Muhammed'di.

10 yıllık Medine devri İslâmiyet için gerçek bir zafer devresi oldu. Bu devre içinde Müslümanlar Putperest Mekkelilere karşı savaştılar. Bu savaşların en önemlileri Bedr, Uhd ve Hendektir. Bütün bu savaşlar Uhd müstesna Müslümanların zaferi ile sonuçlandı.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

[Muhammed konusunun devamıdır]

Müslümanların zaferleri pek çok Arap kabilesinin Müslüman olmasına sebep oldu. 628 yılında Mekkeliler Müslümanlarla Hudeybiye anlaşmasını imzaladılar. Bu anlaşma ile Mekkeli Putperestler Hazreti Muhammed'i yeni bir dinin ve yeni bir devletin başı olarak tanıyorlardı. 630 yılında Hazreti Muhammed 10 bin kişi ile Mekke'ye yürüdü. Mekkeliler kendilerini savunamadılar. Müslümanlar hemen hiç kan dökülmeden Mekke'ye girdiler. Hazreti Muhammed bizzat Kâbe'deki bütün putları kırdı. Mekke artık İslâm olmuştu.

Mekke fethedildikten sonra Arap kabilelerinin çoğunluğu Müslüman oldular. Fakat olmayanlardan bir kısmı Mekke üzerine yürümeğe hazırlanıyordu. İslâm ordusu daha önce davranıp bunlarla Hüneyn mevkiinde karşılaştı. Hazreti Ömer ve Hazreti Ali'nin büyük kahramanlık gösterdikleri bu savaş müslümanların zaferi ile bitti.

BİZANSLILAR

Müslümanların zaferleri gün geçtikçe her tarafa yayılıyor ve duyuluyordu. Bu sırada Bizans İmparatoru Heraklius'un büyük bir ordu ile Arabistan'a doğru yürüdüğü haber alındı. Hazreti Muhammed Bizanslıları karşılamak üzere 30 bin kişilik bir ordu ile hareket etti. Müslüman ordusu Arabistan'ın Suriye sınırı olan Tebük'e kadar geldi. Bizans ordusuna rastlanmadı. Yalnız Suriye'ye kadar bütün Arabistan bu şekilde fethedilmiş oldu.

Artık Hint Okyanusundan Suriye çölüne, Kızıldeniz'den Basra körfezine kadar uzanan geniş ülkelerde kudretli ve âdil bir İslâm devleti kurulmuş oluyordu.

VEDA HACCI

Bundan sonra Hazreti Muhammed Hac gününde bütün Müslümanları Mekke'ye çağırdı. Bu Hazreti Muhammed'in son haccıydı. İslâm âleminde buna «Vedâ Haccı» denir. Hazreti Muhammed Arafat'a çıktı ve oradan bütün Müslümanlara hitap etti. Allahın emirlerinden çıkmamalarını, eşlerini hoş tutmalarını, faizle para vermemelerini, eski devirde işlenmiş cinayetlerin intikamını gütmemelerini söyledi ve vaazını şöyle bitirdi:

«Ey müminler! Birbirinizin kanına ve malına tıpkı bugün gibi, tıpkı bu yerler gibi kutsal gözle bakınız. Ey müminler! Sözlerimi unutmayınız. Zira bu yerde bir daha sizinle beraber olacakmıyım, bilmiyorum. Her şeyin üstünde şunu biliniz ve hatırlayınız ki, Müslümanlar birbirlerinin kardeşleridirler. Yarab! Vazifemi görebildim mi?»

Yüzbin insan bir ağızdan cevap verdi.

— Evet.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed şöyle dedi:

— Ey Rabbim! Şahitlerimi kabul eyle!

Vedâ haccından sonra Hazreti Muhammed kısa bir hastalığı müteakip vefat etti. Yerine en yakın arkadaşı ve ilk Müslüman olanlardan Ebu Bekir Halife seçildi.

MUSEVİLİK

Hazreti Musa tarafından kurulan dindir. Tek Allaha inanan yeryüzünde mevcut dinlerin üçüncüsüdür. Museviliğin kutsal kitabı Tevrat'tır.

Musevilik üç temele dayanır:

1. Ahlâk,
2. Hükümler,
3. Medenî haklar.

AHLÂK: Musevî inançlarına göre Allah kendiliğinden var olan, ölümsüz, üremeyen, maddesi olmayan, yüce bir varlıktır.

Allah her şeyi görür ve bilir. Kudret sahibidir. Âdem'i Allah yaratmıştır. Bütün soyunun günahını çekeceği ilk hatâyı Âdem'e o işletmiştir. Vücut ruhtan ayrı bir varlıktır. Öbür dünyadaki yaşayışa muhakkak inanmak gereklidir.

HÜKÜMLER: Musevilikte törenlerin yeri büyüktür. Bu dinî törenlerin amacı İsrailoğullarını putperestlerden uzak tutmaktır. Bu maksatla Havralar ve Hahamlık müessesesi kurulmuştur.

Museviliğin dinî törenleri gittikçe genişlemiş Davut ve Süleyman peygamberler bu törenleri zenginleştirmişlerdir. Dinî törenlere ilâhilerin ve müziğin ilâvesi onları daha cazip hale getirdi. Kanlı ve kansız kurbanlar din törenlerine yenilik getirdi. Önceleri koyun, keçi, güvercin, sığır, dana gibi hayvanlar kurban ediliyordu. Sonraları «Hamursuz» denilen tuzsuz ekmekten çeşit çeşit çörreklere kadar gıda maddeleri dağıtmak bu kurbanların yerini aldı.

Museviler haftanın yedinci günü çalışmazlar. Cumartesi günü kutsaldır. O gün çalışılmadığı gibi et yemezler. Oruç ve sünnet gibi âdet ve usuller Museviliğin şartlarındandır.

MEDENİ HAKLAR: Musevilik ilk devirlerde babaya çocuklar üzerinde sınırsız hak tanırdı. Büyük çocuk mirasta iki hak alırdı. Nişanlanmalar, evlenmeler hep aile tarafından kararlaştırılırdı. Evlenecek olan kız, müstakbel kocasından daima bir gelir alırdı ki, buna «Mühr» denirdi. Eğer koca ölürse, karı kocanın çocukları da yoksa kadın kaynı ile evlenmek zorundaydı. Bu evlenmeden ilk doğan çocuk ölen adamın çocuğu sayılırdı. Musevilikte erkeklerin bir kaç kadınla evlenmesi mümkündü. İlk Musevî âdetleri çağımıza kadar gelmiştir.

MUSA

Tek Allaha inanan en eski din olan Museviliğin peygamberi olan Hazreti Musa hakkındaki bilgiler kutsal kitap Tevrat'ta vardır.

Dinî menkıbelere göre, Hazreti Musa doğduğu zaman İsrailoğulları Mısır'da yaşıyorlardı. Mısır'ın yerlisi Kıpt kavmiydi. Bu kavim İsrailoğullarını hakir görür ve onlara bayağı muamelesi yaparlardı. Kıptlar İsrailoğullarının çoğalmasından endişe ettikleri için onlara bu şekilde davranıyorlardı. Onları köle gibi kullanıyor, en eziyetli işlere onları koşuyorlardı. İsrailoğulları bu eziyetlerden bıkmışlar ve dedelerinin ülkeleri olan Ken'an iline (Filistin) gitmek istiyorlardı. Fakat Firavun buna da razı olmuyordu. İsrailoğullarını yeni vergilerle, ağır ve eziyetli işlerle eziyordu. Mısır'daki İsrailoğulları oniki soydu. Her soy Yakup'un oğullarından birine mensuptu. Fakat bu oniki soy birleşip bir araya gelemiyorlardı. Halbuki birleşseler büyük bir kuvvet olurlardı. Fakat kendilerini birleştirecek bir liderden yoksundular.

Firavun'un kâhinlerinden birinin verdiği bir haber Firavun'u ürküttü. Kâhin o sırada İsrailoğullarından bir kadının doğuracağı erkek çocuğun Mısır'a felâket getireceğini söyledi. Firavun bunu duyunca İsrailoğullarından doğacak her erkek çocuğun öldürülmesini emretti.

Yakup'un üçüncü oğlunun soyundan Umran adında bir kadın o sırada bir erkek çocuk doğurdu. Anası çocuğunun öldürülmesinden korktuğu için hasır bir sepete koydu ve Nil nehrine bıraktı. Firavun'un karısı Asiye sarayın bahçesinde dolaşırken Nil nehrinden geçen sepeti gördü ve aldı. Çocuğu sevdi, aldı ve evlât edindi. Fakat çocuk kimsenin sütünü emmiyordu. Bunun üzerine Firavun'un karısı bütün Mısır'da sütanne arattı. Çocuk gelen kadınlardan hiç birinin sütünü emmiyordu. Umran sütanne arandığını duyunca saraya geldi. Çocuk annesinin sütünü emdi. Bunun üzerine Umran sarayda kalıp oğlu Musa'yı büyüttü.

Musa artık büyümüş ve delikanlı olmuştu. Birgün sokakta dolaşırken bir adamın İsrailoğullarından birini haksız yere dövdüğünü görünce adamı bir yumrukta öldürdü. Musa artık Mısır'da duramazdı. Kaçtı ve Yesrib (Medine) şehrine gitti. Orada Şuayp peygamberin kızlarından biriyle evlendi. Yıllarca sonra kavmine dönmek için çoluk çocuğu ile yola çıktı. Dinî inançlara göre Sinâ yarımadasında Tûr dağına çıkınca orada Allah'ın emirlerini aldı. Allah ona peygamberlik ve kurtarıcılık hakkını verdi. Musa Mısır'a dönünce ağabeysi Harun'la anlaştı. İkisi birlikte Firavun'a çıkıp kendisini hak dinine dâvet ettiler. Firavun Mısır'da kendisinden başka peygamber olmadığını söyleyerek Musa ile alay etti. Bunun üzerine Musa elindeki âsayı yere bıraktı. Âsa ejderha oldu. Firavun Musa'ya «Sen peygamber değil, bir sihirbazsın» dedi ve kendisini Mısır'daki sihirbazlarla müsabakaya dâvet etti. Bu müsabakada Musa'nın âsasının gösterdiği mucizeler diğer sihirbazların hünerlerini altetti. Musa'nın nufuzu İsrailoğullarını etkilemişti. Hepsi Musa'ya inanmış ve onun emri altına girmişlerdi. İsrailoğulları yıllardan beri bekledikleri birleştirici lidere artık kavuşmuşlardı.

İsrailoğullarının tek isteği Mısır'dan çıkıp kendi anavatanları olan Filistin'e gitmekti. Nihayet Firavun İsrailoğullarının Mısır'dan çıkıp gitmelerine izin verdi. İsrailoğulları yola çıktılar. Kızıldeniz kıyısına geldiler. Fakat Firavun İsrailoğullarına izin verdiğine pişman olmuş ve ordu ile peşlerine düşmüştü. İsrailoğulları iki tehlikenin arasında kalmışlardı. Bir tarafta Kızıldeniz, arkada da Firavun'un ordusu vardı. Denizi geçmelerine imkân yoktu. Fakat Musa âsasını yere vurunca Kızıldeniz yarıldı ve İsrailoğulları karşıya geçtiler. Onlar karşı sahile çıktıkları zaman Firavun'un ordusu da Kızıldeniz'de açılan bu geçite girince Musa tekrar âsasını yere vurdu. Geçit kapandı, Firavun'un ordusu sulara gömüldü ve hepsi boğuldu.

Musa kavmiyle «Arz-ı Mev'ud» a yani «Adanmış Ülke» olan Filistin'e giderken Tih çölünde kavmiyle birlikte aç ve susuz kaldı. Fakat Musa bir mucize gösterdi. Gökten Kudret helvası yağdırdı ve âsasını yere vurarak yerden şu çıkardı.

Nihayet İsrailoğulları Filistin hudutlarına vardılar. Musa Eriha şehri karşısındaki tepeye çıktı ve oradan Filistin'i seyretti. Fakat Musevî inançlarına göre içine «Arz-ı Mev'ut» a erişemiyeceği hakkında bir şüphe düştüğünden ve Allah'tan ümidini kestiğinden «Arz-ı Mev'ut» a erişememiş ve 130 yaşında ölmüştür. Ağabeysi Harun üç yıl önce öldüğünden İsrailoğullarını Filistin'e halefi Yûşa peygamber götürmüştür.

Musa Allah'ın emirlerini Tur dağında almıştır. Bu emirlere «On emir» denir. Museviliğin temeli olan bu «On emir» şunlardır:

1. **Puta tapmayasın,**
2. **Boş yere Yehova'nın (Allah'ın) adını anmayasın**
3. **Altı gün çalışıp yedinci gün dinlenesin,**
4. **Anana babana saygı gösteresin,**
5. **Adam öldürmeyesin,**
6. **Zina etmeyesin,**
7. **Komşunun malını çalmayasın,**
8. **Yalan söylemeyesin,**
9. **Rüşvet almayasın,**
10. **Kurban kesmeyesin.**

Musevî dini İsa'ya kadar tek Allaha inanan tek din olarak kaldı.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

MEVLÛT

Mevlût camilerde «Mevlûthânlar» tarafından okunur. Mevlûthanlar, Mevlût'u belli bir makama göre okurlar. Mevlûthan camide kürsiye çıkar ve mevlûtu oradan okur.

«Mevlût» kelimesi Arapça «Doğum günü, doğum zamanı» anlamlarına gelen «Mevlit» kelimesinden gelmektedir. Fakat kelime yüzyıllar boyunca halk arasında kullanıla kullanıla Türkçeleşmiş ve «Mevlût» halini almıştır.

«Mevlût» Süleyman Çelebi tarafından yazılmıştır. Eldeki bilgilere göre Süleyman Çelebi 1364 yılında doğmuş ve 1422 yılında ölmüştür.

Bugün Müslüman Türkler arasında «Mevlût» denilince hem Süleyman Çelebi'nin eseri, hem de bu eserin bâzı bölümlerinin çeşitli vesilelerle okunması anlaşılmaktadır.

MEVLÛT TÖRENİ

Hazreti Muhammed'in doğduğu gece olan 12 Rebiülevvel gecesi «Mevlût» kandilidir. Süleyman Çelebi'nin eserini yazdığı tarihlerde Türklerin Mevlût kandilini kutladıkları bilinmektedir. Mevlût'un 16'ncı yüzyıldan itibaren okunmasının âdet haline geldiği hakkında tarihî belgeler vardır. Atâ tarihinin bildirdiğine göre Osmanlı Padişahlarından II. Selim bu törene saygı beslemiş, I. Ahmet Mevlût töreni sırasında camilerin kandillerle süslenmesini emretmiş, I. Mahmut da bu âdeti evlere kadar teşmil etmiştir. Yine tarihçi Atâ'nın eserinden öğrendiğimize göre Rumeli ve Anadolu şehirlerindeki zengin aileler evlerde ve camilerde mevlût okuttukları gibi mevlûtlar için vakıflar tahsis etmektedirler. Abdurrahman Paşa'nın 1088 yılında kitap haline getirdiği Osmanlı Kanunnâmelerinde mevlût törenine ait hükümler vardır. Vak'anüvis Esat Efendinin «Usul-i atika-i teşrifat-ı Devlet-i Osmâniye» adlı eserinde mevlût töreninin usûl ve erkânına ait bilgiler vardır.

Bu bilgiler bize o devirlerden bu yana mevlût okumayı meslek haline getirmiş hafızların mevcut olduğunu ve bunların bu eserin her bahrini ayrı makamlardan okuduklarını ortaya koymaktadır.

Bugün ise mevlût okutmak belli günlere bağlı değildir. Maddî gücü yerinde olanlar doğumlarda, ölümlerin kırkıncı gününde, ölüm yıldönümlerinde mevlût okutmaktadırlar. Bir şeyin olması için mevlût da adanmaktadır.

Mevlût camilerde olduğu gibi evlerde de okunur. Mevlût okuyanlara «Mevlûthân» denir. Mevlûthânlar sesi güzel olan hafızlardır. Mevlûtlar camilerde çoğunlukla öğle ve ikindi namazlarından sonra okunur. Mevlûtlarda gülsuyu ve şeker dağıtılır. Mevlût şekerleri külâh biçimindedir.

MEVLÛT'UN TARİHÇESİ

Arap âleminde «Mevlût Kandili» gecesi 13. yüzyıldan başlanarak törenlerle kutlanırdı. Bu törenlerde Hazreti Muhammed'in hayatından ve şahsiyetinden bahseden Arapça mevlût kitapları okunurdu. Süleyman Çelebi'nin eserinin yazılışına kadar bu kitaplar gittikçe çoğalmıştır. Süleyman Çelebi'nin bu kitaplardan çoğunu okuduğu, İbni Hişam'ın eserini kendisine kaynak olarak aldığı sanılmaktadır.

Lâtifî tezkeresinde ve Âlî tarihinde anlatılan ve başka kaynaklarda da tekrar edilen bir rivayete göre Süleyman Çelebi «Mevlût» eserini şu olay üzerine yazmıştır:

«Bursa'daki Ulu cami'de bir vâiz «Biz Allah'ın peygamberlerinden hiçbirini ötekinden ayırmayız» anlamındaki âyeti tefsir ederken, bu âyete dayanarak Muhammed'in İsâ'dan daha üstün tutulmamasını, her peygamberin eşit olduklarını söylemiş. Cemaat arasında bulunan bir Arap din adamı bu tefsire itiraz ederek yanlış olduğunu, Muhammed ile İsa arasındaki eşitliğin ancak görevleri yönünden olabileceğini bildirmiş ve Kur'ân'daki «Biz bu peygamberlerin bâzısını diğerlerinden üstün kıldık» âyetinin anlamının kalmayacağını söylemiş ve bunu delilleri ile açıklamış. Bu konudaki tefsirin iki âyetin birleştirilerek yapılması gerektiğini, Allah katında bâzı peygamberlerin — Hazreti Muhammed — diğerlerinden üstün tutulduğu yolunda tefsir edilmesi lâzım geldiğini bildirmiş. Bunun üzerine cemaat arasında ikilik çıkmış ve Arap din adamı vâiz'in küfre saptığını iddia ederek aleyhinde fetva almağa teşebbüs etmiştir.»

Bâzı kaynaklar Süleyman Çelebi'nin bu olaydan çok üzüldüğünü ve vâizi tenkid eden şu beytleri kaleme aldığını bildirmektedirler:

Ölmeyip İsa göğe bulduğu yol
Ümmetinden olmak için idi ol
Çok temenna kıldılar Hak'tan bular
Tâ Muhammed ümmetinden olalar
Gerçi kim bunlar dahi mürsel dürür
Leyk Ahmet efdal-ü ekmel dürür
Zira ol efdallığa elyâk dürür
Anı öyle bilmeyen ahmak dürür»

Süleyman Çelebi'nin bu beyitlerini görenler çok beğenmişler, bu yolda devam etmesini, bu konuda Arapça'da çok eser olduğu halde Türkçe'de bulunmadığını söyleyerek teşvik etmişlerdir. Süleyman Çelebi'nin Mevlût'u yazmasına sebep o devirde Anadolu'daki «Şiî - Sünnî» mücadelesi de gösterilebilir. O günkü vâiz'in Şiî olduğu tahmin edilmektedir. Bu bakımdan Süleyman Çelebi'nin Mevlût eserini Osmanlı Devletinin ortaya çıktığı sıralarda Sünnî - Müslüman toplumunu dıştan gelecek yıkıcı hareketlere karşı desteklemek amacı ile yazdığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Eserin bütününde bu yönlere işaret eden bir çok bölümler vardır.

Süleyman Çelebi'nin bugün mevcut olan tek eseri kendisinin «Vesiletünnecât» adını verdiği halk arasında «Mevlût» diye ün kazanmış kitabıdır.

«Mevlût» un içinde kaside kafiyesi ile yazılmış iki parça manzumeyi bir yana bırakırsak eserin tümü mesnevî kafiyesi ile yazılmıştır. Sonradan bu iki kaside parçası da mesnevî şekline sokulmuştur. Dünyada hiç bir eser Mevlût kadar değiştirilmemiştir. Çok kere profesyonel maksatlarla halk için yapılan bu değişiklikler eseri az çok anonim hale sokmuştur. Mevlût arûz vezninin «Fâilâtün-fâilâtün-fâilün» vezniyle yazılmıştır.

Mevlût'tan daha önce yazılan Mevlânâ'nın Mesnevisi ile Âşık Paşa'nın «Garipnâmesi» nin aynı vezinde yazılmış olmaları Süleyman Çelebi'nin bu iki eserin etkisi altında kaldığını ortaya koymakatdır.

Süleyman Çelebi oldukça uzun olan eserini düzenlerken çok titiz davranmış, birtakım bölümlere ayırarak, başlıklar koymuş ve rahatça okunmasını temin etmiştir.

Mevlût Arapça mensûr bir başlangıç ile 19 bölüm 32 parça manzûmeden müteşekkildir. Süleyman Çelebi eserine bilgi yönünden olduğu kadar san'at yönünden de hayli emek vermiş. Türk dilini aruz vezni ile kaynaştırarak eserini rahat bir anlatışla kurmuştur. Mevlût incelendiği takdirde Süleyman Çelebi'nin bütün edebî san'atları ustalıkla kullandığı ve kompozisyon bütünlüğü meydana getirdiği anlaşılır.

Süleyman Çelebi «Mevlût» unu yazarken bu konuda yazılmış Türkçe eserlerden de geniş ölçüde faydalanmıştır. Bugün elde bulunan Mevlût metninin yüzyıllar boyunca kullanıla kullanıla bu akıcılığı kazandığı da ileri sürülmektedir. Süleyman Çelebi'nin, kitabın baş tarafında kendisini tenkid edeceklere karşı yönettiği uzun bölüm ile eserin bir kaç yerinde ısrarla istediği dua ve eserin kusurlarının bağışlanması için yaptığı ısrarlar belki de sebepsiz değildir. Bunların eserin kaleme alındığı sıralarda yapılan tenkidleri ve itirazları karşılamak için bilhassa belirtildiği düşünülebilir.

Mevlût'un yazıldığı tarihten başlayarak, gördüğü rağbet bu esere pek çok nazireler yapılmasına sebep olmuştur. Fakat bunların hiç biri Süleyman Çelebi'nin eserinin gördüğü rağbete erişememiştir. Mevlût pek çok yabancı diel çevrilmiştir. Türkçe hiç bir eser Mevlût kadar yabancı dile çevrilmemiştir. Mevlût Osmanlı İmparatorluğuna dahil Müslüman milletlerin dillerine aynı vezin ve tertiple çevrilerek basılmıştır. Mevlût'un çevrilip basıldığı diller şunlardır: **«Arapça, Farsça, Boşnakça, Kürtçe, Arnavutça, Çerkesçe ve Rumca.»**

Süleyman Çelebi'nin eseri bugün çok sayıda ve biçimde çeşitli baskı şekilleri ile mevcuttur. Fakat aralarında çok farklar vardır. Elde mevcut Mevlût kitaplarını şöyle ayırmak mümkündür:

- **Büyük metinler**
- **Orta boyda metinler**
- **Kısa metinler**
- **Birtakım hikâyelerle genişletilmiş metinler**

Bunlar arasında belirli farklar olduğuna göre gerçek Mevlût'un hangisi olduğunu bulmak mümkün değildir. En eski nüsha sayılan ve Ayasofya Kütüphanesinde bulunan Hicrî 917 tarihli Mevlût bile esas metinden büyük farklar gösteren sonradan katma parçalarla doludur.

Mevlût yazarı Süleyman Çelebi'nin eldeki bilgilere göre 58 yaşında öldüğü anlaşılmaktadır. Süleyman Çelebi'nin mezarı Bursa'da Çekirge yolu üzerindedir. 1953 yılında onarılmıştır. Mezartaşında tarih yoktur. Bu taşın kaybolan taş yerine konulduğu sanılmaktadır.

MİNARE

İslâm medeniyetinin mimarî şaheseri olan camilerin en büyük özellikleri minareleridir. Minarelere namaz saatlerinde çıkan müezzinler ezan okurlar ve namaz vaktinin geldiğini bildirirler. Bütün Türk mimarları minarelere büyük önem vermişler ve onları ince uzun yapmak için bütün hünerlerini ortaya koymuşlardır. Minareler edebiyatta da geniş yer kaplamış bir çok benzetmeler minareler örnek alınarak yapılmıştır.

NAMAZ NASIL KILINIR

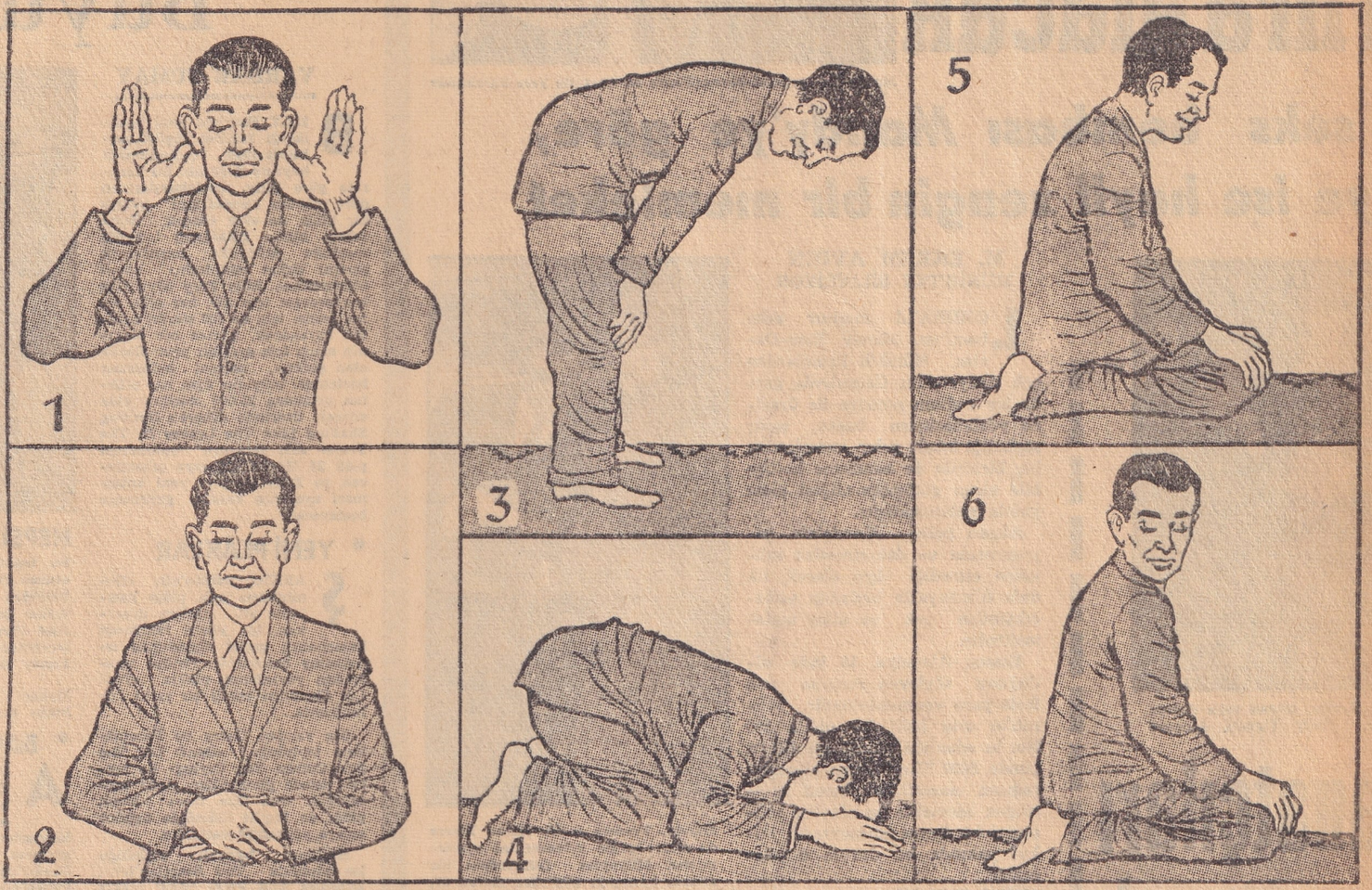

1 — Namaza başlarken Kıbleye doğru ayakta durulur. Kıble Kâbe yönüdür. Niyet edilir ve tekbir getirilir. Tekbir getirilirken eller kulaklar hizasına kaldırılır ve baş parmaklar kulak memesine değdirilerek «Allahü Ekber» denilir. Kadınlar bu hareketi ellerini göğüs hizasına kaldırarak ve avuç içlerini dışarı açarak yaparlar. 2 — Tekbir getirildikten sonra eller indirilir. Sol el göbek üzerine konarak sağ el onun üzerine getirilir. Sağ elin baş ve serçe parmağı ile sol elin bileği kavranır. Sağ elin diğer üç parmağı sol elin üzerine bitişik olarak uzatılır. Kadınlar aynı şekilde göğüslerinin üzerinde el bağlarlar. 3 — Süphâneke, Fâtiha ve namaz sûrelerinden biri okunduktan sonra «Allâhü Ekber» denilerek «Rükû'a» varılır. Rükû'da iki el diz üzerine konur ve baş ile bel aynı hizaya gelir, üç defa «Sübhâne rabbiyel'azîm» denir. 4 — Rükû'dan «Semiallâhü limen hamideh, rabbena lekelhamd» denilerek doğrulmağa başlanır ve tam doğrulunca «Allâhü Ekber» denilerek secdeye varılır. Secdede insanın alnı, ellerinin içi, dizleri ve ayak parmaklarının uçları yere dayanır. Alın yer dayandıktan sonra üç defa «Sübhâne rabiyel-â'lâ» denir ve «Allâhü Ekber» denilerek dizler üzerinde doğrulur. İki saniye durulduktan sonra tekrar secdeye varılır, tekrar üç defa «Sübhâne Rabbiyel-â'lâ» dendikten sonra ellerine dayanmadan «Allâhü Ekber» denilerek doğrulunur. Bu hareket «Kıyam» denir. Eller bağlanır Fâtiha ve namaz sûrelerinden biri okunur birinci rekâtta olduğu gibi rükû'a, secdeye varılır. 5 — İkinci secdeden sonra ayağa kalkılmaz, oturulur. Buna «Teşehhüd» denir. Teşehhüdde erkek ile kadın arasında fark vardır. Erkek teşehhüdde dizleri üzerine oturur, sol ayağının üzerine dayanır. Sağ ayağını biraz dışarıda bırakarak ayak parmaklarının ucu üzerinde ayağını diker. Yani sağ ayağının yüz tarafı Kıbleye doğru, tabanı ise geriye bakar. Kadınlar ise teşehhüd'de sol yanları üzerine otururlar. İki ayağının başlarını sağ tarafa gelmek üzere yana yatırır ve ellerini dizlerinin üzerine korlar. Veyahut iki ayağını oturabileceği gibi iki tarafına getirerek otururlar. Teşehhüdde sırası ile şunlar okunur: «Ettehiyatü, salâvatı şerifler, Rabbena âtina, Rabbenağfirli». Bundan sonra yüz sağa çevrilir, sağ omuza bakılarak «Esselâmü aleyküm ve rahmetullâh» denir sonra yüz sol tarafa çevrilerek sol omuza bakılır ve yine «Esselâmü aleyküm ve rahmetullâh» denilerek iki rekât namaz bitirilmiş olur. (Bu tabloda iki rekât namazın nasıl kılınacağı pratik olarak gösterilmiştir. Namaz bölümünde beş vakit namazın nasıl kılınacağı teferruatı ile anlatılacaktır).

NAMAZ

İslâmiyetin beş şartından biri namazdır. İslâm inançlarına göre namaz dinin direği ve ibadetlerin en üstünüdür.

Erginlik çağına gelen ve aklı başında olan her Müslüman'ın günde beş vakit sabah, öğle, ikindi, akşam, yatsı namazlarını kılması farzdır. Bu namazlar şöyle kılınır:

SABAH NAMAZI

Sabah namazı vakti Doğu ufkunda aydınlığın yayılmağa başlamasından, güneşin doğuşundan biraz önceye kadar olan zamandır. Sabah namazı dört rekâttır. İlk ikisi **«sünneti müekkede»** son ikisi de farzdır. Abdest alındıktan sonra Kıbleye karşı durulur ve **«Niyet ettim Allah rızası için sabah namazının iki rekât sünneti müekkedesini kılmağa»** denilerek niyet edilir. Tekbir getirilir (Tablo. Şekil: 1). Tekbirden sonra el bağlanır (Tablo. Şekil: 2) Süphâneke okunur. Süphâneke şudur:

«Süphâneke allâhümme ve bihamdike ve tebârekesmüke ve taâlâ ceddüke ve lâilâhe gayrük».

Süphâneke'yi bitirdikten sonra «Eûzü billâhi mineşşeytanirracîm, Bismillâhirrahmanirrahiym» denilerek Fâtiha ve Namaz sûrelerinden biri okunur. (Bak. Fâtiha ve Namaz sûreleri).

Bundan sonra eller bırakılır **«Allâhü ekber»** denilerek **«Rükû»** a varılır. (Tablo. Şekil: 3). Üç defa **«Sübhâne rabbiyel'azîm»** denir. Rükû'dan **«Semiallâhü limen hamideh, rabbena lekelhamd»** denilerek doğrulmağa başlanır ve tam doğrulunca **«Allâhü ekber»** denilerek secdeye varılır (Tablo Şekil: 4). Secdede üç defa **«Sübhâne Rabbiyel-â'lâ»** denilerek dizler üzerinde doğrulunur. Tekrar secdeye yatılır, tekrar üç defa **«Sübhâne rabbiyel-â'lâ»** denildikten sonra ellere dayanılmadan ayağa kalkılır. El bağlanır Fâtiha ve namaz sûrelerinden biri okunur. Birinci rekâttaki gibi rükû'a ve secdeye varılır. Aynı sözler söylenir. İkinci secdenin sonunda doğrulmadan teşehhüde oturulur (Tablo. Şekil: 5). Teşehhüdde sırası ile şunlar okunur:

PRATİK DİNÎ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

(Namaz Konusunun devamıdır)

ETTEHİYYÂTÜ: «Ettehiyyâtü lillâhi vesselâvatü vetteyyibâtü esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtühü esselâmü aleynâ ve alâ ibadillâhissalihiyn, Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlühu»

SALÂVATI ŞERÎFLER: Allâhümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âli Seyyidinâ Muhammedin kema salleyte alâ İbrahiyme ve alâ âli İbrahiym inneke hamîdün mecîd.»

«Allâhümme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin kema bârekte alâ İbrahiyme ve alâ âli İbrahiym inneke hamîdün mecîd.»

RABBENA ÂTİNA: «Rabbenâ âtina fiddünya haseneten ve fil-âhireti haseneten. Vekina azâbennâr»

RABBENAGFİRLİ: «Rabbenağfirli ve livâlideyye ve lil'mü'miniyye yevme yekûmülhisâb.»

Bu son ikisine namaz duaları denir. Namaz duaları okunduktan sonra her iki tarafa selâm verilir ve namaz bitirilir (Tablo Şekil: 6).

Sabah namazının «sünneti müekkede» si kılındıktan sonra iki rekât farzı kılınır. Sabah namazının «sünneti müekkede» si ile farzı arasında hiç bir fark yoktur. Yalnız farza başlarken Kamet okunur ve niyet ederken «Niyet ettim Allah rızâsı için bu sabah namazının farzını kılmağa» denir.

Kamet şudur:

«Allâhü ekber, Allâhü ekber, Allâhü ekber, Allâhü ekber. Eşhedü en lâ ilâke illâllah, eşhedü en lâ ilâhe illâllah. Eşhedü enne Muhammeden resûlullâh, eşhedü enne Muhammeden resûlullâh. Hayye alessalâh, Hayye alessalâh, Hayye alelfelâh hayye alelfelâh. Kad kametüssalât, kad kametüssalât, Allâhü ekber, Allâhü ekber. Lâ ilâhe illâllah»

ÖĞLE NAMAZI

Öğle namazının vakti zevâlden başlar ve ikindide biter. Zevâl, güneşin tam tepemiz hizasına gelerek az miktarda geçtikten sonra ve bir insan durunca gölgesi yere düştüğü zamandır. Gölgemiz boyumuzun iki misli yere düştüğü vakite de ikindi vakti denir. Öğle namazı 4 rekât müekked sünnet, 4 rekât farz ve 2 rekât da son sünnet olmak üzere 10 rekâttır.

Öğle namazı dört rekât müekked sünnetle başlar. «Niyet ettim Allah rızâsı için bugünkü öğle namazının dört rekât müekked sünnetini kılmağa» denilerek niyet edilir. Tekbir getirilir, el bağlanır, süphâneke, Fâtiha ve namaz sûresi okunduktan sonra rükû'a varılır, secde edilir, ikinci rekâta başlanır. Yine Fâtiha, namaz sûresi okunur, rükû'a varılır, secde edilir. İkinci secdeden sonra kalkılmaz ve teşehhüde oturulur. Teşehhüdde «Ettehiyyâtü» okunur ve Allâhü ekber denilerek ayağa kalkılır, el bağlanır. Üçüncü ve dördüncü rekâtlar sabah namazının müekked sünneti gibi kılınarak selâm verilir.

Öğle namazının dört rekât farzı bir farkla aynen müekked sünnet gibidir. Kamet okunduktan «Niyet ettim Allah rızâsı için bugünkü öğle namazının dört rekât farzını kılmağa» denilerek niyet edilir. Birinci, ikinci ve üçüncü rekâtlar aynen müekked sünnetteki gibidir. Yalnız dördüncü rekattâ el bağlandıktan sonra Besmele çekilir, Fâtiha sûresi okunur. Namaz sûresi okunmaz. Rükû'a varılır, secde edilir, teşehhüde oturulur, selâm verilerek namaz bitirilir.

Öğle namazının son iki sünneti tamamen sabah namazının müekked sünneti gibidir. Yalnız niyet edilirken «Bugünkü öğle namazının son iki rekât sünnetini kılmağa» denir.

İKİNDİ NAMAZI

İkindi namazı ikindi vaktinden başlayarak güneş batıncaya kadar devam eder. İkindi namazı dört rekât sünnet, dört rekât da farz olmak üzere 8 rekât'tır. İkindi namazının sünneti öğle namazının müekked sünneti gibidir. Yalnız ilk teşehhüdde de etahiyyâtü ve salavâtı şerîfler okunur.

İkindi namazının farzı aynen öğle namazının farzı gibidir.

AKŞAM NAMAZI

Akşam namazı vakti güneş battıktan sonra başlar ve yatsı vaktine kadar devam eder. Yatsı vakti güneşin kızıllığı tamamiyle kayboldutan sonra başlar.

Akşam namazı üçü farz ve ikisi müekked sünnet olmak üzere beş rekâttır. Yalnız akşam namazında üç rekât farz iki rekât müekked sünnetten önce kılınır.

Akşam namazının farzı söyle kılınır. Kamet okunduktan sonra «Niyet ettim Allah rızâsı için bugünkü akşam namazının üç rekât farzını kılmağa» denilerek niyet edilir. Bundan önceki namazlar gibi namaza başlanır.

İkinci rekâtın secdelerinden sonra teşehhüde otu rulur. Teşehhüd'de yalnız «Ettahiyyâtü» okunur. Üçüncü rekâtta Besmele ve Fâtiha Sûresi okunur, namaz sûresi okunmaz. Rükû'a varılır secde edilir, teşehhüde oturulur, Ettehiyyâtü, salavâtı şerîfler ve namaz duaları okunur, selâm verilerek namaz bitirilir.

Akşam namazının iki rekât müekked sünneti aynen sabah namazının müekked sünneti gibi kılınır.

YATSI NAMAZI

Yatsı vakti güneşin kızıllığı tamamiyle kayboldutan sonra başlar ve şafak sökünceye kadar devam eder. Yatsı namazı dördü sünnet, dördü farz, ikisi müekked sünnet, üçü de vitir namazı olmak üzere 13 rekâttır.

Yatsı namazının dört rekât sünneti aynen ikindi namazının dört rekât sünneti gibi kılınır.

Yatsı namazının dört rekât farzı aynen bundan önceki namazlardaki dört rekât farzlar gibi kılınır.

Yatsı namazının son iki rekât sünneti aynen öğle namazının son iki rekât sünneti gibi kılınır.

Yatsı namazının üç rekât vitir namazı şöyle kılınır:

«Niyet ettim Allah rızâsı için bugünkü vitir namazını kılmağa» denilerek niyet edilir. «Allâhü ekber» denilerek tekbir getirilir ve el bağlanır. Süphâneke okunur. Eüzü Besmele çekilerek Fâtiha, namaz sûresi okunduktan sonra rükû'a varılır, secdeye kapanılır ve ikinci rekâta başlanır. İkinci rekâtın sonunda teşehhüde oturulur. Ettehiyyâtü okunduktan sonra üçüncü rekâta başlanır. Üçüncü rekâtta Besmele, Fâtiha ve namaz sûrelerinden biri okunduktan sonra rükûa varılmaz. Namaza başlar gibi eller kaldırılarak tekbir getirilir, «Allâhü Ekber» denilerek tekrar el bağlanır ve Kunud duası okunur. Kunud duası şudur:

«Allâhümme; innâ nesteînüke ve nestağfirük ve nestehdike ve nü'minü bike ve netûbü ileyke ve netevekkelü aleyke ve nüsnî aleykelhayre ve küllehu neşkürüke ve lâ nekfürüke ve nahleu ve netrükü men yefcürük.»

«Allâhümme; iyyâke na'büdü ve leke nusalli ve nescüdü ve ileyke nes'a ve nahfidü nercu rahmetike ve nahşa azâbeke inne azâbeke bilküffâri mülhık.»

Kunut duâsından sonra rükû'a varılır, secdeye kapanılır, teşehhüde oturulur. Ettehiyyâtü, salavâtı şerîfler, namaz duaları okunarak selâm verilir.

CEMAATLE NAMAZ KILMA

Cemaatle yani camide kılınan namazlarda farzlar imama uyularak kılınır. Sünnetler ve vitir namazı ise cemaatle kılınmaz, herkes tek başına kılar. Camide veya mescitte namaz kılan kimse önce sünneti kılar. Müezzin cemaatin hepsinin sünneti kıldığını gördükten sonra yüksek sesle Kamet okur. İmam mihraba geçer, cemaat arkasında saf bağlar. Safa giren kimse sağına soluna bakar ve herkesle aynı hizada durur. Müezzin Kameti okurken cemaat içinden niyet eder. Kamet bitince imam tekbir getirir. Cemaat de imamla birlikte tekbir getirerek el bağlar.

Cemaatle kılınan namazlar şunlardır:

1. **Beş vakit namazın farzları ve Ramazan'da vitir namazı**
2. **Cuma namazı**
3. **Bayram namazı**
4. **Ramazanda kılınan teravih namazı**
5. **Cenaze namazı**

CEMAATLE SABAH NAMAZI

İki rekât müekked sünnet kılındıktan sonra safa geçilir. Kamet okunurken «Niyet ettim Allah rızası için bugünkü sabah namazının iki rekât farzını kılmağa ve uydum hazır olan imama» denilerek niyet edilir. İmamla beraber eller kulak hizasına kaldırılarak tekbir getirilir ve el bağlanır. İmam ve cemaat alçak sesle Sübhânekeyi okurlar. Bundan sonra cemaat susar ve imam yavaş sesle Eûzü Besmeleyi okuduktan sonra Fâtiha ve namaz sûrelerinden birini yüksek sesle cemaatin işitebileceği şekilde okur. Sonra «Allâhü Ekber» diyerek rükû'a varır. Cemaat de imamla beraber alçak sesle «Allâhü Ekber» diyerek rükû'a varır. Yavaş sesle üç defa «Sübhâne rabbiyel'azîm» der. İmam doğrulurken «Semiallahü limen hamideh» derken cemaat alçak sesle «Rabbena lekel hamd» der. İmam yüksek sesle «Allahü Ekber» diyerek secdeye varır. Cemaat de alçak sesle «Allahü Ekber» diyerek imamla birlikte secde eder. Secdede üç defa imam ve cemaat alçak sesle «Sübhane rabbiyel-a'lâ» derler. İmam yüksek sesle «Allahü Ekber» diyerek dizlerinin üzerinde doğrulur. Cemaat de alçak sesle «Allahü Ekber» der. İmam tekrar yüksek sesle «Allahü Ekber» diyerek secde yapar. Cemaat de alçak sesle «Allahü Ekber» diyerek ikinci defa secdeye varır.

Secdede imam ve cemaat yine alçak sesle üç defa «Sübhane rabbiyel-a'lâ» derler. Bundan sonra imam «Allâhü Ekber» diyerek doğrulur. Cemaat de alçak sesle tekrarlar. Ayağa kalkılır. El bağlanır, imam Fâtiha ve namaz sûresini okur cemaat susar. Bitirince birinci rekâttaki gibi rükû'a varır, secde eder, bundan sonra teşehhüde oturur. Cemaat bütün bu hareketlerde imama uyar. Teşehhüdde imam ve cemaat içlerinden Ettehiyyatü'yü, salavâtı şerîfleri ve namaz dualarını okurlar. İmam bundan sonra yüksek sesle selâm verir. Cemaat alçak sesle bunu tekrarlar, başlarını sağa sola çevirerek selâm verirler. Namaz bu şekilde bitmiş olur.

CEMAATLE ÖĞLE NAMAZI

Dört rekât müekked sünnet kılındıktan sonra cemaat imamın arkasında saf bağlar. Müezzin Kameti okurken cemaat «Niyet ettim Allah rızası için bugünkü öğle namazının farzını kılmağa uydum hazır olan imama» diyerek niyet eder ve sabah namazının farzı gibi namaza başlanır. Namaz sabah namazı gibi kılınır. Yalnız ikinci rekâtın sonunda imamla cemaat teşehhüde otururlar. İmam ve cemaat alçak sesle Ettehiyyatü'yü okurlar. İmam «Allâhü Ekber» diyerek doğrulur.

Cemaat alçak sesle «Allâhü Ekber» der. El bağlanır. Üçüncü ve dördüncü rekâtlarda imam Besmele ile Fâtiha'yı okurken cemaat susar. Dördüncü rekâtta ikinci secdeden sonra teşehhüde oturulur. İmam ve cemaat alçak sesle Ettehiyyatüyü, salavâtı şerîfleri ve namaz dualarını okurlar. İmam yüksek sesle selâm verir, cemaat alçak sesle bunu tekrarlar ve başlarını sağa sola çevirerek selâm verirler. Namaz bu şekilde bitmiş olur.

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

(Namaz konusunun devamıdır.)

İKİNDİ NAMAZI

Dört rekât sünnet namazı kılındıktan sonra saf tutulur. Müezzin Kamet okurken «Niyet ettim Allah rızâsı için bugünkü ikindi namazının farzını kılmağa ve uydum hazır olan imama» denilerek niyet edilir ve aynen öğle namazının farzı gibi kılınır.

AKŞAM NAMAZI

Akşam namazında önce farz kılınır. Niyet edilerek imamın arkasından namaza başlanır. Diğer namazlarda belirtildiği gibi hareket edilir. İkinci rekâtın sonunda imam ve cemaat teşehhüde otururlar ve alçak sesle Ettehiyyatüyü, salavâtı şerîfleri, namaz dualarını alçak sesle okurlar. İmam yüksek sesle «Allâhü Ekber» diyerek doğrulur. Cemaat de alçak sesle bunu tekrarlar. El bağlanır. Üçüncü rekâtta imam yalnız Fâtiha sûresini okur. Cemaat susar. Bundan sonra diğer namazlardaki gibi rükû'a, secdeye varılır. Teşehhüde oturulur ve imamla birlikte selâm verilerek namaz biter. Farz bitirildikten sonra cemaat imama uymadan iki rekât sünnet namazını kılar.

YATSI NAMAZI

Önce yatsı namazının dört rekât sünnetini cemaat kendi başına kılar. Sonra müezzin Kamet getirir. Cemaat saf tutar, niyet eder ve imama uyar. İmam da öğle ve ikindi namazlarının farzları gibi dört rekât farz namazını kıldırır. Bundan sonra cemaat iki rekât müekked sünneti yalnız başına kılar. İki rekât müekked sünnetten sonra üç rekât vitir namazı kılınır.

Vitir namazı vaciptir. İmama uyularak kılınmaz. Yalnız Ramazan'da teravih namazından sonra imama uyularak kılınır.

Cemaatle kılınan beş vakit namazın herhangi birinde namaz bittikten sonra isteyen gidebilir. Fakat yerleşmiş bir geleneğe göre tesbih çekilir. Âyetülkürsî okunur ve dua edilir. Tesbihi müezzin yüksek sesle cemaate çektirir. Müezzin namaz bittikten sonra «Sübhânallahü velhemdü lillahi ve lâilâhe illâllahü vallâhü ekber. Ve lâhavle ve lâ kuvvete illâ billâhi aliyyül'azîm» diye yüksek sesle okur. Bu bitince isteyen diz çökerek Eûzü Besmele çeker ve Âyetülkürsî'yi okur. Âyetülkürsî şudur:

Bismillâhirrahmanirrahiym

Allahü lâ ilâhe illâ hüvelhayyülkayyûm, lâ te'huzuhû sinetün ve lânevm, lehû mâ fissemâvâti ve mâ fiyl'ard men zelleziy yeşfeu indehu illâ biiznih, ya'lemü mâ beyne, eydiyhim ve ma halfehüm ve lâ yuhiytune bişey'in min ilmihî illâ bimâşâe, vesia kürsiyyühüssemâvati vel'ard ve lâ yeûdühü hifzuhüma ve hüvel-aliyyül'azîym.»

Bundan sonra tesbih çekilmeğe başlanır. Tesbih çekilmeğe 33 defa «Sübhanallah» diye başlanır, 33 defa «Elhamdü lillâh» denir ve 33 defa da «Allâhü Ekber» denilerek bitirilir. Müezzin bundan sonra yüksek sesle «Lâilahe illâllâhü vahdehu lâ şerikeleh, lehülmülkü ve lehülhamdü ve hüve alâ küllü şey'in kadiyr, ve mâ erselnake illâ rahmetenlil-âlemin» diye okur. Cemaat bunu alçak sesle tekrar eder. Bundan sonra dua edilir. Namazlardan sonra bâzı Arapça duaları ezberleyip okumak âdet olmuştur. Fakat muhakkak Arapça dua okumak mecburiyeti yoktur. Her Müslümanın her nazamdan sonra kendi diliyle Allahına yalvarması, dua etmesi elbette ki daha hayirlıdır.

CUMA NAMAZI

Cuma günleri, öğle namazı yerine iki rekât Cuma namazı kılmak farzdır. Cuma namazı kılanlar o günün öğle namazını kılmazlar. Cuma namazının farzından önce ve sonra dörder rekât Cuma'nın sünnetleri kılınır. Cuma'nın son dört rekât sünnetinden sonra «Zuhr-ı ahîr» denilen dört ve «Vakit sünneti» denilen iki rekât daha namaz da eklenir. Bu suretle Cuma namazı 16 rekâtı bulur. Fakat isteyen yalnız iki rekât Cuma namazını kılarak Allah'ın emrini yerine getirmiş olur. Çünkü diğer rekâtlar sünnettir.

Kadınlara, hür olmayanlara, hastalara, hastalığının artacağından korkanlara, hastaya bakanlara, yolculara, kör, kötürüm, ayaksız olanlara Cuma namazı farz değildir.

Cuma günü ezan okununca her Müslüman için işini bırakıp camiye gitmesi farzdır.

Cuma namazı şöyle kılınır:

«Cuma namazı için camiye giden bir kimse önce tek başına dört rekât müekked sünnet kılar. Bundan sonra vakit gelince hatip minbere çıkar ve oturur. Sonra müezzin ezan okur ve hatip hutbeye başlar. Hutbe, hatibin Allahı hamd ve şükürle anması, müminlere dua etmesi ve onlara doğru yolu gösterecek nasihatler vermesidir. Hutbe okunduktan sonra müezzin Kamet getirir ve imam mihraba geçer. Cemaat saf tutar ve «Niyet ettim Allah rızası için bu Cuma namazını kılmağa, uydum hazır olan imama» diyerek niyet eder. İmam «Allâhü Ekber» diyerek tekbir getirir ve el bağlar. İmam ve cemaat alçak sesle «Sübhâneke» yi okurlar. Bundan sonra imam Eûzü Besmeleyi okuduktan sonra yüksek sesle Fâtiha ve namaz sûrelerinden birini okur. Bundan sonra rükû'a varılır, secde edilir, ikinci rekâta başlanır. İkinci rekâttta imam yine aynı şekilde Fâtiha ile namaz sûresini okur, cemaat susar, rükûa varılır, secde edilir, teşehhüde oturulur, Ettehiyyatü, salavâtı şerîfeler, namaz duası okunur, imamla birlikte selâm verilir ve Cuma namazı biter.

Cuma namazı bittikten sonra isteyenler dört rekât müekked sünneti, dört rekât «Zuhr-ı âhir»i ve iki rekât da «Vakit sünneti» namazı kılınır.

TERAVİH NAMAZI

Teravih namazı yalnız Ramazan geceleri yatsı namazının sünnetiyle farzından sonra ve vitir namazından önce kılınır. Teravih namazı sünneti müekkededir. Cemaatle kılındığı gibi yalnız başına da kılınır. Teravih namazı 20 rekâttır. Daha önce anlatılan sünnet namazları gibi kılınır. İstenirse iki rekâtta, istenirse de dört rekâtta bir selâm verilir. Teravih namazı çoğunlukla camilerde cemaatle kılınır. Cemaatle kılındığı zaman imama uyulur ve «Niyet ettim Allah rızâsı için bu gecenin yirmi rekât teravih namazını kılmağa, uydum hazır olan imama» denilerek niyet edilir ve farz namazları gibi imam tarafından kıldırılır.

BAYRAM NAMAZI

Ramazan ve Kurban Bayramlarında Bayram namazı vâciptir. Bayram namazları cemaatle kılınır. Namaz vakti güneş doğduktan 45 dakika sonra başlar. Kadınlar Bayram namazı kılmazlar. Namaz vakti gelip imam yerini alınca cemaat saf tutar ve «Niyet ettim Allah rızâsı için bu bayramın dokuz tekbir iki rekât namazını kılmağa, uydum hazır olan imama» diyerek niyet eder. İmamla «Allâhü Ekber» diyerek tekbir getirilir. El bağlanır ve alçak sesle «Sübhâneke» okunur. Bundan sonra imam el kaldırarak «Allâhü Ekber» der ve ellerini salıverir. Cemaat de öyle yapar. Sonra ikinci defa «Allâhü Ekber» der ve elini yanlarına sarkıtır. Cemaat de öyle yapar. İmam üçüncü defa «Allâhü Ekber» diyerek bu defa el bağlar. Cemaat de imam gibi yapar. İmam Eûzü Besmele, Fâtiha ve namaz sûresini yüksek sesle okur, rükû'a, secdeye varır. Rükû ve secdede daha önceki namazlarda bildirilen şeyleri okur. İkinci rekâta imam Fâtiha ile başlar. Sûreyi okur. Sonra el kaldırıp «Allâhü Ekber» dedikten sonra ellerini yanına sarkıtır. İkinci defa yine tekbir getirerek ellerini sarkıtır. Üçüncü tekbiri de getirerek ellerini yine sarkıtır. Dördüncü tekbirden sonra rükû'a ve secdeye varır, sonra teşehhüde oturur. Cemaat de imamla birlkite hareket eder, teşehhüde oturur okunacak şeyleri okuduktan sonra imamla birlikte selâm verir ve namazı bitirir. Namaz bitince imam hutbeyi okur.

CENAZE NAMAZI

Cenaze namazını biri öldükten sonra cezanesine gidenler kılarlar. Cenaze namazı farzı kifayedir. Müslümanlardan bir kısmının kılmasıyla diğerlerinden sâkıt olur. Tabut camiin avlusundaki musallâ taşına kıbleye karşı konur. Cenaze namazı çoğunlukla öğle, ikindi namazlarından sonra imama uyularak ayakta kılınır. İmam tabutu önüne alarak durur. Cemaat arkasında saf tutar ve «Niyet ettim Allah rızâsı namaza ve şu (Er kişi, hatun kişi, kız çocuk, erkek çocuk) için duaya, uydum hazır olan imama» diyerek niyet eder. İmamla birlikte «Allâhü Ekber» denilerek el bağlanır ve sübhâneke okunur. Cenaze namazında sübhâneke şöyle okunur:

«Sübhânekeâllahümme ve bihamdike ve tebarekesmüke ve teâlâ ceddüke ve celle senâüke ve lâ ilâhe gayrük.»

İmam bundan sonra ellerini çözmeden «Allâhü Ekber» der, cemaat de yavaş sesle tekrarladıktan sonra şunları okur:

«Allahümme salli alâ seyyidina Muhammed'in ve alâ âli seyyidina; kema salleyte alâ İbrahiyme ve alâ âli İbrahiyme inneke hamiydün mecîd.

Allahümme bârik alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âli seyyidina Muhammed kema bârekte alâ İbrahiyme ve alâ âli İbrahiyme inneke hamiydün mecîd.»

Bundan sonra imam ellerini çözmeden «Allâhü Ekber» der ve cenaze namazı duaları okunur. Cenaze namazı duaları, erkek, kadın, kız çocuk ve erkek çocuk için ayrı ayrıdır. Bunların yerine «Rabbena âtina fiddünya hasneten ve fil'âhireti hasneten ve kına azabennâr birahmetike yâ erhamerrahimin» duası okunabilir. Bu dua okunduktan sonra imamla birlikte elleri çözmeden tekbir getirilir ve selâm verilerek namaz bitirilir.

FÂTİHA VE NAMAZ SÜRELERİ

Her namazda ezbere okunması şart olan Fâtiha ve namaz sûreleri şunlardır:

FÂTİHA SÜRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Elhamdü lillâhi Rabbil'âlemin ★ errahmanirrahim ★ mâliki yevmiddin ★ iyyâke na'büdü ve iyyâke nestain ★ ihdinassırâtalmüstakim ★ sıratellezine en'amte aleyhim gayrilmağdûbi aleyhim veleddâllin ★ (Âmin).

ASR SÜRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Vel asri ★ İnnel'insane lefiy husrin ★ İllelleziyne âmenu ve amilussâlihati ve tevâsav bilhakkı ve tevâsav bissabr ★

HÜMEZE SÜRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Veylün likülli hümezetin lümezetin ★ elleziy cemea mâlen ve addedehu ★ yahsebü enne mâlehu ahledeh ★ kellâ leünbezenne fiylhutameh ★ ve mâ edrâke melhutameh ★ nârullahilmûkadetü ★ elletiy tettaliu alel'ef'ide ★ inneha aleyhim mü'sadetün ★ fiy amedin mümeddedeh ★

FİYL SÜRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Elem tere keyfe feale rabbüke biashabilfiyl ★ elem yec'al keydehüm fiy tadliylin ★ ve ersele aleyhim tayren ebabiyle ★ termiyhim bihicaretin min sicciyl ★ fecealehüm kasfin me'kûl ★

KUREYŞ SÜRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Lilâfi kureyşin ★ îlâfihim rihleteşşitâi vessayf ★ fel'ya'büdü rabbe hâzelbeyti ★ elleziy at'amehüm min cûin ve âmenehüm min havf ★

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

(Namaz konusunun devamıdır.)

MÂUN SÛRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Ereeytelleziy yükezzibü biddiyn ★ fezalikelleziy yedu'ulyetiym ★ ve lâ yehuddu alâ taâmilmiskiyn ★ feveylün lilmusalliyne ★ elleziyne hüm an salâtihim sâhûne ★ elleziyne hüm yürâûne ★ ve yemneûnelmâûn ★

KEVSER SÛRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

İnna a'tayna kelkevser ★ fesalli lirabbike venhar ★ inne şânieke hüvel'ebter ★

KÂFİRUN SÛRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Kul yâ eyyühelkâfirune ★ lâ a'büdü mâ tâ'büdûne ★ ve lâ entüm âbidûne mâ â'büd ★ velâ ene âbidün mâ abedtüm ★ ve lâ entüm âbidûne mâ â'büd ★ leküm diynüküm ve liye diyn ★

NASR SÛRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

İzâ câe nasrullahi velfethu ★ ve reeytennâse yedhulûne fiy dinillâhi efvacen ★ feşabbih bihamdi rabbike vestağfirhü innehu kâne tevvaba ★

LEHEB SÛRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Tebbet yeda ebiy lehebin ve tebb ★ mâ ağna anhü mâlühu ve mâ keseb ★ seyaslâ nâren zate lehebin ★ vemreetühu hammaletelhatabi ★ fiy ciydiha hablün min mesed ★

İHLÂS SÛRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Kul hüvallahü ehad ★ allahüssamed ★ lem yelid ve lem yûled ★ ve lem yekün lehu küfüven ahad ★

FELAK SÛRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Kul eûzü birabbilfelaki ★ min şerri mâ halaka ★ ve min şerri ğasıkın izâ vekabe ★ ve min şerrinneffasati fiyl'ukadi ★ ve min şerri hâsidin izâ hased ★

NÂS SÛRESİ

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

Kul eûzü birabbinnâsi ★ melikinnâsi ★ ilâhinnâsi ★ min şerrilvesvasilhannâsi ★ elleziy yüvesfisü fiy sudûrinnâsi ★ minelcinneti vennâs ★

ORUÇ

İslâmın temel şartlarından biri de Ramazan ayında oruç tutmaktır.

Oruç, oruç tutmak niyetiyle, tan yerinin ağarmasından, güneş batıncaya kadar bir şey yeyip içmemek, cinsî münasebetten ve kadına yaklaşmaktan insanın kendisini alakoyması suretiyle yapılan bedenî bir ibadettir.

Erginlik yaşına gelen her aklı yerinde Müslümanın Ramazan ayında bir ay oruç tutması farzdır.

Oruç, akıl hastalarına, çocuklara farz değildir. Kadınlar her ay belirli günlerinde ve loğusalık zamanlarında oruç tutmazlar. Bu günlerde oruç tutmak haramdır. Hastaların, yolcuların, emzikli kadınların oruç tutmamalarına izin vardır. Bunlar yedikleri günlerin oruçlarını Ramazan'dan başka bir günde tutarak öderler. Orucun farzları şunlardır:

- **Niyet etmek,**
- **Niyetin başlama ve bitme zamanını bilmek,**
- **Tanyerinin ağarmasından güneş batıncaya kadar oruc bozan şeylerden sakınmak.**

Ramazan orucunda niyet etmenin zamanı güneşin batışından ertesi günkü kuşluk vaktine kadar olan süredir. Sahur yemeği yendikien sonra ağız çalkalanır ve «Niyet ettim Allah rızâsı için yarınki Ramazan orucunu tutmağa» denir.

ORUCUN ÇEŞİTLERİ

Farz olan oruçlar: Ramazan ayında tutulan oruçlar, ödenen (kazâ edilen) Ramazan oruçları.

Vâcip olan oruçlar: Adak oruçları, bilerek yenilen adak oruçlarının ödenmesi (kazâsı) vâciptir.

Sünnet olan oruçlar: Farz ve vâcip olmayan oruçlardır. Muharrem ayının 9 ve 10 uncu günleri tutulan oruçlardır.

ORUCU BOZAN ŞEYLER

Oruçlu iken bilerek ve isteyerek orucu bozmak haramdır. Her yenilen oruç yerine başka günlerde oruç tutarak ödemek lâzımdır. Buna orucun kazâsı denir. Ramazan orucunu özürsüz bozanlar, başka günlerde, hem gününe gün oruç tutarak yediklerini öderler, hem de ayrıca ceza olarak «Kefâret orucu» tutarlar. Kefâret orucu Ramazan ayına rastlamamak şartiyle hiç ara vermeden iki ay tutulan oruçtur.

Bile bile yemek, su içmek, cinsî münasebette bulunmak orucu bozar. Fakat oruç olduğunu unutarak bir şey yenirse oruç bozulmaz. Hatırlanınca hemen vazgeçilmelidir. Uykuda cünüp olmak, boğaza toz duman gibi şeylerin kaçması orucu bozmaz.

Oruç insanın nefsini terbiye eden ve deneyen önemli bir ibadet şeklidir.

PEYGAMBER

Allahın emrini insana ulaştıran ve onları doğru yola sevkedenlere paygember denir. Kur'ân'da 25 peygamberin ismi geçmektedir. İlk peygamber, ilk insan olan Âdem, son peygamber de Hazreti Muhammed'dir.

İslâm inançlarına göre dünyaya gelip, geçen peygamberlerin sayısını ancak Allah bilir. Kur'ân'da ismi geçen peygamberler şunlardır: «Âdem, İdris, Nûh, Hûd, Sâlih, İbrâhim, Lût, İsmâil, İshâk; Yakûb, Yusuf, Eyyûb, Şuâyb, Mûsâ, Harûn, Dâvud, Süleyman, İlyas, Elyesa', Yunus, Zülkifl, Zekerriyâ, Yahyâ İsâ, Muhammed.»

Bütün din kitapları ilk insan Âdem'in ilk peygamber olduğunu bildirirler. Dinî bilgilere göre ilk insan olan Âdem Peygamberin yaratılışı ve insanların üreyişi şöyledir:

«Allah kâinatı yarattıktan sonra Cebrail vasıtası ile her cins topraktan aldırıp buna en güzel şekli verdikten sonra 40 gün veya 40 yıl öylece bıraktı. Bu sürenin sonunda bu şekle ruh verèrek Âdem'i yarattı. Bütün meleklerin Âdem'e secde etmelerini emretti. Fakat cennetin muhafızı olan Şeytan Âdem'e secde etmeği kibirine yediremedi. Bunun üzerine Allah Şeytan'ı cennetten kovdu. Bir süre sonra da Âdem'in kaburga kemiğinden ilk kadın olan Havva'yı yarattı. Her ikisini de cennete yerleştirerek «Buradaki her şeyden yiyip içiniz, fakat şu meyvaya aslâ dokunmayınız» dedi. Memnû meyva bir rivayete göre buğday, bir rivayete göre de elma, şekline giren Şeytan'dır. Şeytan tekrar Cennete girebilmek için bütün hayvanlara başvurmuş, fakat hiçbiri kabul etmemiştir. Fakat yılan elma şekline giren Şeytan'ı dişlerinin arasında cennete sokmuştur. Şeytan burada Âdem'le Havva'yı iğfal ederek memnû meyvayı yedirmiştir. Bunun üzerine Allah üçünü birden cennetten kovmuştur. Âdem ile Havva cennetten atıldıktan sonra yaptıkları günahın büyüklüğünü anlamışlar ve kendilerini affetmesi için Allaha yalvarmışlardır. Nihayet Allah onları affetmiş ve her ikisini Cidde'de buluşturmuştur. Rivayete göre Âdem bin yıl kadar yaşamış ve kırk çocuğu olmuştur. İşte insanlık Âdem'le Havva'nın bu birleşmelerinden doğmuş ve üremiştir. Âdem'in en meşhur çocukları Şit, Hâbil ve Kaabil'dir.»

RAMAZAN

İslâmiyet'in kutsal ay'ı Ramazan'dır. Kamer takviminin dokuzuncu ay'ıdır. Müslümanlar bu ayda oruç tutmakla mükelleftirler. Kur'ân bu ayda indirilmeğe başlanmıştır. Ramazan ay'ı İslâmiyet'te pek çok âdetlerin gelişmesine yol açmıştır. İftar sofraları, mahyalar Ramazan gelenekleridir. Ramazan ayına «Onbir ayın sultanı» denir. İslâm inançlarına göre Ramazan ayında yapılan ibadetler, diğer aylarda işlenenlere göre çok sevaplıdır. Ramazan ayında her varlıklı Müslüman yoksullara Fitre verir.

REGAİP KANDİLİ

Arabî aylardan Recep'in ilk Cuma gecesi Regaip Kandili'dir. İslâm inançlarına göre Hazreti Muhammed bu gece ana rahmine düşmüştür. Bu gece diğer Kandil geceleri gibi İslâmiyet'in kutsal gecelerinden biridir. Müslümanlar evlerinde ve camilerde ibadetle meşgul olurlar.

SÜNNET

Hazreti Muhammed'in farz olmayarak yaptıkları ibadet şekilleri ve hareketlerdir. Sünnet ikiye ayrılır:

1. **Sünneti müekkede,**
2. **Sünneti gayrı müekkede.**

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

(Sünnet konusunun devamıdır)

Sünneti müekkede Hazreti Muhammed'in devamlı olarak yaptığı şeylerdir. Hazreti Muhammed bunları çok ender terketmiştir. Sabah, öğle, akşam namazlarının sünnetleri, ezan, kamet ve cemaatle namaz kılmak birer sünneti müekkededir.

Sünneti gayrı müekkede Hazreti Muhammed'in ibadet maksadı ile arasıra yaptığı şeylerdir. Yatsı ve ikindi namazlarını sünnetleri birer sünneti gayrı müekkededir.

Hazreti Muhammed'in yemesi, içmesi, giyinmesi, kuşanması, oturup kalkması gibi şeylere de «Sünneti zevaid» adı verilir. Bunlar da birer sünneti gayrı müekkede mahiyetindedir.

Sünnet olan ibadet şekilleri hakkında Kur'ân'da bir hüküm yoktur. Fakat Hazreti Muhammed'in gösterdiği bu özel davranışlara uymak Müslümanlar için gereklidir. Bilhassa Sünni mezheplerde sünnetlere çok riayet edilir.

İslâmiyet'te «Sünnet» terimi bir de erkeklerin tenasül organının ucundaki derinin fırdolayı kesilmesine denir. Dinî bilgilere göre «Sünnet» âdeti İbrahim Peygamber tarafından konulmuştur. Ondan sonra gelen bütün Peygamberler bu sünneti kabul etmişlerdir. Yalnız Hazreti İsa sünneti kabul etmemiştir. Hazreti Muhammed de ceddi Hazreti İbrahim'in sünnet usulünü kabul etmiştir. Bu konuda kendisinin hadisleri vardır. Her Müslüman erkek sünnetlidir. Başka bir dinden Müslümanlığı kabul eden kimse de sünnet olur. Sünnet farz değildir.

SIRAT

İslâm inançlarına göre Cehennemin üzerinde geçilmesi çok güç bir köprü vardır. Bu köprüye «Sırat Köprüsü» denir. Bu köprünün üzerinden yaşarken iyilik yapmış Allah'ın emirlerini yerine getirmiş kullar kolaylıkla, hattâ bir kısmı göz kamaştırıcı bir hızla geçip Cennete gireceklerdir. Kâfirler ile Allah'ın affetmediği bir kısım müminler ise Sırat Köprüsünden geçemeyip Cehenneme düşeceklerdir.

SÜNNİLİK

Kur'ân esaslarına ve Hazreti Muhammed'in sünnetlerine göre hareket etmeyi en doğru ve tek yol olarak gösteren İmam-ı Âzam Ebû Hanife'nin kurduğu mezhep (Bak: Mezhep)

ŞAMANİZM

Sibirya'da ve Moğolistan'da oturan bâzı Türk boyları tabiatı bir takım ruhların idare ettiğine inanırlar ve bu ruhlara taparlar, ibadet ederler. Batılılar bu dine «Şamanizm» derler.

ŞEYHÜLİSLÂM

Osmanlı İmparatorluğunda en büyük din adamına «Şeyhülislâm» denirdi. Şeyhülislâmlar Osmanlı Devletinin idaresi dinî esaslara dayandığı için Devlet işlerinde büyük rol oynamışlardır.

ŞEYTAN

İslâm inançlarına göre Şeytan insan yaratılmadan, önce Allah katındaki meleklerden biriydi. Allah ilk insan Âdem'i yarattıktan sonra bütün Meleklerin ona secde etmelerini istedi. Fakat Şeytan Âdem Peygambere secde etmeyi kibrine yedi remedi ve etmedi. Bunun üzerine Allah Şeytan'ı Cennetten kovdu. Şeytan Cennetten kovulduğundan beri insanları Allah'ın emrinden çıkartmak ve doğru yoldan saptırmakla uğraştı.

ŞEHİT

İnandığı ve kutsal bildiği bir dâvâ uğrunda savaşıp düşman tarafından öldürülen her Müslüman şehittir. İslâmiyet'te şehit düşmenin önemi çok büyüktür. İslâm inançlarına göre şehit düşen her Müslüman Cennete gider.

ŞEFAAT GÜNÜ

Âhiret günü bir kısım günahkâr müminlerin affedilmeleri ve din esaslarına itaat etmiş müminlerin de daha yüksek mertebelere çıkarılmaları için Hazreti Muhammed, Allah katında şefaat dileyecektir. İşte İslâm inançlarına göre bu gün şefaat günüdür.

TEYEMMÜM

Abdest ve gusül yerine vücudun belirli yerlerini temiz toprakla meshetmeğe Teyemmüm denir. Teyemmüm şu şartlar karşısında yapılır:

1. **Abdest ve gusül için yetecek kadar su bulunmazsa,**
2. **Suyun bulunduğu yer tehlikeli olursa,**
3. **Su tahminen 4 kilometre uzaklıkta bulunursa,**
4. **Su kullanmakla hastalıktan korkulursa,**
5. **Mevcut su abdest veya gusülde kullanılınca insanların ve hayvanların susuz kalma tehlikesi varsa,**
6. **Cenaze ve Bayram namazlarının gecikme endişesi varsa.**

Bu şartlar karşısında abdest ve gusül yerine teyemmüm etmek farzdır.

Teyemmüm şöyle yapılır:

Önce teyemmüm için niyet edilir ve Besmele çekilir. Açık parmaklarla elin içleri temiz toprağa veya toprak cinsinden olan şeylere sürülür. Bu sürüşte el önce ileri, sonra geri çekilir ve silkilir. Ellerin içleriyle yüzün her yeri meshedilir. El içlerini toprağa vurarak ve aynı hareketleri yaparak sıvanmış kolların abdestte yıkanan yerleri yine el içleriyle meshedilir. Önce sol elin baş ve şahadet parmakları ayrılarak yalnız diğer üç parmak içiyle, sağ el dışının parmak uçlarından başlanarak dirseğe kadar meshedilir. Kolun iç yüzü aynı elin avuç içiyle meshedilerek tamamlanır. El ve kolun meshedilmedik yeri bırakılmaz. Sol kol da aynen böyle yapılır ve Teyemmüm bu şekilde tamamlanmış olur.

Teyemmümün farzları şunlardır:

1. Niyet,
2. **El içlerinin toprağa birinci defa sürülmesiyle yüzün meshedilmesi,**
3. **El içlerinin toprağa ikinci defa sürülmesiyle kolların meshedilmesi.**

Abdesti bozan haller, suyun bulunması veya suyu kullanma engellerinin kalkması teyemmümü bozar.

TARİKAT

Tasavvufa dayanan ve kimisi eski dinlerin kalıntılarını yaşatan, kimisi de şeriatın insanlara pek sert ve bencil hükümlerini yumuşatmak ihtiyacı ile meydana gelen çeşitli İslâmiyet teşkilâtlarına Tarikat denir. Mezheplerle tarikat arasında anlam ve hukuk bakımından farklar vardır. Mezhep de din gibi hukuki haklardandır. Lâik bir devlette hiç kimse mensup olduğu din ve mezhepten muaheze edilemez ve sorumlu tutulamaz. Fakat tarikat böyle değildir. Türkiye'de tarikat kurmak ve âyin yapmak yasaktır. 667 sayılı kanun gereğince tarikat âyinlerinin yapıldığı yerler, tekkeler, zaviyeler kapatılmış, tarikat mensuplarına ait ünvan ve sıfatlar, kıyafet ve kisveler yasak edilmiştir.

TASAVVUF

İnsan aklının, müşahede ve tecrübesinin yetişemediği sahalarda, bilhassa Allaha, yaradılışa, ölüme, ezel ve ebede ait meselelerde gerçeğe kalb yoluyla ve bir irâde zorlayışı ile ulaşabileceğini gösteren felsefe ve din koluna tasavvuf denir. Tasavvufla meşgul olan kimselere de Mutasavvıf âdı verilir.

TÜRBE

Büyük devlet ve din adamlarının mezarlarının içinde bulunduğu yapılara Türbe denir. Türbeler İslâm mimarisinde önemli bir yer tutarlar. Fakat türbeler bâzı yanlış inanışlar yüzünden İslâm esaslarına aykırı birer durum almışlardır. İslâmiyet'te şekle önem vermenin haram olmasına rağmen türbelerde mezarları bulunan bâzı kimselere adaklar adamak, mumlar yakmak adet olmuştur. Türbeler birer ziyaret yeri haline getirilmiş ve Hazreti Muhammed'in yıktığı adetler ile Hıristiyan gelenekleri türbelerde yaşatılmıştır.

TAVÂF

Bir şeyin etrafını dolaşmak demektir. En çok Hac'da Kâbe'nin etrafını dolaşmada kullanılır. (Bak: Hac)

TEKBİR

Allah'ın ululuğunu anmak için söylenen «Allahü Ekber» sözüne tekbir denir. Ezan «Allahü Ekber» sözüyle başladığı gibi namazda ve diğer ibadet şekillerinin çoğunda tekbir getirilir. Tekbir getirmek «Allahü Ekber» sözünü hep birlikte ve yüksek sesle bir makamla okumaktır. Bayramlarda ve camilerde topluca okunan tekbirlerin ilâhî ve kuvvetli bestesi, klâsik Türk musikisinin büyük siması Itri'nindir. Türkçesi «Tanrı Uludur.»

PRATİK DİNİ BİLGİLER ANSİKLOPEDİSİ

UHUD

Uhud savaşı Müslümanların galip gelemedikleri ilk savaştır. Hicret'in üçüncü yılında olmuştur. Bedr savaşındaki mağlûbiyeti unutamayan ve bu savaşın acısını çıkarmak isteyen Mekkeli putperestler bin kişilik bir ordu ile Medine yakınında bulunan **«Uhud Dağı»** eteklerine gelmişlerdi. Savaş istiyorlardı. Hazreti Muhammed gördüğü bir rüyayı yorumlayarak Medine'den çıkmayıp savunma durumunda beklemeyi tavsiye etti. Çünkü Medine'nin etrafı bina ve duvarlarla çevrili olduğundan böyle hareket etmek daha doğru olacaktı. Fakat Bedr savaşına katılmamış bâzı gençler savaşmak istiyorlardı. İslâmiyetin en büyük kahramanlarından Hazreti Hamza da Medine'de kapanık kalmak istemiyordu. Bunun üzernie Hazreti Muhammed de savaşa karar verdi. Kılıç kuşandı ve bin kişilik bir kuvvetle Medine dışına çıktı. Bu sıralarda Medine'de Müslüman oldukları halde münafıklık yapanlar vardı. Bunların başı Ubey ibni Selûl'un oğlu Abdullah **«Peygamber gençlerin sözüne uyarak şehirden çıktı.»** diyerek münafıkları kandırdı ve geri döndürdü. Bunlaır sayısı üç yüzdü. Müslümanlar 700 kişiye düşmüştü. Nihayet iki ordu karşılaştı. Hazreti Muhammed Cübeyr oğlu Abdullah'ı 50 kadar keskin nişancı okçu ile bir derenin ağzında görevlendirdi. **«Burada düşmanın hücumunu bekleyiniz ve benden emir almadıkça buradan ayrılmayınız.»** dedi.

Savaşın ilk sonucu müslümanların lehine görünüyordu. Fakat dere ağzında görevli Cübeyr oğlu Abdullah ile emrindekiler düşmanın ricat etmek üzere olduğunu görünce arkalarına düşüp ganimet elde etmek için yerlerinden ayrıldılar. Düşman bunu görünce o dereden Müslüman ordusunun sol cenahına saldırdı. Müslüman ordusunda mağlûbiyet başladı. Hazreti Hamza ile ileri gelen Müslümanlardan bir çoğu şehit oldu. Hazreti Muhammed'in atılan oklardan iki dişi kırılmış ve yaralanmıştı. Yanında bir kaç kişi vardı ve çarpışıyordu. Bu sırada Müslümanlar arasında Peygamberin öldürüldüğüne dair bir şayiâ çıktı. Müslümanlar paniğe kapılmışlardı. Hiç kimse ne yapacağını bilmiyordu. Hazreti Ali ile Sa'd ibni Ebu Vakkas Hazreti Muhammed'in etrafında Peygamberi müdafaa ediyorlardı.

Hazreti Muhammed'in yaşadığını ilk defa Kâ'b ibni Malik gördü. **«İşte Peygamber! Allaha hamd olsun sağ ve salim!»** diye bağırdı. Bunun üzerine Müslümanlar toparlandılar ve düşman hücumlarına karşı koymağa başladılar. Düşmanlar da daha fazl savaşa cesaret edemeyip geri çekildiler. Düşman 22 ölü, Müslümanlar da 72 şehit vermişlerdi.

Müslümanlar Medineye üzgün bir şekilde döndüler. Fakat bu savaş onlar için bir ders olmuştu. Çünkü Peygamberin arzusu hilâfına Medine'den çıkmışlar, bir kısmı da verilen emri dinlemeyip ganimet peşinde koştukları için yerlerini terketmişlerdi.

Hazreti Muhammed Medine'de bütün Müslümanları topladı. Onlara nasihat etti, yaptıkları hareketlerden dolayı azarladı. Bu savaşın en önemli sonucu münafıkların Müslümanlardan ayrılmasıydı.

UMRE

Umre'nin lügat anlamı ziyarettir. Dini anlamı ise Kâbe'yi tavaf ve Safa ile Merve arasında yürümektir. Umre için belirli bir zaman yoktur. Yılın her mevsiminde yapılabilir. İslâm esaslarına göre Umre sünneti müekkededir. Umre yapan kimseye **«Mutemir»** denir. Farz olan Hac'ca **«Haccı Ekber»** dendiği gibi Umre'ye **«Haccı asgar»** da denilir.

VÂCİP

İslâmiyet'te yapılması şer'ân gerekli olan ve farz derecesine yakın bulunan şeylere Vâcip denir. Bayram ve Vitir namazları vâcip'tir. Vâcip şeyler Kur'ân'da zımnî delillerle emredilmiştir.

VAHY

Bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından Peygamberlere bildirilmesine Vahy denir. İslâm inançlarına göre dört büyük melekten Cebrâil Allah tarafından peygamberlere Vahy getirmeğe memur edilmiştir.

VAİZ

Dinî konularda ibadet yerlerinde yapılan öğüt şeklindeki konuşmalara vaız denir. Vaızlarda, vâizler cemaate Allah'ın emirlerinden, doğru yoldan, birlik ve beraberlikten bahsederler.

YEMİN

Allah adına veya kutsal bilinen bir şey adına verilen söz veya vaite yemin denir. Yalan yere yemin etmek ve ettiği yemini bozmak İslâm inançlarına göre çok günahtır. Kasem suretiyle yapılan yeminler üç türlüdür.

1 Yemini lağv: **Yanlışlıkla veya doğru zannederek yalan yere yapılan yemindir. Meselâ bir kimsenin borcunu ödememiş olduğu halde ödemiş olduğunu sanarak «Vallahi borcumu ödedim!» diye yemin etmesi yemini lağv'dır.** Bu çeşit yeminden dolayı kefâret ödemek gerekmez.

2 Yemini gâmus: **Yalan yere yapılan yemindir. Borcunu ödememiş olduğunu bilen bir kimsenin «Vallahi ben borcumu ödedim» diye yemin etmesi böyle bir yemindir. Bu sebeple yalan yere yemin etmek çok günahtır. Böyle bir borcun bağışlanması için kefâret kâfi gelmez.**

3 Yemini mün'akide: **Mümkün olan veya geleceğe ait bir şey hakkında yapılan yemindir. «Vallahi yarın borcumu ödeyeceğim» veyahut «Vallahi ben şu kişiyle konuşmayacağım» gibi olan yeminler böyle yeminlerdir. Eğer bunların aksi yapılırsa kefâret gerekir.**

YAKUP

Yakup Peygamber'in Milâd'dan Önce 2206-2059 yıllarında yaşadığı sanılmaktadır. Dinî bilgilere göre İbrahim Peygamberin torunu, İshâk Peygamberin oğludur. Her biri İsrâiloğullarının on iki kabilesini kurmuş olan on iki erkek çocuğun babasıdır.

YAHYA

Peygamberlerin sonuncularındandır. Zekeriya Peygamberin oğludur. Hazreti Meryem'in amcasının oğludur. Dinî menkıbelere göre İsa'yı Ürdün nehrinde vaftiz etmiştir.

ZEKÂT

Din kaidelerine göre zengin sayılan erkek, kadın her Müslümanın yılda bir kere malının kırkta birini yoksullara vermesi farzdır. Din kaideleri tarafından zengin sayılan kimseler şunlardır:

«Borcundan ve geçineceğinden başka 80.16 gram altını olan, veya 561 gram gümüşü olan, yahut bu miktar altın, gümüş karşılığı ziynet eşyası, ticaret malı, parası olan kimseler.

Zekât ölçüsünden eksik altın, gümüş, para, mal ve hayvandan zekât verilmez. Kadınların ziynet için kullandıkları elmas, inci, zümrüt, yakut veya buna benzer mücevherlerden zekât vermek gerekmez. Ev, apartman, bağ, bahçe, dükkân, mağaza, han hamam otel gibi mülklerin zekâtı yoktur. Ev eşyasından, mobilyadan, ev döşemesinden zekât lâzım gelmez. Zekât verecek kadar malı olup da bir o kadar da borcu olan zekât vermez. Kullanılan hayvanlardan, otomobil, vapur, uçak ve kullanılan her çeşit âletten zekât verilmez. Zekâtı vermek için ayırırken veya verirken niyet etmek şarttır.

Zekât; zekât verecek kadar malı, parası olmayan gerçek yoksullara, hiç malı, mülkü, parası olmayan yoksullara, israfa kapılmadan borçlanlara, gurbette parasız kalan yolculara, esirlere göçmenlere verilir.

Anaya, babaya, dedeye, nineye, çocuklara, torunlara zekât vermekle mükellef bulunanlara, Müslüman olmayan fakirlere zekât verilmez.

BİBLİYOĞRAFYA:

Pratik Dini Bilgiler Ansiklopedisinin hazırlanmasında başvurulan eserler:

Cep İlmihali — Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları - Hazırlayan: Mehmet Soymen. Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1962.

Resimli Yeni Lügat ve Ansiklopedi (Ansiklopedik sözlük) — Yazan: İbrahim Alâettin Gövsa.

Hayat Ansiklopedisi

Mevlût (Süleyman Çelebi). Hazırlayan: Tahir Alangu - Yeditepe Türk Klâsikleri: 1

İslâm Tarihi — S. F. Mahmud - İngilizceden çevirenler: A. Kevenoğlu - Ayhan Sümer. Vartık Yayınları.

Hazreti Muhammed'in Hayatı. Yazanlar: Etienne Dinet ve Süleyman Bin İbrahim - Milliyet Yayınları.

BURADAN KESİP